

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Eesti Maaülikool

Estonian University of Life Sciences

Majandus- ja sotsiaalinstituut
Institute of Economics and Social Sciences

www.emu.ee

Eesti loomakasvatustevõtjate põhivaraga varustatuse uuring

**Uuringu aruanne Eesti maaelu arengukava 2007–2013
meetme 1.4.2 Investeeringud loomakasvatusehitistesse tarbeks**

Teostaja:

**Eesti maaelu arengukava 2007–2013 1., 3. ja 4.
telje püsihindaja**

Maamajanduse uuringute ja analüüsi osakond

Majandus- ja sotsiaalinstituut

Eesti Maaülikool

Tartu 2011

SISUKORD

SISUKORD	2
LÜHENDID	4
SISSEJUHATUS	5
1. METOODIKA	7
1.1. VALIMI KUJUNEMINE JA ANDMETE KOGUMISE METOODIKA	7
1.2. ANALÜÜSI METOODIKA	8
2. LOOMAKASVATUSETTEVÕTJATE PÕHIVARAGA VARUSTATUS	12
2.1. ÜLDKOGUMI JA VALIMI KIRJELDUS	12
2.1.1. ÜLEVAADE EESTI LOOMAOMANIKE ÜLDKOGUMIST (6957 LOOMAOMANIKKU)	12
2.1.2. ÜLEVAADE EESTI LOOMAOMANIKEST, KELLE TOOTMISTÜÜP ON PIIMATOOTMINE, LOOMAKASVATUS (V.A PIIMATOOTMINE), LAMBA- JA KITSEKASVATUS VÕI SEA- JA LINNUKASVATUS (5720 LOOMAKASVATUSETTEVÕTJAT)	14
2.2. PÕHIVARA ANALÜÜS	15
2.2.1. LOOMAKASVATUSETTEVÕTJATE ÜLDKOGUMI KIRJELDUS	16
2.2.2. LOOMAKASVATUSETTEVÕTJATE EHITISTE JA MASINATE JÄÄKVÄÄRTUS	17
2.2.3. EHITISTE JA MASINATE JÄÄKVÄÄRTUS LOOMÜHIKU KOHTA	19
2.2.4. EHITISTE JA MASINATE JÄÄKVÄÄRTUS ESU KOHTA	21
2.2.5. EHITISTE JA MASINATE JÄÄKVÄÄRTUS HEKTARI KOHTA	22
2.3. EKSPERTHINNANGUD	24
3. PÕHIVARA ANALÜÜS FADN ANDMETEL	26
3.1. PÕLLUMAJANDUSETTEVÕTJATE PÕHIVARA RIIKIDE LÕIKES	26
3.2. PÕHIVARA TOOTMISTÜÜPIDE LÕIKES	28
3.3. PÕHIVARA STANDARDKOGUTULU SUURUSGRUPPIDE LÕIKES	30
3.4. PÕHIVARA JAGUNEMINE PÕHIVARA LIIKIDE VAHEL	32
3.4.1. MAA RIIKIDE, TOOTMISTÜÜPIDE JA STANDARDKOGUTULU SUURUSGRUPPIDE LÕIKES	32
3.4.2. EHITISED RIIKIDE LÕIKES	35
3.4.3. EHITISED TOOTMISTÜÜPIDE LÕIKES	36
3.4.4. EHITISED STANDARDKOGUTULU SUURUSGRUPPIDE LÕIKES	37
3.4.5. MASINAD RIIKIDE LÕIKES	39
3.4.6. MASINAD TOOTMISTÜÜPIDE LÕIKES	40
3.4.7. MASINAD STANDARDKOGUTULU SUURUSGRUPPIDE LÕIKES	41
3.4.8. PÕHIKARI RIIKIDE, TOOTMISTÜÜPIDE JA STANDARDKOGUTULU SUURUSGRUPPIDE LÕIKES	43
4. LOOMAKASVATAJATE EFEKTIIVSUS JA JÄTKUSUUTLIKKUS	45
4.1. EFEKTIIVSUSE JA JÄTKUSUUTLIKKUSE ANALÜÜS EESTI LOOMAKASVATUSETTEVÕTJATE MAJANDUSAASTA ARUANNETE ALUSEL	45
4.1.1. MÜÜGITULU	45
4.1.2. BRUTO- JA NETOLISANDVÄÄRTUS	50
4.1.3. BRUTOINVESTEERINGUD	53
4.1.4. VÕLAKORDAJA	56
4.1.5. MAKSEVÕIME NÄITAJA	58
4.1.6. PÕHIVARA KÄIBEKORDAJA	59
4.2. EFEKTIIVSUSE JA JÄTKUSUUTLIKKUSE ANALÜÜS FADN ANDMETEL	60
4.2.1. NETOLISANDVÄÄRTUS	61
4.2.2. BRUTOINVESTEERINGUD	67
4.2.3. ARVESTUSLIK MÜÜGITULU	73
4.2.4. PÕHIVARA KÄIBEKORDAJA	80
4.2.5. 40–100 ESU SUURUSTE PIIMATOOTJATE TULEMUSED	83
KOKKUVÕTE	85
LISA 1. EESTI LOOMAKASVATAJATE PÕHIVARA NÄITAJAD	92
LISA 2. PÕLLUMAJANDUSETTEVÕTJATE EFEKTIIVSUSNÄITAJAD FADN ANDMETEL	96

LISA 3. PÕLLUMAJANDUSETTEVÕTJATE PÕHIVARA FADN ANDMETEL	109
LISA 4. PÕLLUMAJANDUSETTEVÕTJATE PÕHIVARA JA EFEKTIIVSUSNÄITAJAD TOOTMISTÜÜPIDE KAUPA FADN ANDMETEL.....	111

LÜHENDID

BLV –	brutolisandväärtus
EL –	Euroopa Liit
EMÜ –	Eesti Maaülikool
ESU –	Euroopa suurusühik (<i>European Size Unit</i>)
FADN –	Põllumajandusliku raamatupidamise andmebaas
FIE –	füüsilisest isikust ettevõtja
LÜ –	loomühik
MAK –	Eesti maaelu arengukava 2007–2013
MTÜ –	mittetulundusühing
PM –	Põllumajandusministeerium
PRIA –	Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet
SA –	Eesti Statistikaamet
SGM –	standardkogutulu (<i>Standard Gross Margin</i>)

SISSEJUHATUS

Käesolev uuring on Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 (MAK) püsihindamise raames teostatud töö. MAK-is antakse Eesti põllumajandusettevõtjate põhivaraga varustatusele puudulik hinnang. Investeeringute soodustamiseks on ellu kutsutud MAK-i meede 1.4 Põllumajandusettevõtete ajakohastamine. Meede 1.4 alameetme 1.4.2 Investeeringud loomakasvatusehitistesse eesmärk on põllumajandusliku tootmise konkurentsivõime suurendamine, sh uute tehnoloogiate ja innovatsiooni kasutuselevõtmise soodustamine ning keskkonna- ja tööohutuse ning loomade heaolu parandamisega kaasnevate nõuete täitmisele kaasaaitamine. Käesoleva uuringu läbiviimine on seotud MAK-i meetme 1.4.2 rakendamise ja juhtimisega.

Uuringus analüüsitakse Eesti loomakasvatajate põhivaraga varustatust, võrreldakse tulemusi EL keskmiste ja Eesti naaberriikide vastavate näitajatega, samuti antakse hinnang ettevõtjate efektiivsusele ja jätkusuutlikkusele. Uuring viidi läbi põllumajandusloomade registri, põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri ning äriregistri 2009. aasta andmete alusel. Tulemusi võrreldakse FADN ja SA vastavate näitajatega.

Üldkogum koosneb 2486-st Eesti loomakasvatajast, kelle tootmistüüp on piimatootmine, loomakasvatus (v.a piimatootmine, sh lamba- ja kitsekasvatus) või sea- ja linnukasvatus ning kelle majanduslik suurus on üle 2 ESU. Valimisse kuulus põhivara analüüsi puhul 332 ettevõtjat ning efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse analüüsi puhul 300 ettevõtjat – kõik loomakasvatajad, kelle majandusaasta aruanded olid äriregistris olemas ning uuringu lähteülesande täitmist toetavad.

Uuringu aruanne jaguneb neljaks osaks. Esimene osa puudutab valimi kujunemist ning andmete kogumise ja analüüsi metoodikat. Teises osas analüüsitakse loomakasvatajate põhivaraga varustatust ettevõtjate majandusaasta aruannete alusel. Kolmas osa sisaldab Eesti loomakasvatajate põhivaraga varustatuse võrdlust EL ja mõnede Eesti naaberriikide vastavate näitajatega. Neljas osa keskendub loomakasvatajate efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse analüüsile. Aruande lõpus on toodud kokkuvõtte ja järeldused.

Uuringu põhieesmärk on hinnata Eesti loomakasvatajate põhivaraga varustatust. Analüüs viidi läbi valimisse kuulunud ettevõtjate majandusaasta aruannete alusel. Analüüsi ehitiste ning masinate ja seadmete jääkväärtust bilansi alusel (maad ning muud vara ei analüüsitud). Valimi alusel leitud tulemused kantakse üle üldkogumile kasutades andmete kaalumist, sest valimi ettevõtjad on keskmiselt suuremad kui üldkogumi ettevõtjad. Töös antakse eksperthinnang, kuivõrd vastab põhivara jääkväärtus turuväärtusele ning hinnatakse millises ulatuses kasutavad ettevõtjad põhivara, mis ei kajastu bilansis. Analüüsis jaotatakse ettevõtjad gruppidesse tootmistüübi alusel ning majandusliku suuruse alusel (ESU grupid). Analüüsitakse põhivara väärtust ning põhivara ühe loomühiku, ESU ja hektari kohta.

Uuringu kaasnevaks eesmärgiks on võrrelda Eesti loomakasvatajate põhivaraga varustatust EL keskmiste ja mõnede Eesti naaberriikide vastavate näitajatega. Analüüs viiakse läbi FADN andmetele tuginedes. Lisaks ehitistele ja masinatele analüüsitakse seejuures ka maa ning

põhikarjaga varustatust. Kuna näitajad on mõnikord aastate lõikes väga erinevad, siis viiakse analüüs läbi viie viimase aasta (2004–2008) keskmiste tulemuste alusel.

Uuringu viimases peatükis antakse hinnang Eesti loomakasvatajate efektiivsusele ja jätkusuutlikkusele. Efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse analüüs viiakse läbi valimisse kuuluvate ettevõtjate 2009. aasta majandusaasta aruannete alusel. Valimi alusel leitud tulemused kantakse üle üldkogumile kasutades andmete kaalumist. Analüüsitavad näitajad on: müügitulu, brutolisandväärtus, netolisandväärtus, brutoinvesteeringud, võlakordaja, maksevõime näitaja ja põhivara käibekordaja. Leitakse näitajate 2008. ja 2009. aasta väärtused ning võrreldakse neid omavahel ja põllumajandussektori keskmiste vastavate näitajatega FADN andmetel. Uuringu viimase peatüki teises pooles analüüsitakse Eesti loomakasvatuse ettevõtjate efektiivsust ja jätkusuutlikkust FADN andmetele tuginedes. Eesti tulemusi võrreldakse EL keskmiste ning mõnede Eesti naaberriikide vastavate näitajatega. Analüüsitakse netolisandväärtust, brutoinvesteeringuid, müügitulu ning põhivara käibekordajat. Seejuures leitakse näitajad loomühiku, ESU ja töötaja kohta. Kuna näitajad on mõnikord aastate lõikes väga erinevad, siis viiakse analüüs läbi viie viimase aasta (2004–2008) keskmiste tulemuste alusel.

Uuringu teostas EMÜ maamajanduse uuringute ja analüüsi osakonna töötaja Risto Räisa. Ekspertgruppi kuulusid EMÜ majandus- ja sotsiaalinstituudist:

Rando Värnik, professor, <i>Dr (Econ)</i>	Majandus- ja sotsiaalinstituudi direktor
Inno Kalberg, <i>MSc</i>	Majandusarvestuse ja finantsjuhtimise osakonna juhataja
Mati Mõtte, <i>MSc</i>	Maamajanduse ja uuringute ja analüüsi osakonna juhataja
Mare Rebane, <i>MSc</i>	Majandusarvestuse ja finantsjuhtimise osakonna lektor
Viia Parts, <i>MSc</i>	Majandusarvestuse ja finantsjuhtimise osakonna lektor
Anu-Ell Visberg, <i>MSc</i>	Majandusarvestuse ja finantsjuhtimise osakonna lektor

1. METOODIKA

1.1. VALIMI KUJUNEMINE JA ANDMETE KOGUMISE METOODIKA

Analüüs põhineb põllumajandusloomade registri andmetel. Analüüsitakse kõiki registrisse kantud loomaomanikke kelle tootmistüüp (vt p 1.2.1) on kas piimatootmine, loomakasvatus (v.a piimtootmine), lamba- ja kitsekasvatus, seakasvatus või linnukasvatus ning kelle kasumiaruande ja bilansi andmed on olemas äriregistris.

Valimi moodustamisel arvestatakse, et tagatud on üldkogumi suhtes 90%-line usaldusväärsus. Valimi moodustamisel jälgitakse eraldi Eestis väiksema osakaaluga põllumajandusloomade ja -lindude valimi suurust, mis peab tagama piisava usaldusväärsuse üldkogumi iseloomustamiseks. Kui mõne tootmistüübi ja standardkogutulu suurusgrupi (vt p 1.2.4.1) ettevõtjate arv on sedavõrd väike, et tulemused ei ole usaldusväärsed või on tegemist grupile omase tunnusega, siis juhitakse sellele analüüsis eraldi tähelepanu.

Seisuga 27.09.2010 oli põllumajandusloomade registris 6957 loomaomanikku. Nendest 5720 tootmistüüp standartkogutulu alusel on kas piimatootmine, loomakasvatus (v.a piimtootmine), lamba- ja kitsekasvatus, seakasvatus või linnukasvatus. Ülejäänud 1237 loomapidaja tootmistüübiks on taimekasvatus, aiandus või püsiluultuuride kasvatus ning need jäeti analüüsist välja. Uuringusse kaasati isikud, kelle standardkogutulu oli vähemalt 2 ESU. Selliseid loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvaid ettevõtjaid oli 2486 (43,5% kõigist loomakasvatuse tootmistüübiga ettevõtjatest kokku).

Analüüs teostatakse äriregistris olevate ettevõtjate majandusaasta aruannetes olevate bilansiliste näitajate alusel. Majandusaasta aruanded on äriregistrist kättesaadavad äriühingute kohta. 2486-st loomakasvatuse tootmistüübiga ettevõtjast on 434 äriühingud. 44 äriühingu 2009. aasta majandusaasta aruanded ei olnud äriregistrist kättesaadavad (peamiselt põhjusel, et seisuga 04.10.2010 ei olnud need veel äriregistri andmebaasi sisestatud). Loomakasvatajate põhivaraga varustatust hinnates jäeti analüüsist välja ettevõtjad, kes olid tegevust alustanud 2009. aastal või hiljem (13), sest nende majandusaasta aruanded 2009. aasta kohta ei ole täielikud. Samuti jäeti analüüsist välja konsolideeritud majandusaasta aruande esitanud ettevõtjad (42), sest äriregister ei sisalda selliste majandusaasta aruannete puhul andmeid ehitiste ning masinate ja seadmete jääkväärtuse kohta. Lisaks jäeti analüüsist välja irregulaarsust tekitavad ettevõtjad (kolm väga suure müügituluga ettevõtjat), kes oleksid analüüsi tulemusi mõjutanud eksitavas suunas, sest nende põhitegevusala ei ole põllumajandussaaduste tootmine. Kokkuvõtvalt moodustus põhivara analüüsi valim 332 ettevõtja baasil.

Analüüsi kaasnev eesmärk on hinnata ettevõtjate efektiivsust ja jätkusuutlikkust 2008. ja 2009. aasta majandusnäitajate ja finantssuhtarvude alusel. Ettevõtjate efektiivsust ja jätkusuutlikkust hinnates jäeti analüüsist välja ettevõtjad, kes olid tegevust alustanud 2008. aastal või hiljem (34), sest nende majandusaasta aruanded 2008. või 2009. aasta kohta ei ole täielikud. Samuti jäeti analüüsist välja kasumiaruande skeemi number kaks kasutavad ettevõtjad (53), sest selline kasumiaruanne ei sisalda majandusnäitajate arvutamiseks vajalikke andmeid. Sarnaselt põhivara analüüsile jäeti ka efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse analüüsist välja kolm väga suure müügituluga ettevõtjat, kes oleksid analüüsi tulemusi mõjutanud eksitavas suunas, sest nende põhitegevusala

ei ole põllumajandussaaduste tootmine. Kokkuvõtvalt moodustus efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse analüüsi valim 300 ettevõtja baasil.

Nii põhivara analüüsi valimi (332) kui efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse analüüsi valimi (300) alusel leitud tulemused iseloomustavad üldkogumit keskmiselt 95%-lise usaldusväärsusega. Kui mõne tootmistüübi või majandusliku suuruse grupi tulemuse usaldusnivoo on alla 90%, siis juhitakse sellele analüüsis eraldi tähelepanu.

Andmeanalüüsil kasutatakse põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri andmeid (31.12.2009 seisuga), põllumajandusloomade registri andmeid (27.09.2010 seisuga) ning loomakasvatustevõtjate majandusaasta aruandeid (aruannete väljavõte seisuga 04.10.2010).

1.2. ANALÜÜSI METOODIKA

Andmetöötles kasutatakse kvantitatiivseid analüüsimeetodeid. Andmete kirjeldamisel kasutatakse keskmiseid ja jaotusskaalal olevaid näitajaid ning klassifitseerimist. Ühe tunnuse jaotust väljendatakse sagedustabelite ning tulp- ja joondigrammidega. Mitme tunnuse jaotuste esitamisel kasutatakse risttabeleid. Analüüsiks vajalikud andmed on kogutud ja töödeldud MS Exceli keskkonnas.

1.2.1. Tootmistüüp – määratakse ettevõtjale FADN metoodika alusel leitud standardkogutulu (SGM) kaudu. SGM arvutamise aluseks käesolevas analüüsis on ettevõtja kasutuses olev toetusõiguslik maa põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri andmetel ning ettevõtja omanduses olevad loomad põllumajandusloomade registri andmetel. SGM arvutatakse FADN metoodikas kasutatavate loomühiku koefitsientide ja SGM koefitsiendid abil. Kui ettevõtja SGM-st üle 50% moodustab taimekasvatus, siis ettevõtjat analüüsi ei kaasata (tegemist on taimekasvatajaga). Ülejäänud ettevõtjad jagatakse tootmistüüpidesse (piimatootmine, looma-, lamba- ja kitse-, sea- ning linnukasvatus) SGM alusel. Tootmistüübiks määratakse suurima SGM osaga tootmisvaldkond. Kirjeldatud metoodikaga segatootmise tootmistüüpi ei kujune. Kuna segatootjad jagunevad taime- ja loomakasvatuse tootmistüüpide vahel, siis aitab see võimalikult palju ettevõtjaid analüüsitava valimisse kaasata (FADN andmetel oli 2008. aastal 19,8% põllumajanduslikest majapidamistest segatootjad).

1.2.2. Analüüsi põhieesmärk – loomakasvatustevõtjate põhivaraga varustatuse analüüs. Analüüsitakse ehitiste ning masinate ja seadmete jääkväärtust (bilansilist väärtust) loomühiku, ESU ja hektari kohta 2009. aasta andmetel. Muud vara (nt maa, immateriaalne põhivara) ei analüüsita.

1.2.3. Analüüsi kaasnev eesmärk – loomakasvatustevõtjate efektiivsus ja jätkusuutlikkus.

Analüüsitavad näitajad:

- brutolisandväärtus (BLV), valem: müügitulu toetustega + põllumajandusliku toodangu varude jääkide muutus + kapitaliseeritud väljaminekud oma tarbeks - kaupade, toorme, materjali, teenuste kulud - muud tegevuskulud - muud ärikulud;
- BLV loomühiku kohta;

- BLV töötaja kohta;
- netolisandväärtus (NLV), valem: BLV - põhivara kulum;
- NLV loomühiku kohta;
- NLV töötaja kohta;
- brutoinvesteering (ettevõtja rahavoogude aruandes kajastuv „Materiaalse ja immateriaalse põhivara soetus“) loomühiku kohta;
- brutoinvesteering ESU kohta;
- võlakordaja [(passiva – omakapital) / aktiva = kohustused / aktiva];
- maksevõime näitaja (käibevara / lühiajalised kohustused);
- põhivara käibekordaja (müügitulu/põhivara);
- ESU suurusgrupi keskmine müügitulu;
- müügitulu töötaja kohta;
- müügitulu loomühiku kohta.

Leitakse näitajate 2008. ja 2009. aasta väärtused ning võrreldaks neid omavahel ja põllumajandussektori keskmiste vastavate näitajatega FADN andmetel.

1.2.4. Andmeanalüüsil jaotatakse loomakasvatuseettevõtjad järgmistesse gruppidesse:

1.2.4.1. Euroopa suurusühikute (ESU) lõikes:

- 2–8 ESU (FADN andmete kasutamisel puhul: kuni 4 ESU ja 4–8 ESU);
- 8–16 ESU;
- 16–40 ESU;
- 40–100 ESU;
- > 100 ESU.

1.2.4.2. Tootmistüübi alusel:

- piimatootmine;
- loomakasvatus (sh lamba- ja kitsekasvatus, v.a piimatootmine);
- sea- ja linnukasvatus.

1.2.4.3. Analüüsitavad piikonnad jagunevad:

- Eesti;
- Läti;
- Leedu;
- Soome;
- Rootsi;
- EL15 ja EL27.

1.2.5. Analüüs sisaldab järgmisi ekspertgrupi arvamusi:

- Kui suur osa kasutusel olevast põhivarast ei kajastu bilansis (eelkõige põhjusel, et see on täielikult amortiseeritud);
- Kui palju erineb põhivara jääkväärtus turuväärtusest;
- Kui suur on erinevus soetusmaksumuse alusel leitud jääkväärtuse (ettevõtja raamatupidamisarvestus) ja taastamismaksumuse alusel leitud jääkväärtuse (FADN metoodika) vahel.

Analüüsitulemusi kommenteerides hinnatakse, millises ulatuses saab analüüsitulemusi laiendada üldkogumile või sektorile.

1.2.6. Andmete analüüsimisel kasutatakse võrdlusandmetena:

- FADN andmeid;
- SA andmeid.

1.2.7. Valimi tulemuste laiendamine üldkogumile

Põhinäitajad leitakse eraldi valimi ja üldkogumi suhtes. Üldkogumisse kuuluvad kõik Eesti loomaomanikud kelle tootmistüüp on kas piimatootmine, loomakasvatus (v.a piimatootmine) või sea- ja linnukasvatus, ning kelle majanduslik suurus on üle 2 ESU (2486 loomakasvatajat). Valim koosneb loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvatest äriühingutest, kelle 2009. aasta majandusaasta aruanded olid äriregistrist kättesaadavad ning uuringu eesmärgi saavutamist toetavad (valimisse kuulus põhivara analüüsi puhul 332 loomakasvatajat, loomakasvatuseettevõtjate efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse analüüsi puhul 300 loomakasvatajat). Valimi tulemused arvutatakse otse valimisse kuulunud ettevõtjate põhivara jm majandusnäitajate alusel. Üldkogumi näitajad tuletatakse valimi analüüsitulemuste põhjal. Võrreldes üldkogumiga on valim esinduslik tootmistüüpide lõikes, kuid ei ole seda standardkogutulu suurusgruppide lõikes (valimis on keskmiselt suuremad ettevõtjad, kui üldkogumis, tabel 1). Et valimi analüüsitulemusi üldkogumile üle kanda, selleks kaaluti koondtulemus ümber tuginedes üldkogumi ettevõtjate arvule standardkogutulu suurusgruppide lõikes. Tabelis 1 on toodud tootmistüüpide koondnäitaja kaalud. Tootmistüüpide lõikes on kaalud mõnevõrra erinevad sõltudes ettevõtjate arvust tootmistüübis (tabel 4).

Tabel 1. Valimisse ja üldkogumisse kuulunud ettevõtjate arv

Standard-kogutulu suurusgrupp	Valim põhivara analüüsimisel		Valim efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse analüüsimisel		Üldkogum	
	Ettevõtjate arv	Valimi struktuur ettevõtjate arvu alusel	Ettevõtjate arv	Valimi struktuur ettevõtjate arvu alusel	Ettevõtjate arv = kaal	Üldkogumi struktuur ettevõtjate arvu alusel
2-8 ESU	34	10,2%	31	10,3%	1 402	56,4%
8-16 ESU	32	9,6%	29	9,7%	399	16,0%
16-40 ESU	45	13,6%	43	14,3%	329	13,2%
40-100 ESU	50	15,1%	42	14,0%	151	6,1%
üle 100 ESU	171	51,5%	155	51,7%	205	8,2%
KOKKU	332	100,0%	300	100,0%	2 486	100,0%

Üldkogumi väärtused leitakse valimi standardkogutulu suurusgruppide tulemuste kaalutud keskmise näitaja arvutamise abil, kus kaaludeks on üldkogumi struktuur ettevõtjate arvu alusel. Kaalutud keskmine leitakse valemiga:

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i f_i}{\sum_{i=1}^n f_i}$$

kus f_i on ettevõtjate arv üldkogumi vastavas standardkogutulu suurusgrupis.

Üldkogumi väärtuse arvutamist iseloomustab alljärgnev näide (loomakasvatusevõtjate üldkogumi ehitiste ja masinate jääkväärtuse arvutamine tabel 8 pt 2.2.2 näitel):

Standardkogutulu suurusgrupp	Ettevõtjate arv üldkogumis = kaal	Ehitiste ja masinate väärtus seisuga 31.12.2009
2-8 ESU	1 402	447 667
8-16 ESU	399	388 464
16-40 ESU	329	1 863 728
40-100 ESU	151	3 082 522
üle 100 ESU	205	17 701 124
VALIM KOKKU	-	9 917 282
ÜLDKOGUM KOKKU	2 486	2 208 360

$$\bar{x} = \frac{(447667 * 1402) + (388464 * 399) + (1863728 * 329) + (3082522 * 151) + (17701124 + 205)}{(1402 + 399 + 329 + 151 + 205)} = 2208360$$

2. LOOMAKASVATUSETTEVÕTJATE PÕHIVARAGA VARUSTATUS

Peatükis antakse ülevaade Eesti loomakasvatustevõtjatest põllumajandusloomade registri andmete alusel. Samuti kirjeldatakse sektori (taime- ja loomakasvatus, jahindus ja neid teenindavad tegevusalad) üldiseid suundumusi põhivara osas SA ja FADN andmebaaside alusel. Peatüki põhieesmärgina analüüsitakse Eesti loomakasvatustevõtjate põhivara varustatust tootmistüübi ja ettevõtja majandliku suuruse lõikes.

2.1. ÜLDKOGUMI JA VALIMI KIRJELDUS

2.1.1. ÜLEVAADE EESTI LOOMAOMANIKE ÜLDKOGUMIST (6957 LOOMAOMANIKKU)

Seisuga 27.09.2010 oli põllumajandusloomade registris 6957 loomaomanikku. Nende omandis oli 454 196 eri liiki ja eri vanuses looma kokku 222 801 loomühikut (tabel 2). Lisaks oli 54 isikul kokku 745 259 munakana (10 434 LÜ). Loomaomanikel oli kokku 233 235 loomühikut (koos munakanadega) – keskmiselt 33,5 LÜ loomaomaniku kohta ja 0,5 LÜ/ha kohta. Loomaomanike kasutuses oleva maa analüüsimiseks võeti aluseks põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri andmed 31.12.2009 seisuga. Analüüsiti, kui palju toetusõiguslikku maad loomakasvatajad kasutavad. Loomaomanikest 71,0% (4941) kasutasid toetusõiguslikku maad. Ülejäänud loomaomanikud soetavad sööda mõne teise isiku (tavaliselt loomaomanikuga seotud isiku) kasutuses olevalt maalt või rendivad maad millelt toetused saab teine isik. Loomaomanike kasutuses oli 01.01.2009 seisuga kokku 485 521 ha toetusõiguslikku maad (keskmiselt 2,1 ha LÜ kohta).

Tabel 2. Põllumajandusloomade registris olevate loomade arv seisuga 27.09.2010

Loomagrupp	Loomade arv	Loomühikud looma kohta*	Loomühikuid kokku	Ettevõtjate arv, kes omavad vastavat liiki loomi
Piimalehmad	96 151	1,00	96 151	3 872
Lambad	79 031	0,15	11 855	1 900
Nuumsead ja kuldid	68 362	0,30	20 509	63
Alla 12 k veised	61 746	0,40	24 698	3 098
Põrsad	51 638	0,03	1 549	51
Lehmmullikad 12-24 k	40 040	0,60	24 024	2 450
Mullikad üle 24 k	15 796	1,00	15 796	1 858
Emised	13 139	0,50	6 570	52
Ammalehmad	12 340	1,00	12 340	1 111
Pullid 12-24 k	10 552	0,60	6 331	1 875
Kitsed	2 850	0,15	428	518
Pullid üle 24 k	2 551	1,00	2 551	955
KOKKU	-	-	222 801	-
kokku koos munakanadega			233 235	-

*vastavalt FADN juhendile RI/CC 882 Rev.6.

Tabelis 2 on esitatud põllumajandusloomade registris olevate loomade arv ning neid pidavate ettevõtjate arv seisuga 27.09.2010. Kõige arvukamad loomaliigid Eestis on piimalehmad

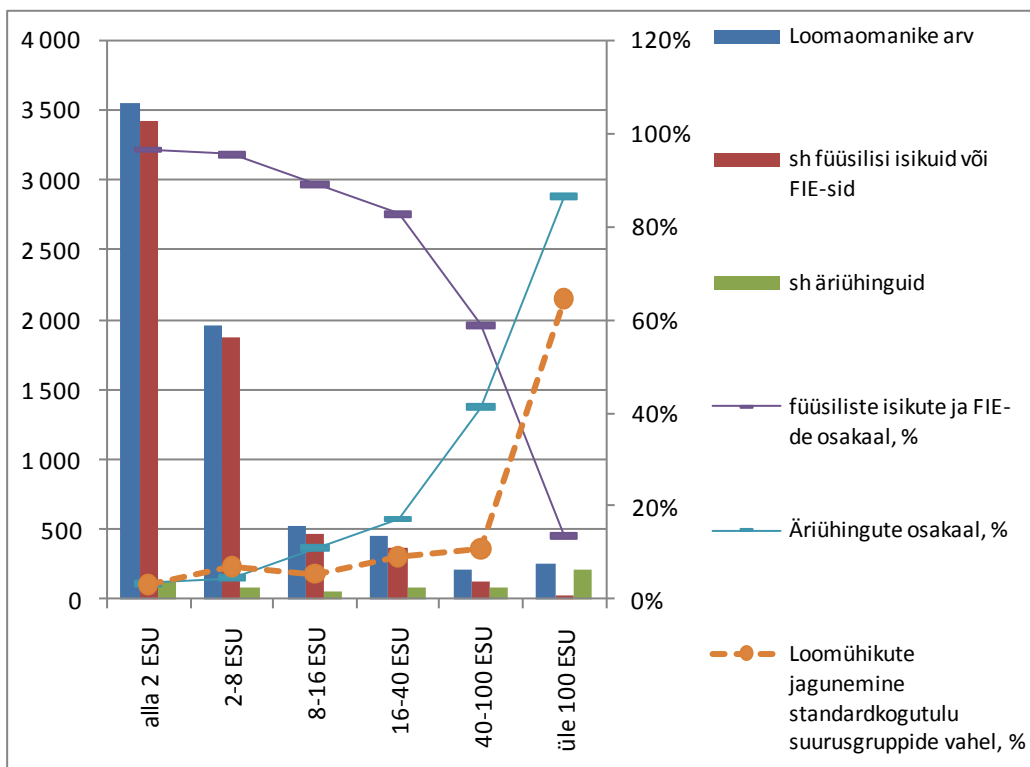
(96 151), lambad (79 031) ning nuumsead ja kuldid (68 362 looma). Üle 24 kuu vanuseid pulle on vaid 2 551 ning kitsi 2 850. Piimalehmasid omab Eestis 3 872 ettevõtjat ning alla 12 kuu vanuseid veiseid 3 098 ettevõtjat. Seejuures tuleb arvestada, et paljud loomaomanikud omavad mitut liiki loomi – 2977 loomaomanikku omab kahte liiki loomi, 319 ettevõtjat omab kolme liiki loomi (tabel 3).

Tabel 3. Loomaomanike arv, kes omavad ühte või mitut liiki loomi, seisuga 27.09.2010

Isikul on registreeris üks või mitu loomaliiki	Loomaomanike arv
Üks loomaliik	3656
Kaks erinevat loomaliiki	2977
Kolm erinevat loomaliiki	319

Loomaomanikest 90,6% on füüsilised isikud või füüsilisest isikust ettevõtjad (FIE). Suuremate loomakasvatavate seas äriühingute osakaal suureneb (joonis 1). Analüüsis jagati ettevõtjad suurusgruppidesse standardkogutulu alusel vastavalt FADN metoodikale. Alla 2 ESU suurustest loomaomanikest vaid 3,5% on äriühingud, samas kui üle 100 ESU suurusgrupis on äriühingute osakaal juba 86,5% kõigist selle suurusgrupi loomaomanikest.

Nagu varem mainitud, on Eesti loomakasvatajatel (6957) kokku 233 235 loomühikut (**koos munakanadega**). Üle 100 ESU suuruste ettevõtjate omanduses on 64,5% loomühikutest (150 348 LÜ, joonis 1). Väiksemate loomaomanike omandusse jääb sõltuvalt majandusliku suuruse grupist 3,2–10,8% loomühikute koguarvust.

Joonis 1. Loomaomanike jagunemine ettevõtlusvormi alusel ning loomühikute jagunemine standardkogutulu suurusgruppide lõikes, seisuga 27.09.2010

2.1.2. ÜLEVAADE EESTI LOOMAOMANIKEST, KELLE TOOTMISTÜÜP ON PIIMATOOTMINE, LOOMAKASVATUS (V.A PIIMATOOTMINE), LAMBA- JA KITSEKASVATUS VÕI SEA- JA LINNUKASVATUS (5720 LOOMAKASVATUSETTEVÕTJAT)

6957-st loomaomanikust 5720 tootmistüüp on kas piimatootmine, loomakasvatus (v.a piimatootmine), lamba- ja kitsekasvatus, seakasvatus või linnukasvatus. Ülejäänud 1237 loomapidaja tootmistüübiks on taimekasvatus, aiandus või püsilikultuurid ning need jäeti analüüsist välja. Tootmistüübi määramise meetodika on kirjeldatud alapunktis 1.2.1. Loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvatest ettevõtjatest (5720) 63,1% tegeleb piimatootmisega, 35,9% loomakasvatusega (v.a piimatootmine) või lamba ja kitsekasvatusega ning 1,0% sea- või linnukasvatusega (tabel 4).

Tabel 4. Loomakasvatuse ettevõtjate arv tootmistüüpide ja standardkogutulu suurusgruppide lõikes, seisuga 27.09.2010

Standard-kogutulu suurusgrupp	Tootmistüüp					Tootmistüübid KOKKU	osakaal
	Piima-tootmine	Looma-kasvatus (v.a piimatootmine)	Lamba- ja kitse-kasvatus	Sea-kasvatus	Linnu-kasvatus		
kuni 2 ESU	1 806	233	1 178	2	15	3 234	56,5%
2-8 ESU	925	122	344	3	8	1 402	24,5%
8-16 ESU	286	40	69	3	1	399	7,0%
16-40 ESU	278	20	28	1	2	329	5,8%
40-100 ESU	126	12	6	5	2	151	2,6%
üle 100 ESU	186	1	1	12	5	205	3,6%
KOKKU	3 607	428	1 626	26	33	5 720	100%
osakaal	63,1%	7,5%	28,4%	0,5%	0,6%	100%	-

Loomakasvatajatest 56,5% omavad standardkogutulu alla 2 ESU. Vastavalt uuringu lähteülesandele jäeti need isikud uuringust välja. Uuringu üldkogumisse kaasati 2486 loomaomanikku, kellel standardkogutulu oli vähemalt 2 ESU (edaspidi üldkogum). Analüüs viidi läbi äriregistrist saadud majandusaasta aruannete alusel, mida oli kokku 332 (tabel 5). Vastavalt FADN meetodikale koondati üheks tootmistüübiks sea- ja linnukasvatus, samuti loomakasvatus (v.a piimatootmine) ning lamba- ja kitsekasvatus (ühine nimetus edaspidi loomakasvatus (v.a piimatootmine)).

FADN jaotuse alusel on analüüsi kaasatud loomakasvatajatest piimatootmise tootmistüübiga ettevõtjaid 70,2%, loomakasvatajaid (v.a piimatootmine) 22,6% ning sea- ja linnukasvatajaid 7,2%. Valim iseloomustab hästi üldkogumi struktuuri tootmistüüpide osas. Samas on tabelist 1 näha, et valim ei iseloomusta üldkogumit ettevõtjate standardkogutulu suurusgruppide lõikes. Üldkogumit piisava täpsusega iseloomustava koondtulemuse saamiseks arvutatakse lisaks valimi koondtulemusele ka kaalutud keskmine näitaja, kus kaaludeks on üldkogumi ettevõtjate arvud standardkogutulu suurusgruppide lõikes.

Tabel 5. Uuringusse kaasatud loomakasvatuseettevõtjate arv tootmistüüpide ja standardkogutulu suurusgruppide lõikes

Standard- kogutulu suurusgrupp	Tootmistüüp			Tootmis- tüübid KOKKU	osakaal
	Piima- tootmine	Looma- kasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnu- kasvatus		
2-8 ESU	8	23	3	34	10,2%
8-16 ESU	5	27	0	32	9,6%
16-40 ESU	31	13	1	45	13,6%
40-100 ESU	33	11	6	50	15,1%
üle 100 ESU	156	1	14	171	51,5%
KOKKU	233	75	24	332	100%
osakaal	70,2%	22,6%	7,2%	100%	-

Tabelis 5 kirjeldatud ettevõtjate suhtes leiti järgmised põhivara väärtused (peatükk 2.2):

- ehitiste jääkväärtus;
- masinate ja seadmete jääkväärtus.;
- väärtus loomühiku kohta;
- väärtus ESU kohta;
- väärtus ha kohta.

Kolmandas peatükis leiti järgmised põhivara väärtused FADN metoodikale tuginedes:

- maa;
- ehitised;
- masinad;
- põhikari.

2.2. PÕHIVARA ANALÜÜS

Käesolevas peatükis analüüsitakse loomakasvatavate ehitiste ning masinate ja seadmete (edaspidi masinate) jääkväärtust, lisaks tuuakse välja näitaja ühe loomühiku, ESU ja hektari kohta. Põhitulemused leitakse eraldi valimi ja üldkogumi suhtes. Üldkogumisse kuuluvad kõik Eesti loomaomanikud kelle tootmistüüp on kas piimatootmine, loomakasvatus (v.a piimatootmine) või sea- ja linnukasvatus, ning kelle majanduslik suurus on üle 2 ESU (2486 loomakasvatajat). Analüüsi vaimisse kuuluvad loomakasvatavatest äriühingud, kelle andmed põhivara kohta olid kättesaadavad (332 loomakasvatajat). Peatükis esitatud kokkuvõtivatele tabelitele täiendavalt on koostatud Lisas 1 toodud detailsed tabelid põhivara näitajate kohta tootmistüüpide ning majandusliku suuruse gruppide lõikes.

2.2.1. LOOMAKASVATUSETTEVÕTJATE ÜLDKOGUMI KIRJELDUS

Põhivara analüüsi tulemuste paremaks mõistmiseks antakse käesolevas sissejuhatavas peatükis koondülevaade Eesti loomakasvatajate keskmisest majanduslikust suurusest, loomühikute arvust ning kasutuses olevast toetusõiguslikust maast. Üldkogumi loomakasvatusettevõtjate kasutuses oli 2009. aasta lõpu seisuga keskmiselt 1,8 ha toetusõiguslikku maad loomühiku kohta. Piimatootjatel on see näitaja 2,0 ja loomakasvatajatel (v.a piimatootmine) 2,6 ha loomühiku kohta (tabel 6). Tootmistüübi loomakasvatus (v.a piimatootmine) ettevõtjate majanduslik suurus on 5,5 korda väiksem, kui piimatootjatel ning 21 korda väiksem kui sea- ja linnukasvatajatel. Majanduslik suurus leitakse loomühikute ja kasutuses oleva toetusõigusliku maa alusel. Kuna loomakasvatajatel (v.a piimatootmine) on loomühikuid 3,2 korda vähem kui piimatootjatel ja samas maad ainult 2,4 korda vähem, siis saame järeldada, et loomakasvatajad (v.a piimatootmine) on maaga paremini varustatud kui piimatootjad. Seetõttu saab **tootmistüübil loomakasvatus (v.a piimatootmine)** näha head potentsiaali.

Tabel 6. Üldkogumi loomakasvatusettevõtjate keskmine majanduslik suurus, loomühikute arv ning toetusõiguslik maa tootmistüüpide lõikes, 2009. aasta lõpu seisuga

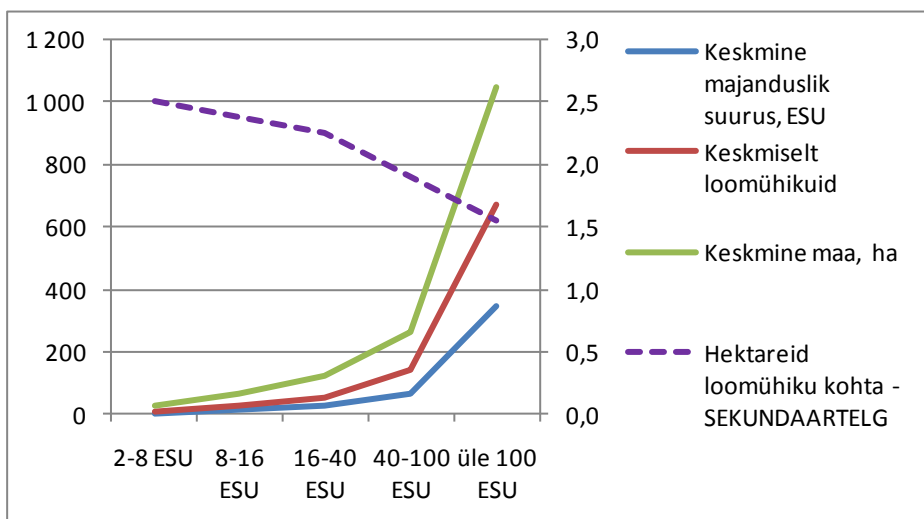
Tootmistüüp	Keskmine majanduslik suurus, ESU	Keskmiselt loomühikuid	Keskmine maa, ha	Hektareid loomühiku kohta
Piimatootmine	47,7	84,9	169,0	2,0
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	8,7	26,6	70,0	2,6
Sea- ja linnukasvatus	180,9	745,8	122,6	0,2
ÜLDKOGUM KOKKU	39,8	81,0	142,6	1,8

Ettevõtja majandusliku suuruse kasvades suureneb ühtlaselt ka loomühikute ning kasutuses oleva maa hulk (joonis 2). Analüüsides loomakasvatusettevõtjate kasutuses oleva maa ja loomühikute suhet standardkogutulu suurusgruppide lõikes näeme, et väiksemad ettevõtjad kasutavad rohkem maad ühe loomühiku kohta kui suuremad ettevõtjad (tabel 7). Siit saame järeldada, et suuremad ettevõtjad majandavad intensiivsemalt ning saavad ühelt hektarilt rohkem sööta kui väiksed ettevõtjad. Teisalt võib tulemust mõjutada ka asjaolu, et suuremad ettevõtjad soetavad sagedamini sööda maadelt, mis ei ole nende kasutuses (nt nendega seotud ettevõtte kasutuses olevad maad).

Tabel 7. Üldkogumi loomakasvatusettevõtjate keskmine majanduslik suurus, loomühikute arv ning toetusõiguslik maa standardkogutulu suurusgruppide lõikes, 2009. aasta lõpu seisuga

Standardkogutulu suurusgrupp	Keskmine majanduslik suurus, ESU	Keskmiselt loomühikuid	Keskmine maa, ha	Hektareid loomühiku kohta
2-8 ESU	4,0	9,7	24,3	2,5
8-16 ESU	11,2	27,6	65,6	2,4
16-40 ESU	25,3	54,2	121,6	2,2
40-100 ESU	62,2	139,5	264,2	1,9
üle 100 ESU	347,3	672,4	1 045,1	1,6
ÜLDKOGUM KOKKU	39,8	81,0	142,6	1,8

Joonis 2. Üldkogumi loomakasvatusettevõtjate keskmine majanduslik suurus, loomühikute arv ning toetusõiguslik maa standardkogutulu suurusgruppide lõikes, 2009. aasta lõpu seisuga

2.2.2. LOOMAKASVATUSETTEVÖTJATE EHITISTE JA MASINATE JÄÄKVÄÄRTUS

Käesolevas peatükis analüüsitakse ehitiste ja masinate jääkväärtust ettevõtjate 2009. aasta majandusaasta aruannete alusel. Analüüsis jaotati loomakasvatajad standardkogutulu suurusgruppideks ja tootmistüüpideks vastavalt FADN metoodikale.

Eesti üle 2 ESU suurustel loomakasvatajatel oli 2009. aasta lõpu seisuga ehitisi ja masinaid keskmiselt 2,21 mln kr väärtuses (tabel 8). Seejuures on tootmistüübil loomakasvatus (v.a piimatootmine) põhivara kolm korda vähem kui piimatootjatel ning 28 korda vähem kui sea- ja linnukasvatajatel (tabel 9). Suurematel ettevõtjatel on rohkem põhivara. Kõigis tootmistüüpides eristuvad ettevõtjad, kelle majanduslik suurus on üle 16 ESU väiksemates sellepoolest, et just 16 ESU on see murdepunkt, kust alates hakkab ettevõtjatel tekkima märkimisväärselt rohkem ehitisi ja masinaid (joonis 3).

Tabel 8. Loomakasvatusettevõtjate ehitiste ja masinate jääkväärtus ettevõtja standardkogutulu suurusgruppide lõikes seisuga 31.12.2009, kr ettevõtja

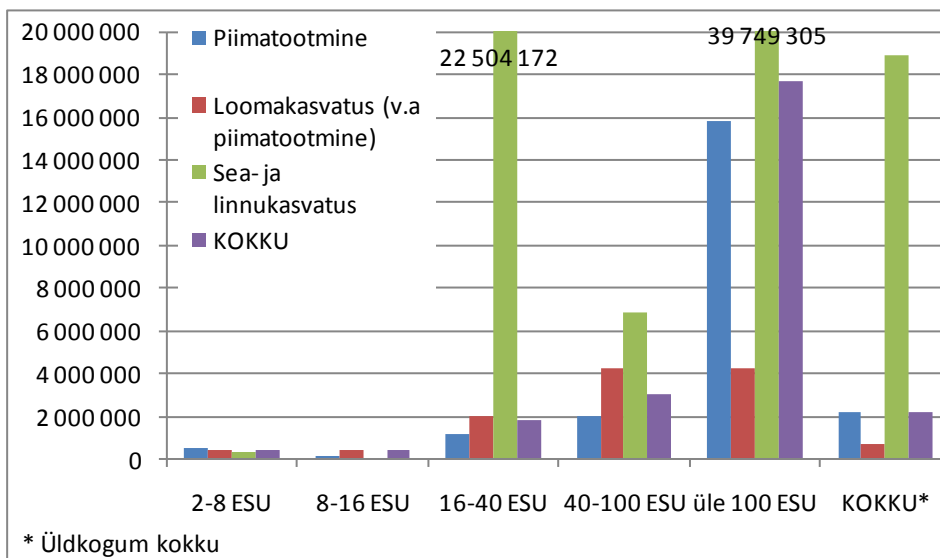
Standardkogutulu suurusgrupp	Ehitiste jääkväärtus, kr ettevõtja	Masinate ja seadmete jääkväärtus, kr ettevõtja	Ehitiste ning masinate ja seadmete jääkväärtus, kr ettevõtja
2-8 ESU	169 675	277 992	447 667
8-16 ESU	175 346	213 118	388 464
16-40 ESU	1 044 331	819 397	1 863 728
40-100 ESU	1 637 301	1 445 221	3 082 522
üle 100 ESU	10 681 195	7 019 929	17 701 124
ÜLDKOGUM KOKKU*	1 242 280	966 080	2 208 360

* Üle 2 ESU suuruste loomakasvatusettevõtjate keskmine ehitiste ja masinate jääkväärtus. Rea väärtus on leitud valimi tulemuste ümberkaalumisel üldkogumi struktuuri alusel arvestades üldkogumisse kuuluvate ettevõtjate arvu standardkogutulu suurusgruppide lõikes.

Kui analüüsida eraldi ehitiste jääkväärtust ning masinate jääkväärtust, siis näeme, et ehitised moodustavad 56,3% koondnäitajast ning masinad ja seadmed 43,7%. Sea- ja linnukasvatajad eristuvad teistest tootmistüüpidest selle poolest, et neil on ehitiste osakaal põhivarast märksa suurem kui piimatootjatel ja loomakasvatajatel (v.a piimatootmine). Samuti on märkimisväärne asjaolu, et ainult kõige suurematel ettevõtjatel (üle 100 ESU) on ehitisi märksa rohkem kui masinaid. Kõigis teistes majandusliku suuruse gruppides on ettevõtjate ehitiste jääkväärtus suhteliselt sarnane masinate jääkväärtusega.

Tabel 9. Loomakasvatuseetevõtjate ehitiste ja masinate jääkväärtus tootmistüüpide lõikes seisuga 31.12.2009, kr ettevõtja

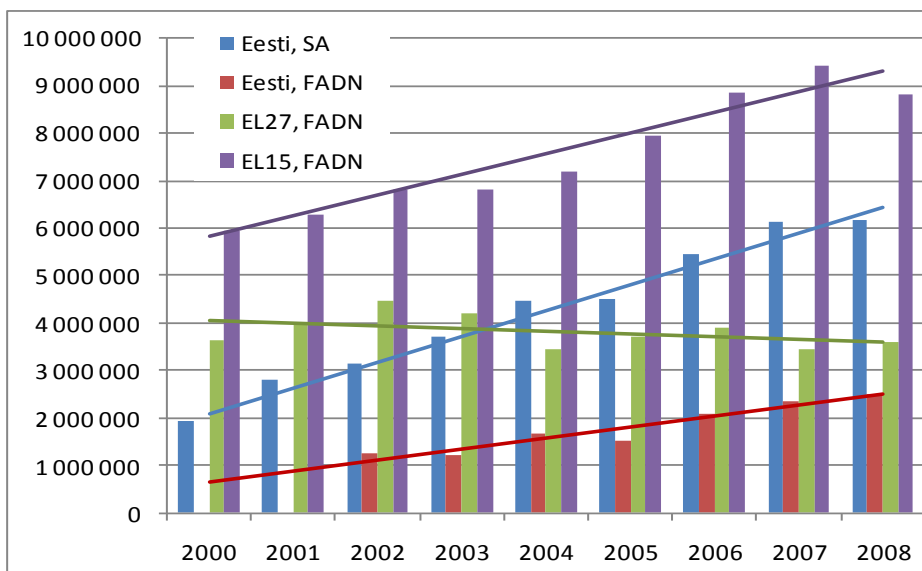
Tootmistüüp	Ehitiste jääkväärtus, kr ettevõtja	Masinate ja seadmete jääkväärtus, kr ettevõtja	Ehitiste ning masinate ja seadmete jääkväärtus, kr ettevõtja
Piimatootmine	1 208 758	1 022 030	2 230 788
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	340 292	334 077	674 369
Sea- ja linnukasvatus	12 092 499	6 834 581	18 927 080
ÜLDKOGUM KOKKU	1 242 280	966 080	2 208 360

Joonis 3. Loomakasvatuseetevõtjate ehitiste ja masinate väärtus seisuga 31.12.2009, kr ettevõtja

Võrreldes 2008. aastaga on loomakasvatuseetevõtjate ehitiste ja masinatega varustatus suurenenud 6,0% võrra. Seejuures on masinates toimunud langus 3,8%, aga ehitistes tõus 13,9%.

SA võrdlusandmetel analüüsisime materiaalse põhivara (maa, ehitised, masinad ja seadmed ning põhikari) muutumist sektoris (taime- ja loomakasvatus, jahindus ja neid teenindavad tegevusalad), samuti põhivara muutmist FADN andmetel Eestis ja Euroopa Liidus (joonis 4).

Joonis 4. Põllumajandussektori materiaalne põhivara SA ja FADN andmetel, kr ettevõtja

SA ja FADN metoodika on erinev, millest tulenevalt annavad nad sektori materiaalse põhivara näitajaks väga erinevad väärtused. FADN andmetel oli 2008. aastal Eesti põllumajandusettevõtjatel materiaalsel põhivara keskmiselt 2,52 mln kr eest, SA andmetel oli näitaja 6,17 mln kr. Seetõttu on olulisem vaadata põhivara muutumise trende ajas mitte absoluutarvudes. Perioodil 2002–2008 on nii SA kui FADN andmetel Eesti põllumajandusettevõtjate materiaalse põhivaraga varustatus kasvanud keskmiselt 12% võrra aastas. Sama näitaja kõigi EL27 riikide keskmisena on -3,6% ning EL15 puhul 4,2% aastas. EL27 näitaja vähenemine on seotud uute liikmeriikide lisandumisega, kes oma madalama põhivaraga varustatuse tõttu on keskmist näitajat allapoole toonud.

Kokkuvõttes saab väita, et Eesti põllumajandussektori materiaalse põhivaraga varustatus on küll liikmeriikidega võrdluses tagasihoidlik, kuid näitaja suureneb märkimisväärselt kiiremini võrreldes EL keskmisega. Eestis on suuri põllumajandusettevõtjaid vähe, kuid nende ehitiste ja masinatega varustatus on hea. Ehitiste ja masinatega on kõige paremini varustatud Eesti sea- ja linnukasvatajad kelle näitaja ületab 8,6 korda kõigi loomakasvatuse tootmistüüpide keskmist. Samas aga tootmistüübi loomakasvatus (v.a piimatootmine) ettevõtjate ehitiste ja masinatega varustatus on summaliselt tagasihoidlik (kolm korda väiksem kõigi loomakasvatuse ettevõtjate keskmisest näitajast). Tulemused on otseselt seotud ettevõtjate keskmise majandusliku suurusega tootmistüüpide lõikes.

2.2.3. EHITISTE JA MASINATE JÄÄKVÄÄRTUS LOOMÜHIKU KOHTA

Üldkogumi ettevõtja keskmine ehitiste ja masinate jääkväärtus 2009. aasta lõpus oli 2,21 mln kr ettevõtja kohta. Üldkogumi ettevõtjatel oli loomi kokku 201 345 loomühiku ulatuses, keskmiselt 81 loomühikut ettevõtja kohta (valimis on 131 610 loomühikut, keskmiselt 396 LÜ ettevõtja kohta). Standardkogutulu suurusgruppide lõikes oli üldkogumisse kuulunud ettevõtjatel loomühikuid järgmiselt: 2–8 ESU – 9,7; 8–16 ESU – 27,6; 16–40 ESU – 54,2; 40–100 ESU –

139,5 ja üle 100 ESU – 672,4 loomühikut ettevõtja kohta. Tootmistüüpide lõikes analüüsid selgus, et üldkogumisse kuulunud loomakasvatajatel (v.a piimatootmine) on keskmiselt 26,6 loomühikut, piimatootjatel 84,9 ning sea- ja linnukasvatajatel keskmiselt 745,8 loomühikut ettevõtja kohta. Tootmistüüpide lõikes erineb Eesti loomakasvatustevõtjate suurus oluliselt. Olenemata sellest kas analüüsi aluseks on loomühikud, müügitulu, haritava maa suurus vms, igal juhul on loomakasvatajad (v.a piimatootmine) mitu korda väiksema keskmise näitajaga kui piimatootjad, kes omakorda on poole väiksemad kui sea- ja linnukasvatajad.

Eesti loomakasvatajatel on ehitisi ja masinaid keskmiselt 23 032 kr loomühiku kohta 2009. aasta lõpu seisuga (tabel 10). Seejuures moodustavad masinad ja seadmed 10 076 kr koondnumbrist ning ehitised 12 956 kr. Kuna suurematel ettevõtjatel on ka rohkem loomühikuid, siis ettevõtjate standardkogutulu suurusgruppide lõikes märkimisväärset trendi välja ei kujune. Tulemused on standardkogutulu suurusgruppide lõikes varieeruvad seetõttu, et väiksemaid sea- ja linnukasvatajaid ning suuremaid loomakasvatajaid (v.a piimatootmine) on nii üldkogumis kui valimis sedavõrd vähe, et nimetatud gruppide tulemuste põhjal ei saa laiemaid üldistusi teha. Kuni 40 ESU suuruseid sea- ja linnukasvatajaid on üldkogumis ainult 18 (keskmiselt 6 ettevõtjat ESU suurusgrupis) ning üle 100 ESU suuruseid loomakasvatajaid (v.a piimatootmine) on üldkogumis ainult 2. Tulemusi standardkogutulu suurusgruppide lõikes võib mõjutada ka see, et valimis on kuni 16 ESU suurused piimatootjad vähe esindatud.

Tabel 10. Loomakasvatustevõtjate ehitiste ja masinate jääkväärtus loomühiku kohta ettevõtja majandusliku suuruse gruppide lõikes 2009. aasta lõpu seisuga, kr/LÜ

Standardkogutulu suurusgrupp	Ehitiste jääkväärtus LÜ kohta	Masinate ja seadmete jääkväärtus LÜ kohta	Ehitiste ning masinate ja seadmete jääkväärtus LÜ kohta
2-8 ESU	8 729	14 302	23 031
8-16 ESU	4 583	5 571	10 154
16-40 ESU	12 575	9 867	22 442
40-100 ESU	8 524	7 524	16 048
üle 100 ESU	15 694	10 314	26 008
ÜLDKOGUM KOKKU	12 956	10 076	23 032

Tootmistüüpide lõikes analüüsid näeme, et rohkem ehitisi ja masinaid loomühiku kohta on sea- ja linnukasvatajatel ning piimatootjatel (vastavalt 25 110 kr ja 23 157 kr LÜ kohta, tabel 11). See on mõistetav, sest tegemist on kapitalimahukate tootmissuundadega. Tootmistüübis loomakasvatus (v.a piimatootmine) on vastav näitaja mõnevõrra madalam – 19 521 kr loomühiku kohta, mis näitab, et loomakasvatajad (v.a piimatootmine) on põhivaraga halvemini varustatud.

Tabel 11. Loomakasvatustevõtjate ehitiste ja masinate jääkväärtus loomühiku kohta tootmistüüpide lõikes 2009. aasta lõpu seisuga, kr/LÜ

Standardkogutulu suurusgrupp	Ehitiste jääkväärtus LÜ kohta	Masinate ja seadmete jääkväärtus LÜ kohta	Ehitiste ning masinate ja seadmete jääkväärtus LÜ kohta
Piimatootmine	12 547	10 609	23 157
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	9 850	9 670	19 521
Sea- ja linnukasvatus	16 043	9 067	25 110
ÜLDKOGUM KOKKU	12 956	10 076	23 032

Analüüsides eraldi ehitiste jääkväärtust ning masinate jääkväärtust loomühiku koht eristuvad teistest tootmistüüpidest sea- ja linnukasvatajad. Kuna võrreldes teiste tootmistüüpidega moodustavad sea- ja linnukasvatajatel hooned suure osa põhivarast, siis kujuneb neil ka ehitiste jääkväärtus loomühiku kohta suhteliselt suureks.

Bilansilises jääkväärtuses on Eesti loomakasvatajatel ehitisi ja masinaid keskmiselt 23 032 kr loomühiku kohta. Kuna suurematel ettevõtjatel on ka rohkem loomühikuid, siis ettevõtjate standardkogutulu suurusgruppide lõikes märkimisväärset trendi välja ei kujune. Ettevõtja majandusliku suuruse kasvades suureneb ehitiste osakaal põhivaras. Kuni 16 ESU suurustel ettevõtjatel on masinaid loomühiku kohta rohkem kui ehitisi loomühiku kohta. Ülejäänud majandusliku suuruse gruppides on suhe vastupidine. Tootmistüübi loomakasvatus (v.a piimatootmine) ettevõtjad on teiste tootmistüüpidega võrreldes suhteliselt halvemini põhivaraga varustatud. Nende ehitiste ja masinate jääkväärtus loomühiku kohta on 24% madalam kui piimatootjate ning sea- ja linnukasvatajate keskmine näitaja.

2.2.4. EHITISTE JA MASINATE JÄÄKVÄÄRTUS ESU KOHTA

Üldkogumi ettevõtjate keskmine majanduslik suurus oli 39,8 ESU ettevõtja kohta 2009. aasta lõpu seisuga. Loomakasvatajate (v.a piimatootmine) keskmine majanduslik suurus on viis korda väiksem kui piimatootjate ning 21 korda väiksem kui sea- ja linnukasvatajate vastav näitaja. Eesti üle 2 ESU suuruste tootmistüübi loomakasvatus (v.a piimatootmine) ettevõtjate keskmine majanduslik suurus on 8,7 ESU, sama näitaja piimatootjatel on 47,7 ESU ning sea- ja linnukasvatajatel 180,9 ESU.

Analüüsi tulemustest selgub, et Eesti loomakasvatusettevõtjatel on ehitisi ja masinaid keskmiselt 53 817 kr ESU kohta (tabel 12). Kõige väiksema majandusliku suurusega ettevõtjatel on ehitisi ja masinaid 1 ESU kohta keskmisest rohkem. See on põhjendatud asjaoluga, et majandustegevuse normaalseks toimimiseks peab ettevõtjal olema teatud hulk põhivara. Mõned ettevõtjad on põhivara olemasolust hoolimata majandustegevuses väheaktiivsed (omavad vähe loomi ja kasutavad vähe maad) – sellised ettevõtjad kuuluvad peamiselt 2–8 ESU gruppi.

Tabel 12. Loomakasvatusettevõtjate ehitiste ja masinate jääkväärtus ESU kohta ettevõtja majandusliku suuruse gruppide lõikes 2009. aasta lõpu seisuga, kr/ESU

Standardkogutulu suurusgrupp	Ehitiste jääkväärtus ESU kohta	Masinate ja seadmete jääkväärtus ESU kohta	Ehitiste ning masinate ja seadmete jääkväärtus ESU kohta
2-8 ESU	40 890	66 994	107 884
8-16 ESU	15 277	18 568	33 845
16-40 ESU	37 152	29 150	66 301
40-100 ESU	24 401	21 539	45 940
üle 100 ESU	30 313	19 922	50 235
ÜLDKOGUM KOKKU	30 274	23 543	53 817

Tootmistüüpide lõikes analüüsides tuleb arvestada, et loomakasvatajatel (v.a piimatootmine) on ehitisi ja masinaid kolm korda vähem kui piimatootjatel ning 28 korda vähem kui sea- ja linnukasvatajatel, kuid samas on ka nende keskmine majanduslik suurus 5–21 korda väiksem. Arvutades põhivara ESU kohta, annavad loomakasvatajad (v.a piimatootmine) rahuldava tulemuse (73 660 kr ESU kohta, tabel 13). Sea- ja linnukasvatajate tulemus (108 785 kr ESU kohta) on teiste tootmistüüpidega võrreldes kõige suurem. See tuleneb sea- ja linnukasvatajate paremast põhivaraga varustatusest. Sea- ja linnukasvatajatel on ehitisi ja masinaid 8–28 korda rohkem võrreldes teiste tootmistüüpidega, samas kui nende majanduslik suurus on ainult 4–21 korda suurem.

Tabel 13. Loomakasvatuseettevõtjate ehitiste ja masinate jääkväärtus ESU kohta tootmistüüpide lõikes 2009. aasta lõpu seisuga, kr/ESU

Standardkogutulu suurusgrupp	Ehitiste jääkväärtus ESU kohta	Masinate ja seadmete jääkväärtus ESU kohta	Ehitiste ning masinate ja seadmete jääkväärtus ESU kohta
Piimatootmine	24 590	20 791	45 381
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	37 169	36 491	73 660
Sea- ja linnukasvatus	69 503	39 282	108 785
ÜLDKOGUM KOKKU	30 274	23 543	53 817

Käesoleva analüüsi tulemustele avaldab olulist mõju ettevõtja majanduslik suurus. Üldkogumi loomakasvatajate (v.a piimatootmine) keskmine majanduslik suurus on viis korda väiksem kui piimatootjate ning 21 korda väiksem kui sea- ja linnukasvatajate vastav näitaja. Analüüs tõi välja, et kõige väiksema majandusliku suurusega ettevõtjatel on ehitiste ja masinate väärtus ühe ESU kohta keskmisest suurem, sest põhivara olemasolust hoolimata majandavad nad väheaktiivselt. Ehitiste ja masinate jääkväärtus ESU kohta on kõrgem sea- ja linnukasvatajatel (kuna nad on põhivaraga hästi varustatud) ning loomakasvatajatel (v.a piimatootmine) (nende keskmine majanduslik suurus on väga väike).

2.2.5. EHITISTE JA MASINATE JÄÄKVÄÄRTUS HEKTARI KOHTA

Üldkogumi ettevõtjate kasutuses oli 2009. aasta lõpu seisuga 354 472 ha toetusõiguslikku maad (haritav maa ja looduslik rohumaa), keskmiselt 142,6 ha ettevõtja kohta. Ettevõtja majandusliku suuruse kasvades suureneb ühtlaselt ka keskmine toetusõigusliku maa suurus, mis on üldkogumis vastavalt standardkogutulu gruppide järgmine: 2–8 ESU – 24,3 ha; 8–16 ESU – 65,6 ha; 16–40 ESU – 121,6 ha; 40–100 ESU – 264,2 ha ja üle 100 ESU – 1045,1 ha ettevõtja kohta.

Analüüsides üldkogumi ettevõtjate kasutuses olevat maad tootmistüüpide lõikes näeme, et piimakarjakasvatajatel on keskmiselt 2,4 korda rohkem maad kui loomakasvatajatel (v.a piimatootmine) ning 1,4 korda rohkem maad kui sea- ja linnukasvatajatel. Piimatootjatel on maad keskmiselt 169,0 ha, loomakasvatajatel (v.a piimatootmine) 70,0 ha ning sea- ja linnukasvatajatel keskmiselt 122,6 ha. Tulemus on ootuspärane teades, et loomakasvatajate (v.a piimatootmine) keskmine majanduslik suurus on viis korda väiksem kui piimatootjatel ning 21 korda väiksem kui sea- ja linnukasvatajatel. Ka sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi tulemus on ootuspärane arvestades, et 42-st üldkogumi ettevõtjast avaldub toetusõigusliku maa kasutus 15

ettevõtjal (35,7% ettevõtjatest). Üldkogumi ettevõtjatel oli 2009. aasta lõpu seisuga ehitisi ja masinaid keskmiselt 13730 kr kasutuses oleva toetusõigusliku maa hektari kohta (tabel 14). Kõige suuremad ettevõtjad (üle 100 ESU) on ehitistega hästi varustatud – neil on ehitiste osakaal põhivarast suurem kui väiksematel ettevõtjatel. Standardkogutulu suurusgruppide lõikes analüüsides märkimisväärset trendi välja ei kujune, sest nii ehitiste ja masinate jääkväärtus kui hektarite arv suurenevad standardkogutulu gruppide lõikes. Tulemused on standardkogutulu suurusgruppide lõikes varieeruvad seetõttu, et väiksemaid sea- ja linnukasvatajaid ning suuremaid loomakasvatajaid (v.a piimatootmine) on nii üldkogumis kui valimis sedavõrd vähe, et nimetatud gruppide tulemused ei ole üldistatavad vastavale segmendile. Kuni 40 ESU suuruseid sea- ja linnukasvatajaid on üldkogumis ainult 18 (keskmiselt 6 ettevõtjat ESU suurusgrupis) ning üle 100 ESU suuruseid loomakasvatajaid (v.a piimatootmine) on üldkogumis ainult 2. Tulemusi standardkogutulu suurusgruppide lõikes võib mõjutada ka see, et valimis on kuni 16 ESU suurused piimatootjad vähe esindatud.

Tabel 14. Loomakasvatuseettevõtjate ehitiste ja masinate jääkväärtus kasutuses oleva toetusõigusliku maa hektari kohta ettevõtja majandusliku suuruse gruppide lõikes 2009. aasta lõpu seisuga, kr/ha

Standardkogutulu suurusgrupp	Ehitiste jääkväärtus ha kohta	Masinate ja seadmete jääkväärtus ha kohta	Ehitiste ning masinate ja seadmete jääkväärtus ha kohta
2-8 ESU	5 044	8 264	13 307
8-16 ESU	2 158	2 623	4 780
16-40 ESU	6 064	4 758	10 823
40-100 ESU	5 507	4 861	10 368
üle 100 ESU	10 012	6 580	16 592
ÜLDKOGUM KOKKU	7 724	6 007	13 730

Tootmistüüpide lõikes analüüsides tuleb ära märkida, et kuna ühelgi valimisse kuulunud kuni 100 ESU standardkogutuluga sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi ettevõtjal toetusõiguslikku maad ei avaldunud, siis on nimetatud tootmistüübi osas esindatud ainult väga suured ettevõtjad. Analüüsi teostaja hinnangul tulemus siiski iseloomustab tootmistüübi spetsiifikat. Sea- ja linnukasvatuse tootmistüübis on kahtlemata kõige suurem põhivara väärtus ühe kasutuses oleva toetusõigusliku maa hektari kohta (tabel 15), kuid see tuleneb tootmistüübi spetsiifikast.

Piimatootjatel on põhivara ühe hektari kohta 1,4 korda rohkem kui loomakasvatajatel (v.a piimatootmine). Tulemus on ootuspärane, sest loomakasvatajad (v.a piimatootmine) on maaga paremini varustatud kui piimatootjad. Samas nõuab piimatootmine suuremaid investeeringuid põhivarasse kui loomakasvatus (v.a piimatootmine).

Tabel 15. Loomakasvatuseettevõtjate ehitiste ja masinate jääkväärtus kasutuses oleva toetusõigusliku maa hektari kohta tootmistüüpide lõikes 2009. aasta lõpu seisuga, kr/ha

Standardkogutulu suurusgrupp	Ehitiste jääkväärtus ha kohta	Masinate ja seadmete jääkväärtus ha kohta	Ehitiste ning masinate ja seadmete jääkväärtus ha kohta
Piimatootmine	6 556	5 543	12 100
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	4 322	4 243	8 565
Sea- ja linnukasvatus	113 425	64 107	177 532
ÜLDKOGUM KOKKU	7 724	6 007	13 730

Kokkuvõttes kordab käesoleva analüüsi tulemus suurel määral eelmiseid, sest loomühikud, kasutuses olev maa ning majanduslik suurus on omavahel seotud. Tootmistüübis loomakasvatus (v.a piimatootmine) on ehitiste ja masinate väärtus hektari kohta teiste loomakasvatuse tootmistüüpidega võrreldes kõige madalam, sest loomakasvatajad (v.a piimatootmine) on maaga hästi varustatud samas kui nende majandustegevus nõuab vähem investeeringuid. Piimatootjate näitaja on mõnevõrra kõrgem, sest nende ettevõtlus on kapitalimahukam. Ehitiste ja masinate väärtus ühe hektari kohta on kõige suurem sea- ja linnukasvatajatel, kuid seda põhjusel, et enamuse tootmistüübi ettevõtjaid ei kasuta maad. Sea- ja linnukasvatajatel on põhivara koosseisus ehitisi umbes kaks korda rohkem kui masinaid, samas kui teistel loomakasvatuse tootmistüüpidel on ehitisi ja masinaid ligikaudu võrdselt. Suurematel ettevõtjatel on ehitisi ja masinaid hektari kohta mõnevõrra rohkem kui väiksematel ettevõtjatel. Selle põhjuseks on asjaolu, et suuremad ettevõtjad on maaga tagasihoidlikumalt varustatud.

2.3. EKSPERTHINNANGUD

Uuringus esitatud näitajate paremaks mõistmiseks andsid Eesti Maaülikooli eksperdid hinnangu analüüsi tulemustele. Ekspertgruppi kuulusid:

Rando Värnik, professor, <i>Dr (Econ)</i>	EMÜ Majandus- ja sotsiaalinstituudi direktor
Inno Kalberg, <i>MSc</i>	EMÜ Majandusarvestuse ja finantsjuhtimise osakonna juhataja
Mati Mõtte, <i>MSc</i>	EMÜ Maamajanduse ja uuringute ja analüüsi osakonna juhataja
Mare Rebane, <i>MSc</i>	EMÜ Majandusarvestuse ja finantsjuhtimise osakonna lektor
Viia Parts, <i>MSc</i>	EMÜ Majandusarvestuse ja finantsjuhtimise osakonna lektor
Anu-Elis Visberg, <i>MSc</i>	Majandusarvestuse ja finantsjuhtimise osakonna lektor

Hinnang anti järgmiste valdkondade kohta:

Kui suur osa kasutusel olevatest ehitistest ja masinatest ei kajastu bilansis? Kui palju erineb ehitiste ja masinate bilansiline jääkväärtus turuväärtusest?

Raamatupidamise praktika alusel saab väita, et väike osa ettevõtlustegevuses kasutatavatest ehitistest ja masinatest ei kajastu bilansis või ei oma seal väärtust (nt põhjusel, et vara on täielikult amortiseeritud), kuigi reaalne turuväärtus on neil olemas. Teisalt on bilansis arvel väike osa ehitisi ja masinaid, mida tegelikult ettevõtlustegevuses ei kasutata. Ekspertgrupi hinnangul on nende gruppide osakaal sarnane, mistõttu need elimineerivad üksteise mõju.

Ehitiste ja masinate bilansilise väärtuse ning turuväärtuse erinevus võib tuleneda põhivara raamatupidamises arvele võtmise meetodist. Põhivara võib arvele võtta kas brutomeetodil või netomeetodil. Netomeetodi korral võetakse põhivara arvele soetusmaksumuses millest on maha lahutatud investeeringutoetuse osa juhul kui vara on soetatud investeeringutoetuse abil.

Netomeetodit kasutab ligikaudu 15% loomakasvatuseettevõtjatest. FADN andmetel perioodi 2002–2009 keskmisena moodustab investeeringutoetus 19% investeeringusummadest. Sellest tulenevalt saab väita, et netomeetodi kasutamine vähendab üldkogumi põhivara jääkväärtust hinnanguliselt 3% võrra tegelikust turuväärtusest.

Kui suur on erinevus soetusmaksumuse alusel leitud jääkväärtuse (ettevõtja raamatupidamisarvestus) ja taastamismaksumuse alusel leitud jääkväärtuse (FADN metoodika) vahel.

Erinevus ei ole oluline, sest mõlemal juhul peab tulemus peegeldama võimalikult täpselt vara turuväärtust.

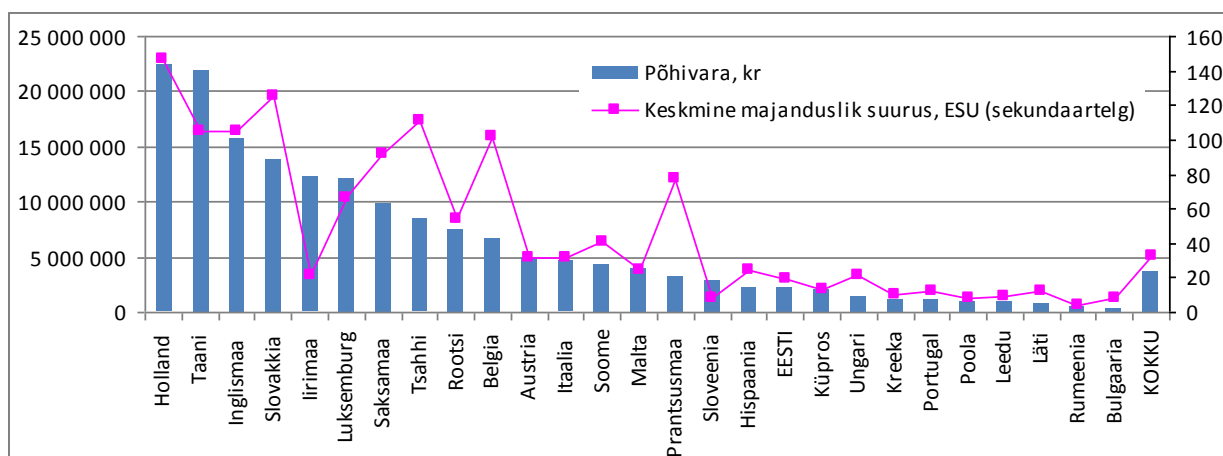
3. PÕHIVARA ANALÜÜS FADN ANDMETEL

FADN-is peetakse eraldi arvestust maa, ehitiste, masinate ja põhikarja kohta, mis koos moodustavad ettevõtja põhivara. Käesolevas peatükis uuritakse põllumajandusettevõtjate ja eraldi loomakasvatuseettevõtjate põhivaraga varustatust tootmistüüpide ning standardkogutulu suurusgruppide lõikes. Analüüsitakse põhivaraga varustatuse muutumist ajas, keskendudes eelkõige ehitistele ja masinatele. Samuti võrreldakse Eesti tulemusi naaberriikide ning EL keskmiste näitajatega.

3.1. PÕLLUMAJANDUSETTEVÕTJATE PÕHIVARA RIIKIDE LÕIKES

Põllumajandusettevõtjate põhivaraga varustus on EL riikide lõikes rohkem kui kümme korda erinev. Riikide omavaheliseks võrdlemiseks analüüsiti kõikide EL liikmesriikide viimase viie aasta põhivara keskmist väärtust (aastad 2004–2008; Saksamaa, Kreeka, Hispaania ja Itaalia puhul aastad 2003–2007, sest nende riikide 2008. aasta andmed puudusid FADN andmebaasist 10.12.2010 seisuga) (joonis 5). Kui Hollandis ja Taanis on põllumajandusettevõtjatel keskmiselt umbes 22 mln kr eest põhivara, siis Bulgaarias, Rumeenias, Lätis ja Leedus jääb vastav näitaja 0,35 ja 0,91 mln kr vahele. Slovakkia puhul on kahtlus, et riik on kasutanud erinevaid arvestusmeetodeid, sest 2008. aasta põhivara näitaja on poole väiksem kui nelja eelneva aasta keskmine näitaja. Seega on alust arvata, et tegelikult peaks Slovakkia asuma pingereas tagapool.

Ettevõtja omanduses oleva põhivara väärtus sõltub ettevõtja majanduslikust suurusest. Suurematel ettevõtjatel on reeglina rohkem põhivara. Seepärast on lisaks põhivara väärtusele oluline jälgida ka ettevõtjate keskmist majanduslikku suurust. Nii nagu põhivara väärtus nii on ka põllumajandusettevõtjate majanduslik suurus EL riikide lõikes mitukümmend korda erinev. Rohkem põhivara omavates riikides on tavaliselt ka ettevõtjate keskmine majanduslik suurus suurem (joonis 5).

Joonis 5. EL liikmesriikide põllumajandusettevõtjate viimase viie aasta (2004–2008) keskmine põhivara (kr/ettevõtja) ja keskmine majanduslik suurus (ESU) FADN andmetel (Saksamaa, Kreeka, Hispaania ja Itaalia puhul aastad 2003–2007)

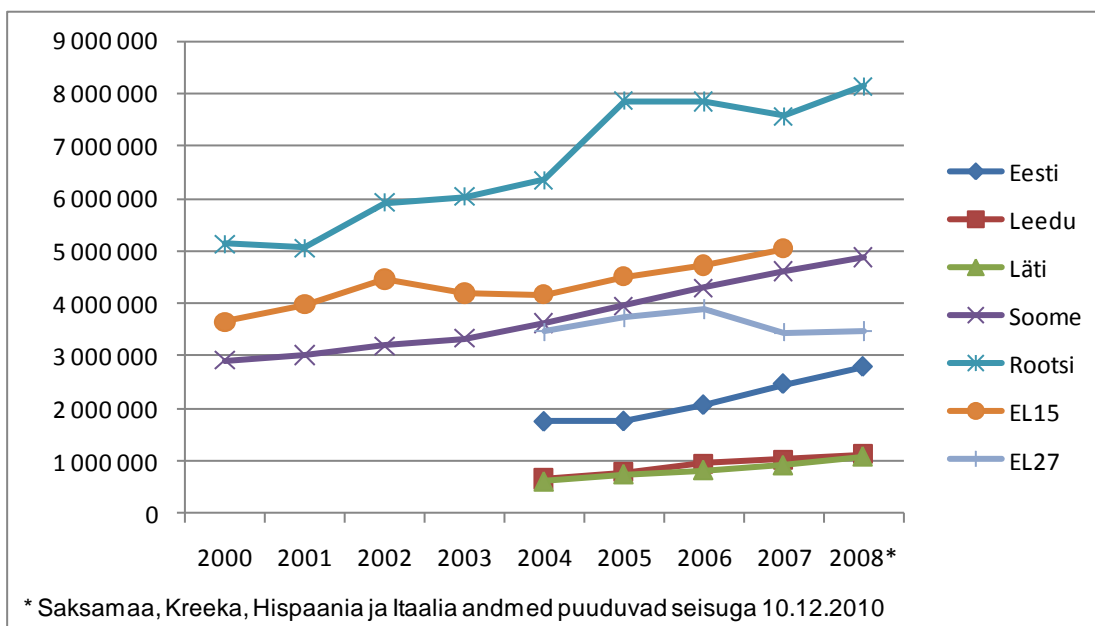
FADN andmetel oli perioodil 2004–2008 EL27 riikide põllumajandusettevõtjatel põhivara keskmiselt 3,60 mln kr (tabel 16).

Tabel 16. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine põhivara FADN andmetel, kr ettevõtja

riik	2004	2005	2006	2007	2008	5 a keskmine
Eesti	1 754 657	1 761 666	2 067 808	2 462 869	2 784 203	2 166 240
Leedu	665 512	784 208	947 965	1 033 802	1 131 766	912 651
Läti	609 294	746 906	825 358	916 437	1 082 385	836 076
Soome	3 629 557	3 954 381	4 295 602	4 616 608	4 878 610	4 274 952
Rootsi	6 345 103	7 851 010	7 844 736	7 562 143	8 132 289	7 547 056
EL15	4 167 330	4 513 688	4 731 394	5 046 943	5 416 920*	4 783 077
EL27	3 461 716	3 732 762	3 896 786	3 452 704	3 473 827*	3 603 559

* Saksamaa, Kreeka, Hispaania ja Itaalia 2008. aasta andmed puuduvad seisuga 10.12.2010

Eraldi vaatluse all olnud riikidest oli kõige rohkem põhivara Rootsi põllumajandusettevõtjatel, kelle tulemus ületab EL27 näitajat enam kui kahekordselt (joonis 6). Eesti põllumajandusettevõtjate põhivaraga varustatus läheneb kiiresti EL27 näitajale. FADN andmetel on Eestis ettevõtjate põhivaraga varustatus üle kahe korra parem kui Lätis ja Leedus. Soome põllumajandusettevõtjate põhivaraga varustatus on püsinnud stabiilselt EL27 ja EL15 vahepealse väärtuse juures, olles samas püsivalt kaks korda suurem Eesti vastavast näitajast. Sama paremusjärjestus kehtib ka siis, kui analüüsitavaks näitajaks on põhivara ESU kohta (kuigi riikidevahelised erinevused on siis väiksemad).

Joonis 6. Põllumajandusettevõtjate põhivara FADN andmetel, kr ettevõtja

Nii põhivara väärtus kui ka põhivara väärtuse muutus ajas on EL riikide lõikes väga varieeruv. EL27 riikide keskmisena on aastatel 2004–2008 põhivara väärtus olnud praktiliselt muutumatu. Seejuures EL15 riikides on perioodil 2004–2007 toimunud põhivaraga varustatuse kasv keskmiselt 6,6% aastas (aasta 2008 jäeti analüüsist välja, sest Saksamaa, Kreeka, Hispaania ja

Itaalia andmete puudumise kontekstis ei ole tulemus usaldusväärne). Soome ja Rootsi põllumajandusettevõtjate põhivaraga varustatus suureneb sarnases tempos EL15 keskmise näitajaga (keskmine kasv vastavalt 7,7% ja 6,4% aastas). Eesti, Läti ja Leedu ettevõtjate põhivara suureneb poole kiiremini kui EL15 keskmine näitaja. Perioodil 2004–2008 kasvas Eesti põllumajandusettevõtjate põhivara FADN andmetel keskmiselt 12,2% aastas, Lätis oli vastav kasv 15,5% ja Leedus 14,2% aastas.

Kokkuvõttes saame öelda, et Eesti põllumajandusettevõtjatel on perioodi 2004–2008 keskmisena põhivara 2,5 korda vähem kui EL15 riikidel ja 1,7 korda vähem kui EL27 riikidel. Samas on põhivara juurdekasv Eestis palju kiirem, kui kasv EL-s keskmisena. Olemasolevate trendide alusel saab prognoosida, et juba aastal 2011 saavutavad Eesti ettevõtjad EL27 riikidega võrdse põhivaraga varustatuse FADN metoodika kohaselt. Samas EL15 riikide ning Soome ja Rootsi taset Eesti lähima kümne aasta jooksul ei saavuta. Kuna Eesti põllumajandusettevõtjate keskmine majanduslik suurus on 1,7 korda väiksem kui EL27 riikide keskmine vastav näitaja, siis analüüsides põhivara ESU kohta asetub Eesti EL27 keskmisele tasemele (põhivara 111 547 kr ESU kohta).

3.2. PÕHIVARA TOOTMISTÜÜPIDE LÕIKES

Tootmistüüpide lõikes analüüsi läbi viies vaadeldi lähemalt loomakasvatuse tootmistüüpe: piimatootmine, loomakasvatus (v.a piimatootmine) ning sea- ja linnukasvatus.

EL27 riikide keskmisena omavad loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvad ettevõtjad rohkem põhivara, kui teiste tootmistüüpide (nt taimekasvatus, segatootmine) esindajad. Seejuures on piimatootjatel põhivara kaks korda rohkem kui kõigi tootmistüüpide (k.a taimekasvatus jt) esindajate keskmine näitaja, loomakasvatajad (v.a piimatootmine) ning sea- ja linnukasvatajad omavad põhivara umbes 30% keskmisest rohkem (tabel 17). Põhivara detailsed andmed ettevõtja tootmistüübi ja standardkogutulu suurusgruppide lõikes on esitatud lisas 3.

Tabel 17. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine põhivara tootmistüüpide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	3 928 833	1 328 205	8 049 552*	2 166 240
Leedu	900 772	711 754	736 210	912 651
Läti	661 964	775 192	13 487 954	836 076
Soome	4 713 908	4 367 016	8 351 827	4 274 952
Rootsi	7 650 211	5 470 424	10 616 356	7 547 056
EU27	7 101 716	4 760 835	4 835 841	3 603 559

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja Eesti sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

Analüüsides üksikute riikide tulemusi tootmistüüpide lõikes, avaldub igal riigil oma spetsiifika. Erinevalt EL27 üldisest trendist on Eesti, Leedu ja Läti loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvad ettevõtjad põhivaraga halvemini varustatud kui kõigi tootmistüüpide keskmine näitaja. Erandiks on Eesti piimatootjad kelle põhivaraga varustus on EL27 näitajaga võrreldes rahuldav. Veelgi suuremaks erandiks on Eesti ning Läti sea- ja linnukasvatajad, kelle põhivaraga varustus ületab EL27 näitajat oluliselt. Analüüsi alusel saame väita, et nii Eestis kui Lätis tegutseb väike hulk põhivaraga hästi varustatud sea- ja linnukasvatajaid. Samuti saame väita seda, et Eesti piimatootjad on optimaalse suurusega ning põhivaraga rahuldavalt varustatud.

Analüüsides perioodi 2004–2008 põhivara näitajate muutumist tootmistüüpide lõikes, siis selgub, et EL27 riikides on piimatootjatel põhivara vähenenud keskmiselt 6,7% võrra aastas. Eestis on piimatootjatel põhivara samal perioodil kasvanud keskmiselt 10,2% aastas. Loomakasvatajatel (v.a piimatootmine) on EL27 riikides põhivara väärtus suurenenud keskmiselt 6,7% aastas. Eestis on vastav kasv olnud 10,4% aastas. Sea- ja linnukasvatajatel on EL27 riikides põhivara vähenenud keskmiselt 2,9% aastas, Eestis on toimunud seevastu kasv keskmiselt 5,9% aastas. Kokkuvõttes saame väita, et Eestis suureneb loomakasvatuse ettevõtjate põhivaraga varustus märksa kiiremini, kui EL keskmine vastav näitaja.

Põhivara väärtus on seotud ettevõtja majandusliku suurusega. Suurematel ettevõtjatel on tavaliselt rohkem põhivara. Analüüsi tulemuste täiendavaks tõlgendamiseks vaadeldi põllumajandusettevõtjate 2004.–2008. aasta keskmist majanduslikku suurust FADN andmetel. Eesti piimatootjate ning sea- ja linnukasvatajate majanduslik suurus on sarnane EL27 riikide keskmisega (tabel 18). Loomakasvatuse (v.a piimatootmine) tootmistüübi esindajad on Eestis aga umbes neli korda väiksemad kui EL-is keskmiselt.

Tabel 18. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine majanduslik suurus (ESU) tootmistüüpide lõikes FADN andmetel

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmistüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	36,0	6,1	90,3*	19,4
Leedu	5,7	4,7	71,9**	9,3
Läti	9,3	5,0	244,3	12,3
Soome	52,4	46,9	94,9	40,3
Rootsi	70,4	19,6	130,5	53,6
EL27	48,8	25,1	81,1	32,1

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja Eesti sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

** 2006. aasta näitaja, sest 2004, 2005, 2007 ja 2008. aasta näitajad puudusid FADN Euroopa andmebaasis.

Analüüsides põhivara tootmistüüpide lõikes leitakse põhivara väärtus ka ESU kohta. Eesti põllumajandusettevõtjatel on põhivara 111 547 kr ESU kohta olles sellega EL27 keskmisel tasemel (tabel 19). Seejuures on piimatootjate näitaja mõnevõrra madalam EL keskmisest. Põhjus selgub põhivara struktuuri vaadeldes. Ehitiste ja masinatega varustus on Eesti piimatootjatel hea, kuid kuna maa väärtus on Eestis väga madal võrreldes EL keskmisega, siis tekibki olukord, et põhivara koondnäitaja ESU kohta on Eestis mõnevõrra madalam EL27

keskmisest. Eesti sea- ja linnukasvatajatel on põhivara ESU kohta umbes 50% rohkem kui EL keskmine vastav näitaja. Eestis on väike hulk põhivaraga hästi varustatud suuri sea- ja linnukasvatajaid. Tootmistüübis loomakasvatus (v.a piimatootmine) on Eestis põhivara ESU kohta mõnevõrra rohkem kui EL27 keskmine vastav näitaja. Selle põhjuseks on asjaolu, et Eesti loomakasvatajad (v.a piimatootmine) on väga väikesed, kuid teatud minimaalne hulk põhivara peab ettevõtjal tegutsemiseks siiski olema.

Tabel 19. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine põhivara ESU kohta tootmistüüpide lõikes FADN andmetel, kr/ESU

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmistüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	109 195	217 739	89 142*	111 547
Leedu	158 587	153 065	10 239	97 714
Läti	71 332	155 661	55 202	67 974
Soome	89 891	93 074	88 025	106 026
Rootsi	108 730	279 388	81 364	140 803
EU27	145 527	189 675	59 658	112 191

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja Eesti sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

Lisas 3 tabelis 3.2 on esitatud loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvate ettevõtjate arvud standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel. Analüüsist on näha, et EL-s keskmiselt piimatootjatel standardkogutulu suurusgrupi kasvades grupis esindatud ettevõtjate arv suureneb, v.a kõige suuremad ettevõtjad, kus näitaja väheneb. Eestis on ettevõtjate esindatus standardkogutulu suurusgruppide lõikes märksa ühtlasem. Ka sea- ja linnukasvatases on Eestis rahuldavalt esindatud eelkõige suuremad ettevõtjad.

Alapunkti kokkuvõtteks toome välja, et Eesti sea- ja linnukasvatajad on põhivaraga hästi varustatud ning piimatootjad on rahuldavalt varustatud võrreldes EL keskmiste näitajatega. Eesti loomakasvatajate (v.a piimatootmine) majanduslik suurus ja põhivaraga varustus on tagasihoidlik, mistõttu tuleks planeerida meetmeid arengu ja investeringute soodustamiseks nimetatud tootmistüübis.

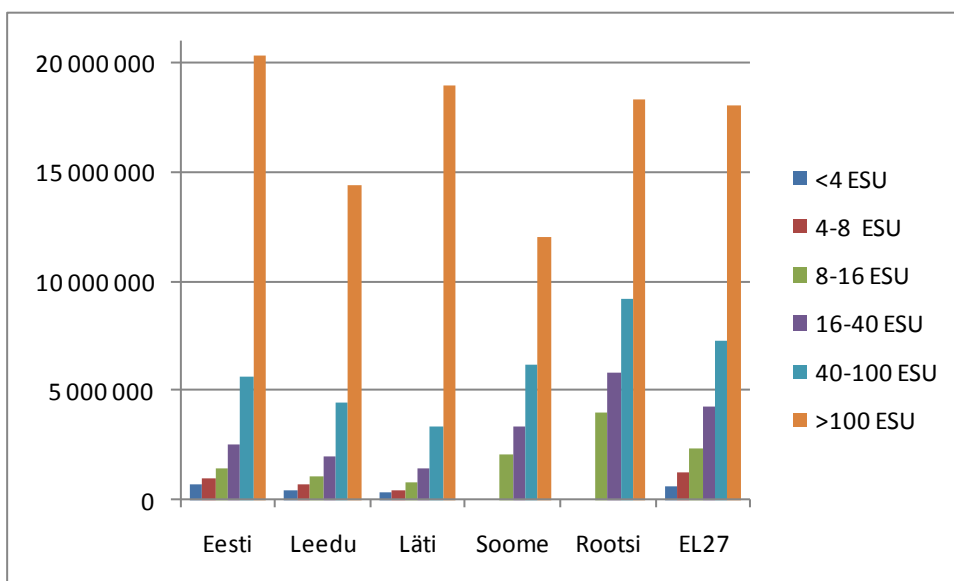
3.3. PÕHIVARA STANDARDKOGUTULU SUURUSGRUPPIDE LÕIKES

FADN metoodika kohaselt jaotatakse põllumajandusettevõtjad standardkogutulu alusel kuude suurusgruppi: kuni 4 ESU, 4–8 ESU, 8–16 ESU, 16–40 ESU, 40–100 ESU ja üle 100 ESU.

EL27 riikide keskmisena on kõige väiksematel (kuni 4 ESU) põllumajandusettevõtjatel põhivara 652 757 kr (tabel 20). Suurusgrupi kasvades on igal järgneval grupil põhivara umbes kaks korda rohkem kui temast väiksemal grupil. Soomele ja Rootsile on iseloomulik põhivaraga hästi varustatud keskmise suurusega (8–40 ESU) põllumajandusettevõtjate olemasolu (joonis 7). Seevastu Eestis, Lätis ja Leedus on just nende suurusgruppide ettevõtjad põhivaraga poole halvemini varustatud võrreldes EL27 keskmise näitajaga. Kõige väiksema ja kõige suurema standardkogutulu suurusgrupi põhivara näitajad Balti riikides on sarnased EL27 keskmiste andmetega.

Tabel 20. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine põhivara standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Standardkogutulu suurusgrupp					
	kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU
Eesti	709 711	963 809	1 399 845	2 492 500	5 621 169	20 384 422
Leedu	467 774	676 071	1 103 539	2 009 743	4 466 297	14 379 823
Läti	343 077	424 617	807 233	1 416 987	3 308 896	18 974 169
Soome	-	-	2 082 250	3 368 544	6 142 602	12 047 663
Rootsi	-	-	4 021 452	5 772 973	9 205 286	18 303 020
EU27	652 757	1 258 638	2 306 637	4 255 759	7 292 361	18 048 128

Joonis 7. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine põhivara standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Analüüsidest põhivara väärtuse muutumist ajas leiti, et perioodil 2004–2008 on EL27 riikides kasvanud põhivara rohkem keskmise suurusega (8–40 ESU) ettevõtjate seas (tabel 21). Nendes standardkogutulu suurusgruppides on põhivara kasvanud keskmiselt umbes 8% võrra aastas. Kõige väiksematel ettevõtjatel on põhivara vähenenud keskmiselt 2,9% võrra aastas. Ülejäänud suurusgruppide on toiminud põhivara kasv umbes 5% aastas.

Eesti tulemused erinevad EL27 keskmistest oluliselt. Eestis on väiksematel ettevõtjatel põhivara väärtus tõusnud kõige rohkem (kuni 4 ESU suurustel ettevõtjatel oli kasv keskmiselt 21,4% aastas). Igas järgnevas suurusgrupis kasv märgatavalt väheneb, kuni kõige suuremate ettevõtjate juures toimub taas põhivara kasvu kiirenemine.

Tabel 21. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine põhivara kasv (% aastas) standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel

Standardkogutulu suurusgrupp	EL 27	Eesti
kuni 4 ESU	-2,9%	21,4%
4-8 ESU	4,2%	14,8%
8-16 ESU	9,6%	8,5%
16-40 ESU	6,9%	5,0%
40-100 ESU	4,3%	1,6%
üle 100 ESU	5,7%	6,8%
KOKKU	0,1%	12,2%

Kokkuvõtteks saab öelda, et võrreldes EL27 riikidega on Eestis keskmise suurusega (8–40 ESU) põllumajandusettevõtjad põhivaraga kõige halvemini varustatud. Kõige suuremad Eesti ettevõtjad on aga EL keskmisest paremini põhivaraga varustatud. Ka põhivara kasv on Eestis kiirem kõige väiksemate ja kõige suuremate ettevõtjate seas.

3.4. PÕHIVARA JAGUNEMINE PÕHIVARA LIKIDE VAHEL

Põhivara jaguneb: maa, ehitised, masinad ja põhikari.

3.4.1. MAA RIIKIDE, TOOTMISTÜÜPIDE JA STANDARDKOGUTULU SUURUSGRUPPIDE LÕIKES

EL27 riikides moodustab maa 64,1% aastate 2004–2008 keskmisest põhivarast (tabel 22). Ehitised moodustavad 18,5%, masinad 12,8% ning põhikari 4,6% põhivarast. Nn vanades EL liikmesriikides on maa osakaal põhivarast poole suurem kui Balti riikides. Seejuures Eesti põllumajandusettevõtjate põhivarast moodustab maa kõigest 23,1%, millega Eesti on eraldi vaatluse all olnud riikide seas kõige väiksema näitajaga. Maa osakaal põhivarast näitab maa turuväärtust regioonis, mis omakorda sõltub elatustasemest. Masinate ja põhikarja ning ka uusehitiste väärtus on ühtse turu tingimustes kõigis Euroopa piirkondades sarnane, kuid maa (ja vanemate hoonete) väärtuse erinevus on mitmekordne.

Tabel 22. Põllumajandusettevõtjate põhivaraliikide osakaal 2004–2008 a keskmisest põhivarast FADN andmetel

Riik	Maa	Ehitised	Masinad	Põhikari
Eesti	23,1%	38,8%	29,8%	8,3%
Leedu	31,5%	18,2%	43,2%	7,0%
Läti	33,2%	21,6%	37,3%	7,9%
Soome	46,1%	27,2%	23,6%	3,2%
Rootsi	53,0%	27,2%	15,3%	4,5%
EL15	68,4%	15,6%	11,4%	4,7%
EL27	64,1%	18,5%	12,8%	4,6%

FADN andmetel on EL27 riikides põllumajandusettevõtjal keskmiselt 2,31 mln kr väärtuses maad. Sama näitaja EL15 riikides on 3,70 mln kr ja Eestis 500 209 kr. Lätis ja Leedus on näitaja omakorda veel poole väiksem kui Eestis.

EL27 riikides perioodil 2004–2008 maa väärtus ettevõtja kohta ei ole kasvanud. Analüüsis eraldi vaatluse all olnud riikides on aga toimunud maa maksumuse märkimisväärne tõus. Suurem on kasv olnud Eestis ja Rootsis (vastavalt 15,9% ja 14,2% aastas). Väiksem oli kasv Leedus ja Soomes (vastavalt 4,2% ja 8,4% aastas).

EL27 riikides on põllumajandusettevõtjatel maad keskmiselt 2,31 mln kr väärtuses (tabel 23). Seejuures piimatootjatel ja loomakasvatajatel (v.a piimatootmine) on maad märksa rohkem kui sektoris kõigi tootmistüüpide keskmine näitaja. Eraldi vaatluse all olnud riikides on olukord EL keskmisega võrreldes vastupidine – loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvatel ettevõtjatel on maad vähem kui taimekasvatajatel ja segatootjatel.

Tabel 23. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine maa väärtus tootmistüüpide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	489 372	503 911	155 153*	500 209
Leedu	320 589	200 790	36 350	287 782
Läti	225 239	205 199	953 898	277 661
Soome	1 782 708	1 393 887	2 330 242	1 968 787
Rootsi	2 654 061	2 221 952	3 076 823	3 997 872
EU27	4 453 764	3 207 578	1 867 369	2 311 325

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad küll täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

Analüüsides maa väärtust ESU kohta näeme, et Eesti põllumajandusettevõtjate näitaja (25 757 kr ESU kohta) on 2,8 korda madalam EL27 keskmisest (tabel 24). See on põhjustatud maa väga madalast väärtusest regioonis. Siiski tuleb esile tõsta tegevusala loomakasvatus (v.a piimatootmine), kus Eesti ettevõtjad on maaga väga hästi varustatud (suhtarv läheneb EL keskmisele hoolimata maa väga madalast väärtusest Eestis).

Tabel 24. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine maa väärtus ESU kohta tootmistüüpide lõikes FADN andmetel, kr/ESU

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	13 601	82 608	1 718*	25 757
Leedu	56 442	43 181	506	30 812
Läti	24 271	41 205	3 904	22 574
Soome	33 995	29 708	24 560	48 829
Rootsi	37 721	113 481	23 581	74 587
EU27	91 266	127 792	23 037	71 959

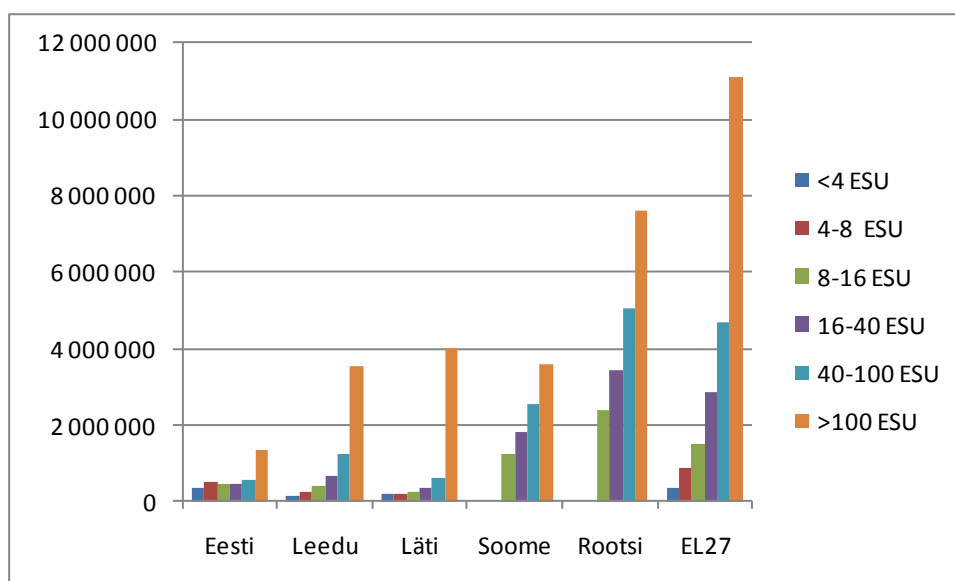
* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad küll täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

Enamuses vaatluse all olnud riikides (v.a Eestis) majandusliku suuruse kasvades ettevõtjal maa väärtus suureneb (tabel 25). Erandiks oli ainult Eesti, kus maa väärtus jäi kõigis standardkogutulu suurusgruppides (v.a grupis üle 100 ESU) vahemikku 0,3–0,6 mln kr. Grupis üle 100 ESU ainsana maa väärtus suurenes märkimisväärselt (joonis 8).

Tabel 25. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine maa väärtus standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

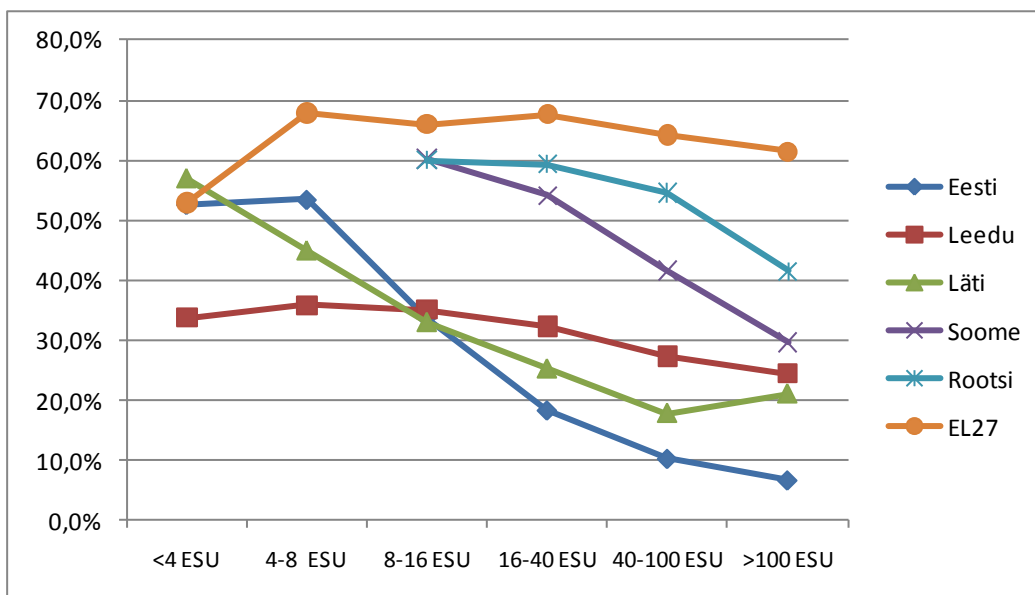
Riik	Standardkogutulu suurusgrupp					
	kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU
Eesti	373 168	514 670	472 743	455 507	573 241	1 345 914
Leedu	157 912	242 131	387 432	648 908	1 221 120	3 518 967
Läti	194 979	190 303	265 538	356 655	588 193	3 987 915
Soome	-	-	1 253 678	1 823 580	2 552 374	3 570 254
Rootsi	-	-	2 410 944	3 422 944	5 023 588	7 599 688
EL27	345 358	854 007	1 520 943	2 877 156	4 676 913	11 085 660

Maa väärtuse kasv ettevõtja standardkogutulu suurusgruppide lõikes on ühtlasem Soomes ja Rootsis. Balti riikides suureneb maa väärtus hüppeliselt alles üle 100 ESU suuruste ettevõtjate seas. See näitab, et Balti riikides on arvestatav hulk suuri tugevaid ettevõtjaid.

Joonis 8. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine maa väärtus standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

EL27 keskmisena on maa osakaal põhivarast 64,1%. Ettevõtja majandusliku suuruse kasvades tavaliselt maa osakaal põhivarast väheneb (joonis 11).

Joonis 11. Maa osakaal põhivarast põllumajandusettevõtja standardkogutulu suurusgruppide lõikes, FADN 2004–2008 a keskmistel andmetel

3.4.2. EHITISED RIIKIDE LÕIKES

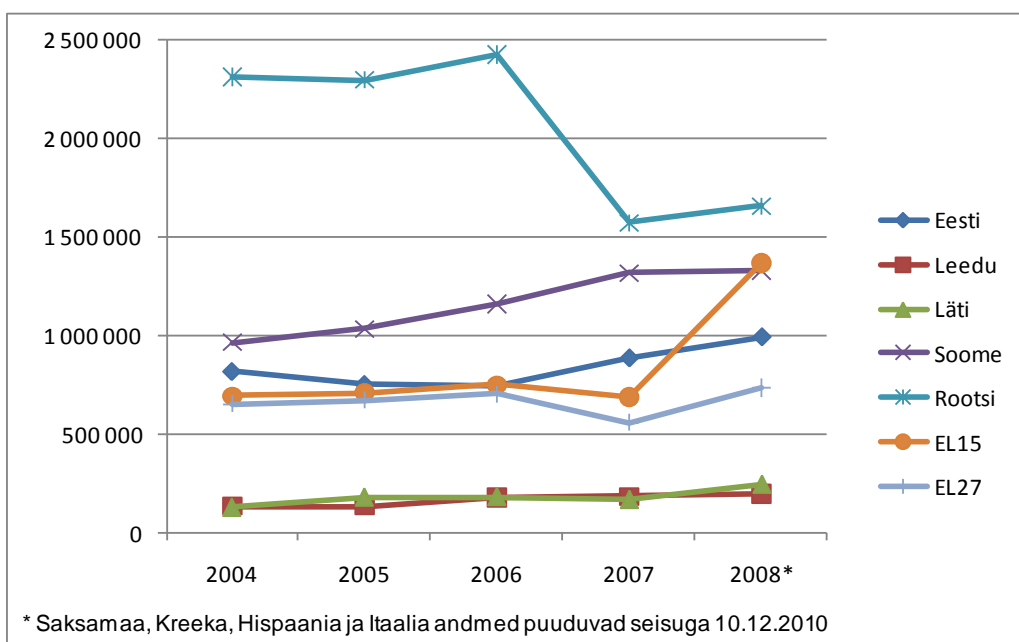
EL27 riikide keskmisena omavad põllumajandusettevõtjad FADN andmetel ehitisi 665 469 kr väärtuses (tabel 26). Eesti põllumajandusettevõtjate ehitistega varustatus on hea võrreldes EL27 keskmise näitajaga (ületades seda 26% võrra). Läti ja Leedu vastavaid näitajaid ületab Eesti tulemus ligikaudu viiekordselt. Eesti hea näitaja tuleneb ehitiste kiiremast juurdekasvust võrreldes EL27 keskmise näitajaga.

Tabel 26. Põllumajandusettevõtjate keskmine ehitiste väärtus aastatel 2004–2008 FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	2004	2005	2006	2007	2008	2004–2008 keskmine
Eesti	818 818	752 961	743 135	888 211	995 343	839 694
Leedu	134 968	135 030	177 824	184 614	197 867	166 060
Läti	128 584	179 373	182 377	167 700	243 367	180 280
Soome	965 677	1 034 365	1 160 571	1 318 070	1 329 570	1 161 651
Rootsi	2 313 585	2 296 561	2 425 442	1 572 953	1 657 350	2 053 178
EL15	694 369	711 069	752 903	686 927	1 368 637*	842 781
EL27	654 200	673 743	702 642	560 758	736 000*	665 469

* Saksamaa, Kreeka, Hispaania ja Itaalia 2008. aasta andmed puuduvad seisuga 10.12.2010

FADN andmetel oli perioodil 2004–2008 EL27 riikide põllumajandusettevõtjate ehitistega varustatus kasvanud keskmiselt 3,0% võrra aastas (joonis 9). Eesti vastav kasv oli 5,0%. EL15 riikide 2008. aasta tulemus ei ole usaldusväärne, sest analüüsi teostamise ajal puudusid FADN andmebaasis Saksamaa, Kreeka, Itaalia ja Hispaania tulemused. Samuti mõjutab nimetatud riikide andmete puudumine mõnevõrra EL27 tulemust.

Joonis 9. Põllumajandusettevõtjate ehitiste väärtuse trendid perioodil 2004–2008 a FADN andmetel, kr ettevõtja

3.4.3. EHITISED TOOTMISTÜÜPIDE LÖIKES

Analüüsid ehitiste väärtust tootmistüüpide lõikes, siis EL27 andmetel näeme, et loomakasvatajatel (v.a piimatootmine) on ehitisi kõikide tootmistüüpide keskmise näitajaga võrdses ulatuses (tabel 27). Samas piimatootjatel ning sea- ja linnukasvatajatel on ehitisi 2–3 korda rohkem kui loomakasvatajatel (v.a piimatootmine). Eesti piimatootjate ehitistega varustatus on mõnevõrra parem EL keskmisest. Loomakasvatajate (v.a piimatootmine) varustatus ehitistega on 34% väiksem kui EL27 keskmine näitaja, mis tuleneb Eesti loomakasvatajate (v.a piimatootmine) väga väiksest majanduslikust suurusest. Eesti sea- ja linnukasvatajatel on ehitisi ja masinaid EL27 riikide keskmisega võrreldes üle kahe korra rohkem. Eestis on väike hulk, kuid väga hästi ehitistega varustatud sea- ja linnukasvatajaid.

Tabel 27. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine ehitiste väärtus tootmistüüpide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	1 813 115	448 263	4 995 562*	839 694
Leedu	168 198	122 166	235 666	166 060
Läti	104 303	233 519	7 327 165	180 280
Soome	1 461 962	1 708 515	3 797 693	1 161 651
Rootsi	2 769 605	1 731 262	5 585 495	2 053 178
EL27	1 293 955	677 241	2 066 741	665 469

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

EL27 riikides on perioodil 2004–2008 põllumajandusettevõtjate (sh taimekasvatajad ja segatootjad) ehitiste väärtus kasvanud keskmiselt 3,0% võrra aastas. Kui seejuures vaadelda eraldi loomakasvatuse tootmistüüpe, siis ehitiste väärtus on tõusnud ainult loomakasvatajatel (v.a piimatootmine) – keskmiselt 2,9% võrra aastas. Piimatootjatel ning sea- ja linnukasvatajatel on EL27 riikides vastav näitaja langenud keskmiselt 4,2% võrra aastas. Eestis on põllumajandusettevõtjate ehitistega varustatus kasvanud pisut kiiremini. Kõigi tootmistüüpide (sh taimekasvatus, segatootmine jt) keskmine näitaja on perioodil 2004–2008 suurenenud 5,0% võrra aastas. Vaadeldes eraldi loomakasvatuse tootmistüüpe, siis Eesti piimatootjatel on vastav kasv olnud keskmiselt 3,1% aastas, loomakasvatajatel (v.a piimatootmine) 22,5% ning sea- ja linnukasvatajatel 11,9% aastas.

Analüüsides ehitiste väärtust ESU kohta selgub, et Eesti põllumajandusettevõtjate keskmine näitaja (43 239 kr ESU kohta) ületab EL27 tulemust rohkem kui kahekordselt (tabel 28). Samade tulemusteni jõuame vaadeldes eraldi loomakasvatuse tootmistüüpe. Piimatootjate ning sea- ja linnukasvatajate hea tulemus on põhjustatud sellest, et Eestis on nimetatud tootmistüübid ehitistega suhteliselt hästi varustatud. Tootmistüübi loomakasvatus (v.a piimatootmine) puhul mõjutab tulemust oluliselt ka see, et Eesti loomakasvatajad (v.a piimatootmine) on umbes 4 korda väiksemad EL keskmisest.

Tabel 28. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine ehitiste väärtus ESU kohta tootmistüüpide lõikes FADN andmetel, kr/ESU

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	50 392	73 486	55 322*	43 239
Leedu	29 612	26 272	3 278	17 779
Läti	11 240	46 891	29 988	14 657
Soome	27 879	36 413	40 026	28 811
Rootsi	39 363	88 420	42 807	38 306
EL27	26 515	26 982	25 496	20 718

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

3.4.4. EHITISED STANDARDKOGUTULU SUURUSGRUPPIDE LÕIKES

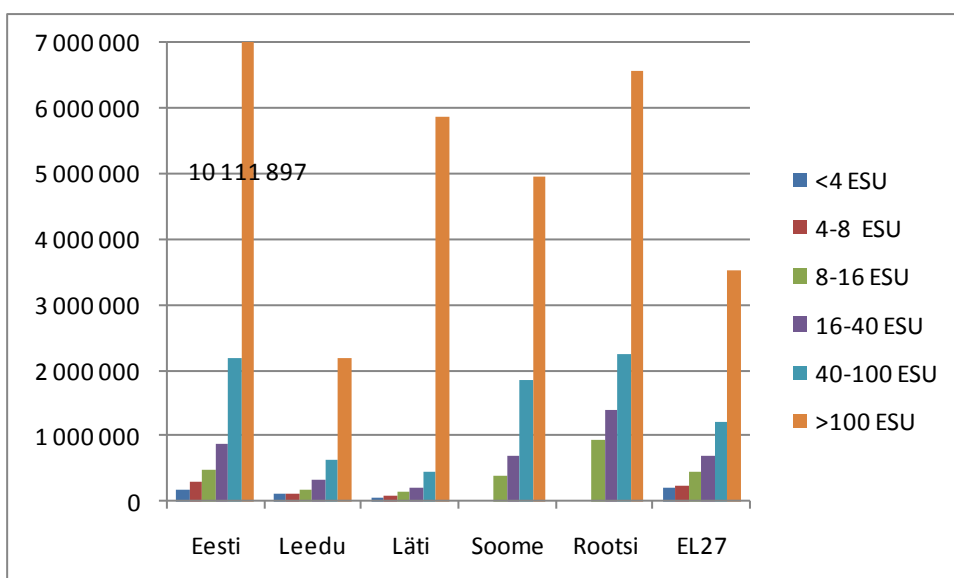
Põllumajandusettevõtja majandusliku suuruse kasvades suureneb ühtlaselt ja pidevalt ka tema omanduses olevate ehitiste väärtus (joonis 10). Teistest riikidest eristub Rootsi sellega, et nende keskmise suurusega ettevõtjad (8–40 ESU) on ehitistega paremini varustatud kui ülejäänud eraldi vaatluse all olnud riigid (tabel 29).

EL27 riikide keskmisena omavad kõige suuremad ettevõtjad (üle 100 ESU) ligikaudu 18 korda rohkem ehitisi kui kõige väiksemad (alla 4 ESU) ettevõtjad. Eestis, Leedus ja Lätis on sama

erinevus keskmiselt 50-kordne. See näitab, et Balti riikides on põhivaraga hästi varustatud põllumajandusettevõtjaid vähe ning need on peamiselt suured ettevõtjad.

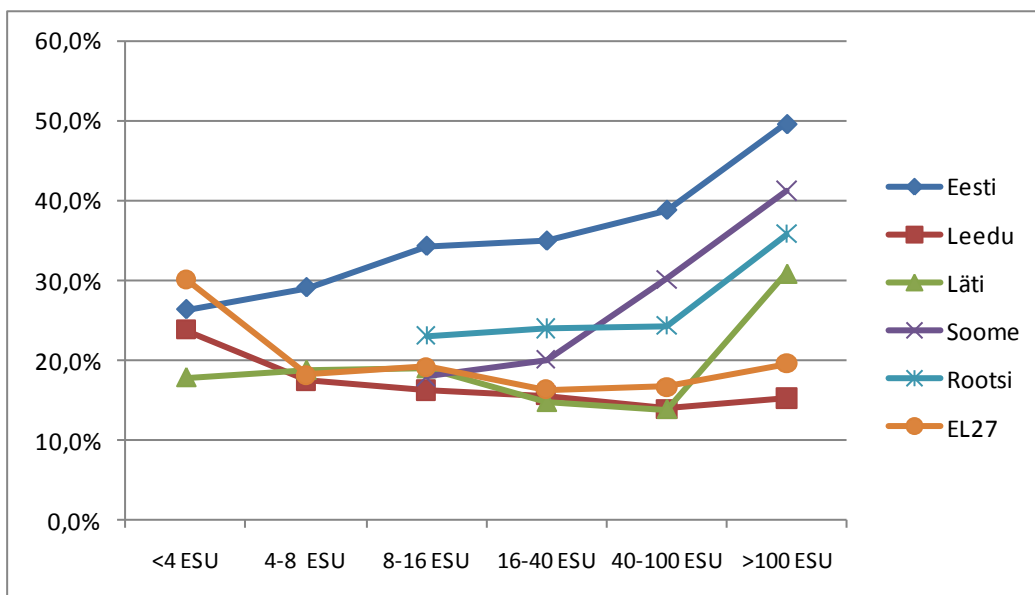
Tabel 29. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine ehitiste väärtus standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Standardkogutulu suurusgrupp					
	kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU
Eesti	186 789	280 290	479 959	870 902	2 181 921	10 111 897
Leedu	111 682	118 845	179 395	313 824	622 190	2 197 865
Läti	61 338	79 857	153 393	208 992	458 962	5 864 427
Soome	-	-	374 476	678 959	1 854 939	4 961 596
Rootsi	-	-	928 078	1 386 933	2 241 056	6 555 278
EU27	197 069	228 719	442 561	695 469	1 215 578	3 533 785

Joonis 10. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine ehitiste väärtus standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

EL27 riikides oli perioodil 2004–2008 ehitiste osakaal põhivarast keskmiselt 18,5%. Ettevõtja majandusliku suuruse kasvades tavaliselt ehitiste osakaal põhivarast suureneb (joonis 11). Leedu eristub teistest eraldi vaatluse all olnud riikidest sellepoolest, et Leedus ei ole suurte ettevõtja ehitiste osakaal maksumuse alusel põhivaras teistega võrdväärsel tasemel.

Joonis 11. Ehitiste osakaal põhivarast FADN 2004–2008 a perioodi keskmise andmetel

3.4.5. MASINAD RIIKIDE LÕIKES

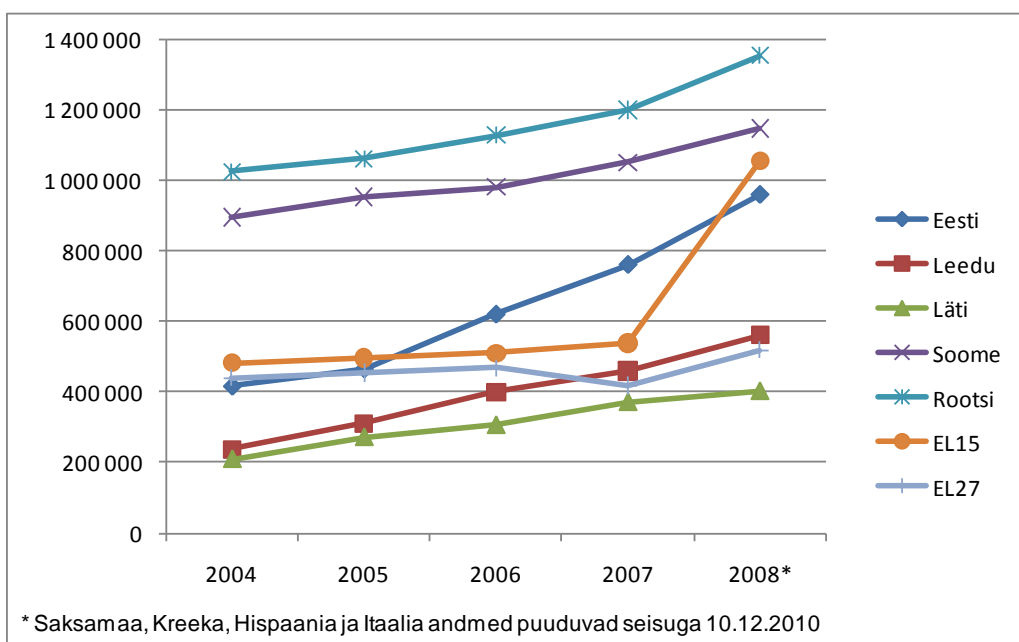
EL27 riikide keskmisena omavad põllumajandusettevõtjad FADN andmetel masinaid 460 683 kr väärtuses (tabel 30). Eesti põllumajandusettevõtjate masinate väärtus põhivaras on kõrge võrreldes EL27 keskmise näitajaga (ületades seda 40% võrra). Läti ja Leedu vastavaid näitajaid ületab Eesti tulemus ligikaudu kahekordselt. Eesti näitaja tase tuleneb viimastel aastatel väga kiiresti paranenud masinatega varustatusest.

Tabel 30. Põllumajandusettevõtjate keskmine masinate väärtus aastatel 2004–2008 FADN andmetel, kr ettevõtja

riik	2004	2005	2006	2007	2008	2004-2008 keskmine
Eesti	417 655	466 769	621 686	762 412	960 686	645 842
Leedu	238 063	311 086	401 085	460 323	562 620	394 635
Läti	208 820	271 187	305 516	371 012	402 290	311 765
Soome	896 300	953 864	982 262	1 053 626	1 148 867	1 006 984
Rootsi	1 026 996	1 063 640	1 129 231	1 201 080	1 355 668	1 155 323
EL15	483 190	496 897	511 591	539 862	1 055 790*	617 466
EL27	440 937	454 894	469 554	418 844	519 185*	460 683

* Saksamaa, Kreeka, Hispaania ja Itaalia 2008. aasta andmed puuduvad seisuga 10.12.2010

FADN andmetel oli perioodil 2004–2008 EL27 riikide põllumajandusettevõtjate masinate väärtus põhivaras kasvanud keskmiselt 4,2% võrra aastas (joonis 12). Eesti vastav kasv oli 23,1%, mis on Leedu järel paremuselt teine tulemus eraldi vaatluse all olnud riikide seas. EL15 riikide 2008. aasta tulemus ei ole usaldusväärne, sest analüüsi teostamise ajal puudusid FADN andmebaasis Saksamaa, Kreeka, Itaalia ja Hispaania tulemused. Samuti mõjutab nimetatud riikide andmete puudumine mõnevõrra EL27 tulemust.

Joonis 12. Põllumajandusettevõtjate masinate väärtuse trendid perioodil 2004–2008 a FADN andmetel, kr ettevõtja

3.4.6. MASINAD TOOTMISTÜÜPIDE LÖIKES

Analüüsides masinate väärtust tootmistüüpide lõikes, siis EL27 andmetel näeme, et loomakasvatajatel (v.a piimatootmine) on masinate väärtus põhivaras kõikide tootmistüüpide keskmise näitajaga võrdsel tasemel (tabel 31). Samas piimatootjatel ning sea- ja linnukasvatajatel on masinaid 50–76% rohkem kui loomakasvatajatel (v.a piimatootmine). Eesti piimatootjate masinate põhivaraline väärtus on mõnevõrra suurem EL keskmisest. Loomakasvatajate (v.a piimatootmine) masinate põhivaraline väärtus on aga üle kahe korra väiksem kui EL27 keskmine näitaja mis tuleneb Eesti loomakasvatajate (v.a piimatootmine) väga väiksest majanduslikust suuruselt. Eesti sea- ja linnukasvatajatel on ehitisi ja masinaid EL27 riikide keskmisega võrreldes üle kolme korra rohkem.

Tabel 31. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine masinate väärtus tootmistüüpide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	1 063 606	198 292	2 249 592*	645 842
Leedu	306 207	309 656	390 032	394 635
Läti	226 319	196 140	4 620 084	311 765
Soome	1 158 969	1 028 792	1 699 906	1 006 984
Rootsi	1 342 150	1 096 980	1 085 101	1 155 323
EL27	752 689	426 392	639 818	460 683

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad küll täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

EL27 riikides on perioodil 2004–2008 põllumajandusettevõtjate (sh taimekasvatajad ja segatootjad) masinate väärtus kasvanud keskmiselt 4,2% võrra aastas. Kui seejuures vaadelda eraldi loomakasvatuse tootmistüüpe, siis masinate väärtus on tõusnud ainult loomakasvatajatel (v.a piimatootmine) – keskmiselt 6,4% võrra aastas. Sea- ja linnukasvatajatel ning piimatootjatel on EL27 riikides vastav näitaja langenud keskmiselt 1,3–3,5% võrra aastas. Eestis on põllumajandusettevõtjate masinatega varustatus kasvanud märksa kiiremini. Kõigi tootmistüüpide (sh taimekasvatus, segatootmine jt) keskmine näitaja on perioodil 2004–2008 suurenenud 23,1% võrra aastas. Vaadeldes eraldi loomakasvatuse tootmistüüpe, siis Eesti piimatootjatel on vastav kasv olnud keskmiselt 27,2% aastas, loomakasvatajatel (v.a piimatootmine) 9,7% ning sea- ja linnukasvatajatel kasvu ei ole toimunud.

FADN andmetel on Eesti põllumajandusettevõtjatel masinaid ESU kohta 33 257 kr, mis on 2,3 korda rohkem kui EL27 vastav näitaja (tabel 32). Teistest tootmistüüpidest eristuvad ainult sea- ja linnukasvatajad, kes on Eestis masinatega kõige paremini varustatud. Eesti ettevõtjate üle keskmise näitajad on seotud eelkõige sellega, et meie põllumajandusettevõtjate majanduslik suurus on võrdlemisi väike. Kui ettevõtjad omavad kalleid masinaid, kuid nende majanduslik suurus on väike ja tegevus vähe aktiivne, siis nad tegutsevad madala efektiivsusega.

Tabel 32. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine masinate väärtus ESU kohta tootmistüüpide lõikes FADN andmetel, kr/ESU

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	29 561	32 507	24 912*	33 257
Leedu	53 910	66 593	5 425	42 252
Läti	24 388	39 386	18 908	25 347
Soome	22 101	21 927	17 916	24 975
Rootsi	19 075	56 026	8 316	21 555
EL27	15 424	16 988	7 893	14 343

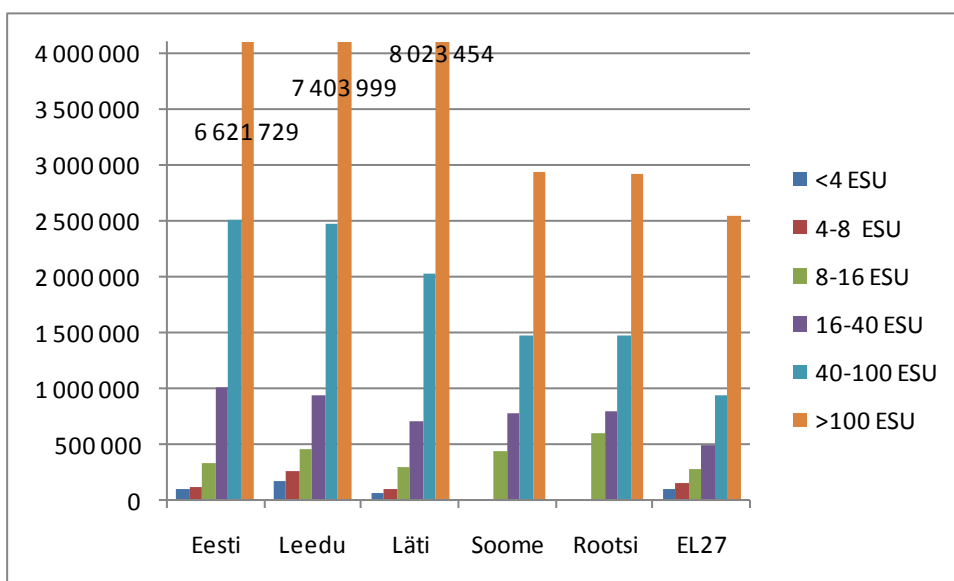
* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad küll täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

3.4.7. MASINAD STANDARDKOGUTULU SUURUSGRUPPIDE LÕIKES

Põllumajandusettevõtja majandusliku suuruse kasvades suureneb ühtlaselt ja pidevalt ka tema omanduses olevate masinate väärtus (joonis 13). EL27 riikide keskmisena on kõige suuremate ettevõtjate masinate väärtus (üle 100 ESU) umbes 27 korda suurem kui kõige väiksematel (alla 4 ESU) ettevõtjatel (tabel 33). Eestis, Leedus ja Lätis on sama erinevus keskmiselt 80-kordne.

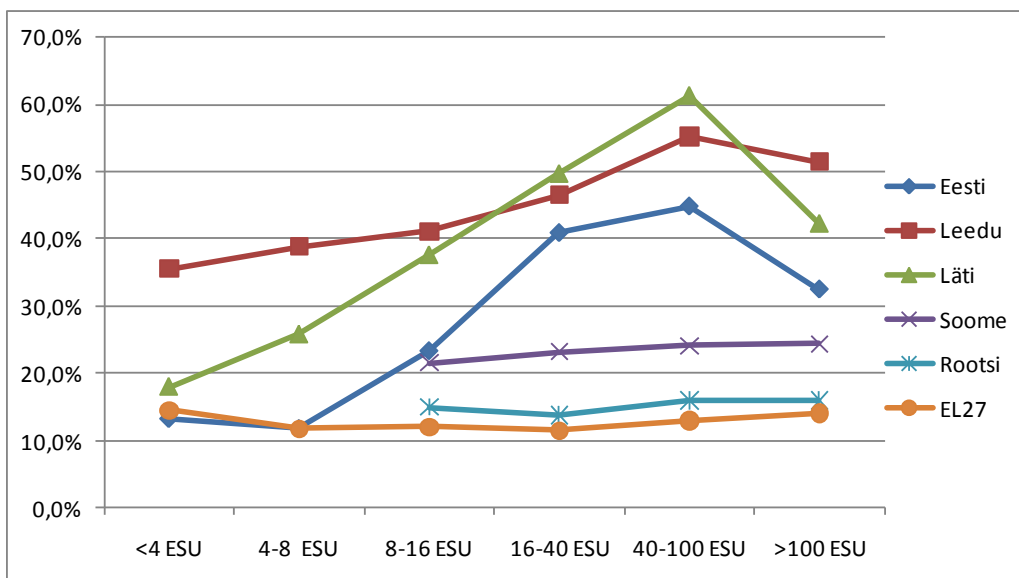
Tabel 33. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine masinate väärtus standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Standardkogutulu suurusgrupp					
	kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU
Eesti	94 340	113 810	326 785	1 017 908	2 516 818	6 621 729
Leedu	166 452	262 628	453 607	934 083	2 464 796	7 403 999
Läti	61 738	109 526	303 629	704 469	2 030 516	8 023 454
Soome	-	-	448 372	781 131	1 483 448	2 938 181
Rootsi	-	-	601 615	796 684	1 474 204	2 921 111
EU27	94 768	148 446	277 674	490 330	942 360	2 540 895

Joonis 13. Põllumajandusettevõtjate 2004.–2008. a keskmine masinate väärtus standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

EL27 riikides oli perioodil 2004–2008 masinate osakaal põhivarast keskmiselt 12,8%. Ettevõtja majandusliku suuruse kasvades tavaliselt masinate osakaal põhivarast suureneb (joonis 14). Balti riigid eristuvad Soomest, Rootsist ja EL27 tulemustest sellepõhjust, et Balti riikides kõige suuremate ettevõtjate grupis (üle 100 ESU) masinate osakaal põhivarast langeb. Masinate osakaalu languse põhjuseks saame tuletada mitmeid asjaolusid, nt Balti riikide kõige suuremad ettevõtjad suurendasid maaressurssi ja põhikarja majanduskasvu perioodil, millest tulenevalt masinate osakaal põhivaras vähenes.

Joonis 14. Masinate osakaal põhivarast FADN 2004–2008 a keskmistel andmetel

3.4.8. PÕHIKARI RIIKIDE, TOOTMISTÜÜPIDE JA STANDARDKOGUTULU SUURUSGRUPPIDE LÖIKES

Keskmiselt on EL27 riikide põllumajandusettevõtjatel põhikarja 166 086 kr väärtuses ettevõtja kohta (tabel 34). Eesti sama näitaja on sarnane EL27 tulemusele, samas kui Läti ja Leedu ettevõtjatel on põhikarja väärtus 2,5–3 korda vähem EL keskmisest.

Tabel 34. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine põhikarja väärtus tootmistüüpide lõikes FADN andmetel ja põhikarja väärtuse kasv

Riik	2004-2008 keskmine põhivara, kr ettevõtja				Põhikarja väärtuse kasv 2004-2008, % aastas
	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmistüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)	
Eesti	562 742	177 739	649 245	180 493	4,1%
Leedu	105 777	79 150	74 162	64 179	16,0%
Läti	106 100	140 328	586 807	66 376	12,4%
Soome	310 263	235 826	523 980	137 527	1,9%
Rootsi	884 396	420 230	868 940	340 692	15,7%
EL27	601 308	449 624	261 908	166 086	1,8%

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad küll täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

EL27 riikide keskmisena moodustab põhikari põllumajandusettevõtjate põhivarast 4,6%. Balti riikides jääb see number 7,0% ja 8,3% vahele. Uutes EL liikmesriikides on põhikarja osakaal põhivarast väiksem seetõttu, et nn vanades EL liikmesriikides on maa väärtus väga kõrge ja moodustab suurema osa põhivarast.

Standardkogutulu suurusgruppide lõikes analüüsides näeme, et Eesti põllumajandusettevõtjad on põhikarjaga hästi varustatud – eriti kõige suuremad ettevõtjad (üle 100 ESU), kes omavad põhikarja 2,6 korda rohkem EL27 riikide keskmisest vastavast näitajast (tabel 35).

Tabel 35. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine põhikarja väärtus standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Standardkogutulu suurusgrupp					
	kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU
Eesti	55 417	55 038	120 357	148 180	349 191	2 304 885
Leedu	31 728	52 463	83 102	112 934	158 197	1 258 991
Läti	25 019	44 928	84 667	146 862	231 225	1 098 376
Soome	-	-	5 724	84 877	251 841	577 626
Rootsi	-	-	80 824	166 411	466 441	1 226 941
EL27	15 559	27 463	65 462	192 807	457 513	887 782

Põhivara analüüs põhivara liikide lõikes annab ülevaate, et Eesti loomakasvatuse ettevõtjatel on maa osakaal põhivarast üks väiksemaid EL-is, samas kui ehitiste ja masinate osakaal põhivarast Eestis on üks suuremaid EL riikide seas. See on põhjustatud asjaolust, et maa väärtus nn uutes EL liikmesriikides on äärmiselt madal võrreldes nn vanade liikmesriikidega, samas aga uusehitised ning masinad maksavad ühtse turu tingimustes kõikides liikmesriikides võrdväärselt. Teise järeldusena selgub, et Eestis on tootmistüübi loomakasvatus (v.a piimatootmine) ettevõtjad maaga hästi varustatud ning omavad seega suurt arengupotentsiaali. Kolmanda Eestile iseloomuliku tulemusena selgub, et Eestis (pisut vähem Lätis ja Leedus) puudub tugev keskmise suurusega loomakasvatavate tootmisgrupp.

Ehitiste ja masinatega varustatust analüüsides saab Eesti tulemust lugeda heaks. FADN andmetel omavad Eesti loomakasvatuse ettevõtjad ehitisi ja masinad sarnases väärtuses kui on EL keskmine näitaja, seda tänu asjaolule, et perioodil 2004–2008 on Eesti ettevõtjate masinate ja seadmetega varustatus kasvanud kolm korda kiiremini kui EL keskmine vastav näitaja. Tootmistüüpide lõikes analüüsides näeme, et Eestis on põhivaraga kõige paremini varustatus sea- ja linnukasvatavad (ületades EL keskmist tulemust kolmekordselt), hea tulemusega paistavad silma ka piimatootjad kellel on ehitisi ja masinaid u 40% rohkem kui EL keskmine vastav näitaja. Seevastu Eesti loomakasvatavad (v.a piimatootmine) on ehitiste ja masinatega väga tagasihoidlikult varustatud omades neid poole vähem kui EL keskmine näitaja.

Põhikarjaga varustatuse analüüs andis sarnased tulemused võrreldes ehitiste ja masinate analüüsitulemustega. Eesti loomakasvatuse ettevõtjad on põhikarjaga hästi varustatud – seda tänu sea- ja linnukasvatavate ning piimatootjate heale tulemusele. Loomakasvatavate (v.a piimatootmine) põhikarjaga varustatus jätab endiselt soovida.

Analüüsides põhivara ESU kohta, siis järeldused on kahes eelnevas lõigus toodutega sarnased. Lisama peab veel seda, et Eestis on põhivara näitajad ettevõtte kohta rahuldavad, kuid seejuures ettevõtja keskmine majanduslik suurus on tagasihoidlik. Sellest tulenevalt on põhivara väärtus ESU kohta rahuldav, kuid see viitab samavõrd ettevõtja madalale efektiivsusele kui rahuldavale põhivaraga varustatusele.

4. LOOMAKASVATAJATE EFEKTIIVSUS JA JÄTKUSUUTLIKKUS

4.1. EFEKTIIVSUSE JA JÄTKUSUUTLIKKUSE ANALÜÜS EESTI LOOMAKASVATUSETTEVÖTJATE MAJANDUSAASTA ARUANNETE ALUSEL

Käesoleva uuringu kaasnevaks eesmärgiks on hinnata analüüsitud loomakasvatusettevõtjate efektiivsust ja jätkusuutlikkust. Hinnangud antakse efektiivsust ja jätkusuutlikkust peegeldavate majandusnäitajate alusel: müügitulu, bruto- ja netolisandväärtus, brutoinvesteeringud, võlakordaja, maksevõime näitaja ning põhivara käibekordaja. Leitakse majandusnäitajate 2008. ja 2009. aasta väärtused, võrreldakse neid omavahel ning sektori keskmiste vastavate näitajatega FADN andmetel. Analüüs viiakse läbi kõigi valimisse kuulunud loomakasvatusettevõtja (300) majandusaasta aruannete alusel. Valimi analüüsi abil leitud tulemused kantakse üle üldkogumile arvestades ettevõtjate arvu üldkogumis standardkogutulu suurusgruppide lõikes (arvutatakse standardkogutulu suurusgruppide kaalutud keskmine näitaja).

Osad majandusnäitajad arvutatakse ka LÜ, töötaja ja ESU kohta. Nimetatud näitajad valimisse kuulunud ettevõtjate osas koguti ainult 2009. aasta kohta. 2008. aasta näitaja tuletati 2009. aasta näitaja ning FADN andmebaasi alusel leitud kasvude alusel. Analüüsis kasutatud näitajate muutused on toodud tabelis 36.

Tabel 36. Eesti loomakasvatusettevõtjate loomühikute, majandusliku suuruse (ESU) ja töötajate arvu kasv 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga FADN andmetel

Tootmistüüp	kasv 2008–2009		
	LÜ	ESU	töötajad
Piimatootmine	19,2%	15,9%	11,4%
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	10,2%	-7,0%	-5,9%
Sea- ja linnukasvatus	47,1%	23,7%	18,1%
KÕIK kokku	17,0%	4,4%	0,0%

4.1.1. MÜÜGITULU

Käesolevas peatükis analüüsitakse müügitulu loomühiku kohta, müügitulu töötaja kohta ning müügitulu ettevõtja majandusliku suuruse gruppide lõikes. Samuti analüüsitakse tulemusi tootmistüüpide lõikes.

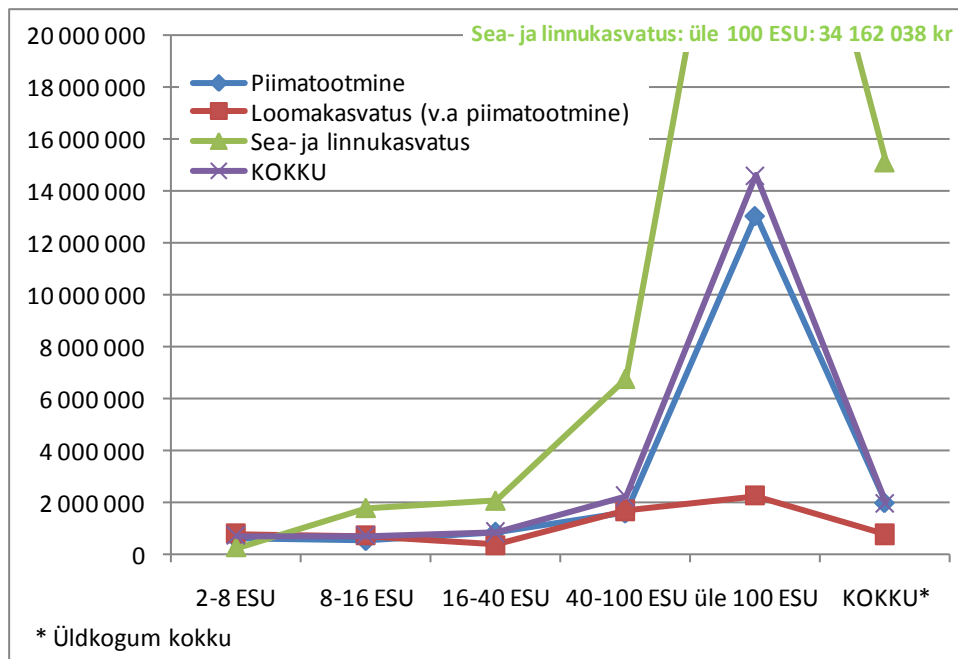
Üldkogumi ettevõtjate (2486) keskmine müügitulu 2009. aastal oli 1,95 mln kr (tabel 37). Kuna umbes 70% Eesti üle 2 ESU suurustest loomakasvatajatest on piimatootjad, siis nemad kujundavad tootmistüüpide keskmise müügitulu väärtuse. Loomakasvatajate (v.a piimatootmine) müügitulu on umbes 2,5 korda väiksem üldkogumi keskmisest näitajast. Seevastu sea- ja linnukasvatajate müügitulu ületab tootmistüüpide keskmist näitajat umbes kaheksa korda.

Tabel 37. Loomakasvatuseettevõtjate müügitulu 2008 ja 2009, kr ettevõtja

Tootmistüüp	periood / muutus '08-'09	Standardkogutulu suurusgrupp					
		2-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	ÜLDKOGUM KOKKU
Piimatootmine	2008	621 564	472 036	1 183 825	1 919 811	17 509 048	2 519 507
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		630 081	829 680	572 752	2 121 085	2 173 777	706 177
Sea- ja linnukasvatus		229 566*	1784177*	919288*	7 936 526	27 773 943	12 690 376
KOKKU		602 318	788 598	1 023 259	2 684 009	18 204 813	2 265 899
Piimatootmine	2009	596 056	512 539	858 647	1 574 299	13 048 695	1 977 824
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		770 782	687 215	333 193	1 670 624	2 227 869	753 672
Sea- ja linnukasvatus		218 829*	1738341*	2 020480*	6 748 143	34 162 038	15 153 814
KOKKU		695 718	687 321	817 506	2 213 168	14 613 465	1 950 340
Piimatootmine	muutus	-4,1%	8,6%	-27,5%	-18,0%	-25,5%	-21,5%
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		22,3%	-17,2%	-41,8%	-21,2%	2,5%	6,7%
Sea- ja linnukasvatus		-4,7%*	-2,6%*	119,8%*	-15,0%	23,0%	19,4%
KOKKU		15,5%	-12,8%	-20,1%	-17,5%	-19,7%	-13,9%

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Väiksema majandusliku suurusega ettevõtjate müügitulu on küllaltki ühtlane ja sarnane. Müügitulu suureneb hüppeliselt üle 100 ESU suuruste ettevõtjate juures (joonis 15). 2–8 ESU suuruste loomakasvatuseettevõtjate müügitulu on suhteliselt suur võrreldes 8–40 ESU suuruste ettevõtjatega seetõttu, et märkimisväärse osa kõige väiksemate ettevõtjate müügitulust moodustab loomakasvatusega mitte seotud tegevus.

Joonis 15. Loomakasvatuseettevõtjate 2009. aasta müügitulu, kr ettevõtja

Võrreldes 2008. aastaga langes 2009. aastal loomakasvatuse ettevõtjate müügitulu keskmiselt 13,9%. Selle põhjuseks oli müügitulu märkimisväärne vähenemine piimatootmise sektoris (21,5%), mis oli seotud toorpiima hinna langusega. Teistes loomakasvatuse tootmistüüpides müügitulu kasvas 7–19%. Samuti ei toimunud müügitulu vähenemist kõige väiksemate (2–8 ESU) ettevõtjate segmendis (tabel 37).

Võrreldes loomakasvatuse ettevõtjate müügitulu kogu sektori kõigi tootmistüüpide (k.a. taimekasvatust jne) keskmise müügituluga FADN andmetel näeme, et loomakasvatavate müügitulu on keskmisest märksa suurem. Ainuüksi selle põhjal ei saa aga järeldusi ettevõtjate efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse kohta teha, vaid selleks tuleb uurida müügituluga seotud suhtarve, mida tehakse järgnevatel alapeatükkides.

Müügitulu töötaja kohta

Aastal 2009 oli Eesti loomakasvatavatel müügitulu töötaja kohta keskmiselt 688 766 kr (tabel 38). Tootmistüüp loomakasvatus (v.a. piimatootmine) omab rahuldavat keskmist näitajat, mis tuleneb sellest, et nimetatud tootmistüübi ettevõtjate töötajate arv on keskmiselt umbes kümme korda väiksem kui teistes loomakasvatuse tootmistüüpides. Müügitulu töötaja kohta tõusis 2009. aastal 1,6% võrreldes 2008. aastaga. Selle põhjustas väikeste ettevõtjate (2–8 ESU) tulemus, kus müügitulu kasvas rohkem kui töötajate arv. Teistes standardkogutulu suurusgruppides oli trend vastupidine (müügitulu langes), kuid kuna 2–8 ESU suurusel ettevõtjal moodustavad 56,4% üldkogumist, siis on selle suurusgrupi mõju määrav. Piimatootmise tootmistüübis siiski müügitulu töötaja kohta vähenes, sest piima hinna languse tõttu ei olnud isegi väiksemate ettevõtjate tulemus selles tootmistüübis rahuldav.

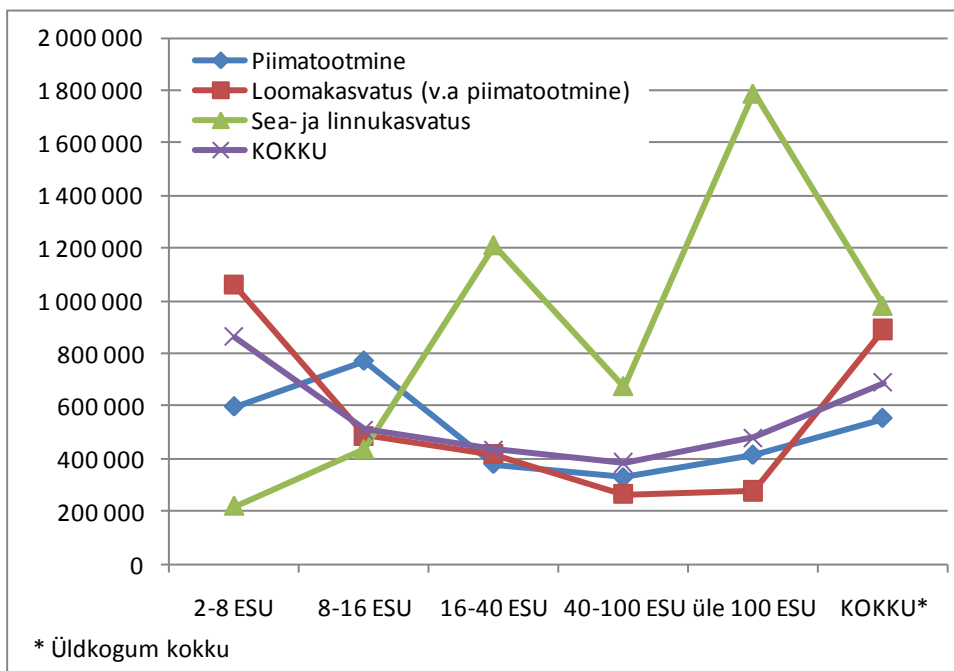
Tabel 38. Loomakasvatuse ettevõtjate müügitulu töötaja kohta 2008 ja 2009, kr ettevõtja

Tootmistüüp	periood / muutus '08-'09	Standardkogutulu suurusgrupp					
		2-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	ÜLDKOGUM KOKKU
Piimatootmine	2008	692 197	788 514	581 625	444 040	617 213	665 319
Loomakasvatus (v.a. piimatootmine)		815 399	554 170	673 826	316 875	255 738	744 851
Sea- ja linnukasvatus		271 053*	526 655*	651 255*	937 084	1 718 428	969 243
KOKKU		747 485	572 921	596 241	498 756	666 970	677 705
Piimatootmine	2009	596 056	768 808	378 815	326 970	413 044	552 230
Loomakasvatus (v.a. piimatootmine)		1 059 825	487 701	416 492	265 178	278 484	890 140
Sea- ja linnukasvatus		218 829*	434 585*	1 212 288*	674 814	1 790 150	980 958
KOKKU		862 690	511 085	433 985	382 523	479 586	688 766
Piimatootmine	muutus	-13,9%	-2,5%	-34,9%	-26,4%	-33,1%	-17,0%
Loomakasvatus (v.a. piimatootmine)		30,0%	-12,0%	-38,2%	-16,3%	8,9%	19,5%
Sea- ja linnukasvatus		-19,3%*	-17,5%*	86,1%*	-28,0%	4,2%	1,2%
KOKKU		15,4%	-10,8%	-27,2%	-23,3%	-28,1%	1,6%

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Müügitulu töötaja kohta on väiksem keskmise suurusega ettevõtjatel (16–100 ESU) (joonis 16). Väiksemate ettevõtjate efektiivsus võib olla siiski petlik, sest nende hea tulemus on seotud väga

väikese töötajate arvuga, mis on tingitud oma tööjõu mitte arvestamisest või võlaõigusliku lepingu alusel töötajate andmete puudumisest.

Joonis 16. Loomakasvatuse ettevõtjate 2009. aasta müügitulu töötaja kohta, kr ettevõtja

FADN andmetel on loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvate ettevõtjate müügitulu töötaja kohta väiksem kui kõigi tootmistüüpide (k.a taimekasvatus jt) keskmine näitaja. Erandiks on sea- ja linnukasvatavad, kelle näitaja on viis korda parem keskmisest. Siiski ei saa väita, et loomakasvatavate efektiivsus oleks teiste tootmistüüpidega võrreldes tagasihoidlikum, sest nende tulemus on seotud suure töötajate arvuga võrreldes teiste tootmistüüpidega.

Müügitulu loomühiku kohta

Aastal 2009. oli Eesti üle 2 ESU suuruste loomakasvatuse ettevõtjate müügitulu loomühiku kohta 28 918 kr (tabel 39). Tootmistüüpide lõikes on müügitulu loomühiku kohta küllaltki varieeruv jäädes vahemikku 14 615 krooni sea- ja linnukasvatustesse kuni 36 569 kroonini loomakasvatustesse (v.a piimatootmine). Loomakasvatuse (v.a piimatootmine) kõrge näitaja on seotud tootmistüübi väga väikese loomühikute arvuga.

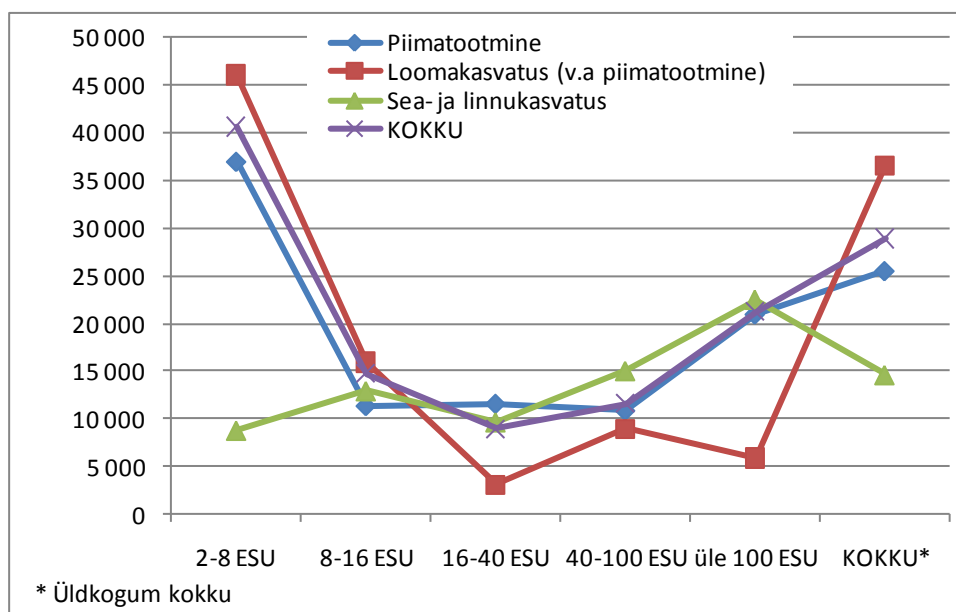
Müügitulu loomühiku kohta on väiksem keskmise suurusega ettevõtjatel (16–100 ESU) (joonis 17). See on põhjustatud asjaolust, et esimesel neljal standardkogutulu suurusgrupil on küllaltki sarnane müügitulu samas kui loomühikute hulk suureneb märkimisväärselt. Kõige väiksematel loomakasvatuse ettevõtjatel on müügitulu suhteliselt suur seetõttu, et märkimisväärselt osa nende tulemusest moodustab loomakasvatusega mitte seotud müügitulu.

Tabel 39. Eesti loomakasvatuseettevõtjate müügitulu loomühiku kohta 2008 ja 2009, kr ettevõtja

Tootmistüüp	periood / muutus '08-'09	Standardkogutulu suurusgrupp					
		2-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	ÜLDKOGUM KOKKU
Piimatootmine	2008	46 032	12 492	19 070	15 823	33 587	33 145
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		41 496	21 207	5 790	12 485	6 289	34 470
Sea- ja linnukasvatus		13 568*	19 529*	6 476*	26 021	26 934	19 255
KOKKU		40 380	19 401	13 425	17 343	32 529	31 399
Piimatootmine	2009	37 039	11 381	11 606	10 887	21 003	25 553
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		46 048	15 934	3 056	8 920	5 847	36 569
Sea- ja linnukasvatus		8 792*	12 934*	9 675*	15 039	22 519	14 615
KOKKU		40 641	14 727	8 930	11 589	21 207	28 918
Piimatootmine	muutus	-19,5%	-8,9%	-39,1%	-31,2%	-37,5%	-22,9%
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		11,0%	-24,9%	-47,2%	-28,6%	-7,0%	6,1%
Sea- ja linnukasvatus		-35,2%*	-33,8%*	49,4%*	-42,2%	-16,4%	-24,1%
KOKKU		0,6%	-24,1%	-33,5%	-33,2%	-34,8%	-7,9%

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Joonis 17. Loomakasvatuseettevõtjate 2009. aasta müügitulu loomühiku kohta, kr ettevõtja

Kokkuvõtteks saab müügitulu analüüsi alusel loomakasvatajate efektiivsust ja jätkusuutlikkust lugeda rahuldavaks. Olukorras, kus perioodil 2008–2009 müügitulu vähenes 13,9% on müügitulu loomühiku kohta vähenenud vaid 7,9% ning müügitulu töötaja kohta on kasvanud 1,6%, näitab tulemus, et loomakasvatajad on suutnud hästi reageerida majanduskriisile. Teistest parema efektiivsusega müügitulu alusel jätkavad sea- ja linnukasvatajad.

4.1.2. BRUTO- JA NETOLISANDVÄÄRTUS

Üldkogumi ettevõtjate BLV 2009. aastal oli 1,00 mln kr (tabel 40) ja NLV 614 610 kr (tabel 41). Võrreldes 2008. aastaga on 2009. aastal langenud nii BLV (20,1%) kui NLV (37,7%). Langus on põhjustatud eelkõige müügitulu olulisest vähenemisest. Märkimisväärne on asjaolu, et BLV ja NLV ei ole langenud sea- ja linnukasvatajatel. Ettevõtja majandusliku suuruse kasvades BLV ja NLV kasvavad.

Tabel 40. Eesti loomakasvatusettevõtjate BLV 2008 ja 2009, kr ettevõtja

Tootmistüüp	periood / muutus '08-'09	Standardkogutulu suurusgrupp					
		2-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	ÜLDKOGUM KOKKU
Piimatootmine	2008	375 674	147 895	823 187	1 240 286	8 596 490	1 318 082
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		326 545	1 532 321	667 381	1 555 952	3 007 519	599 144
Sea- ja linnukasvatus		185 252*	637 097*	-107 182*	3 043 918	5 948 992	2 956 107
KOKKU		328 523	1 215 018	722 043	1 530 163	8 355 465	1 257 787
Piimatootmine	2009	327 701	473 995	718 077	1 141 958	6 347 303	1 089 837
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		399 752	427 836	509 401	1 199 113	1 001 129	436 945
Sea- ja linnukasvatus		129 841*	1499924*	800 818*	2 399 844	11 509 705	5 149 871
KOKKU		366 069	474 355	675 320	1 305 315	6 712 482	1 004 762
Piimatootmine	muutus	-12,8%	220,5%	-12,8%	-7,9%	-26,2%	-17,3%
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		22,4%	-72,1%	-23,7%	-22,9%	-66,7%	-27,1%
Sea- ja linnukasvatus		-29,9%*	135,4%*	-847,2%*	-21,2%	93,5%	74,2%
KOKKU		11,4%	-61,0%	-6,5%	-14,7%	-19,7%	-20,1%

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Tabel 41. Loomakasvatusettevõtjate NLV 2008 ja 2009, kr ettevõtja

Tootmistüüp	periood / muutus '08-'09	Standardkogutulu suurusgrupp					
		2-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	ÜLDKOGUM KOKKU
Piimatootmine	2008	330 253	106 125	614 215	979 107	6 401 523	1 010 904
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		234 285	1 494 925	389 724	998 743	1 927 710	486 257
Sea- ja linnukasvatus		171 345*	637 097*	457 114*	2 391 708	4 328 295	2 228 074
KOKKU		251 895	1 178 006	551 047	1 151 949	6 212 152	986 288
Piimatootmine	2009	286 469	408 942	503 692	856 205	3 986 586	761 440
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		98 921	367 415	195 915	702 404	-109 902	167 921
Sea- ja linnukasvatus		108 663*	1499924*	534 010*	1 744 771	8 330 623	3 729 317
KOKKU		141 899	415 059	434 231	925 367	4 296 469	614 610
Piimatootmine	muutus	-13,3%	285,3%	-18,0%	-12,6%	-37,7%	-24,7%
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		-57,8%	-75,4%	-49,7%	-29,7%	-105,7%	-65,5%
Sea- ja linnukasvatus		-36,6%*	135,4%*	16,8%*	-27,0%	92,5%	67,4%
KOKKU		-43,7%	-64,8%	-21,2%	-19,7%	-30,8%	-37,7%

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

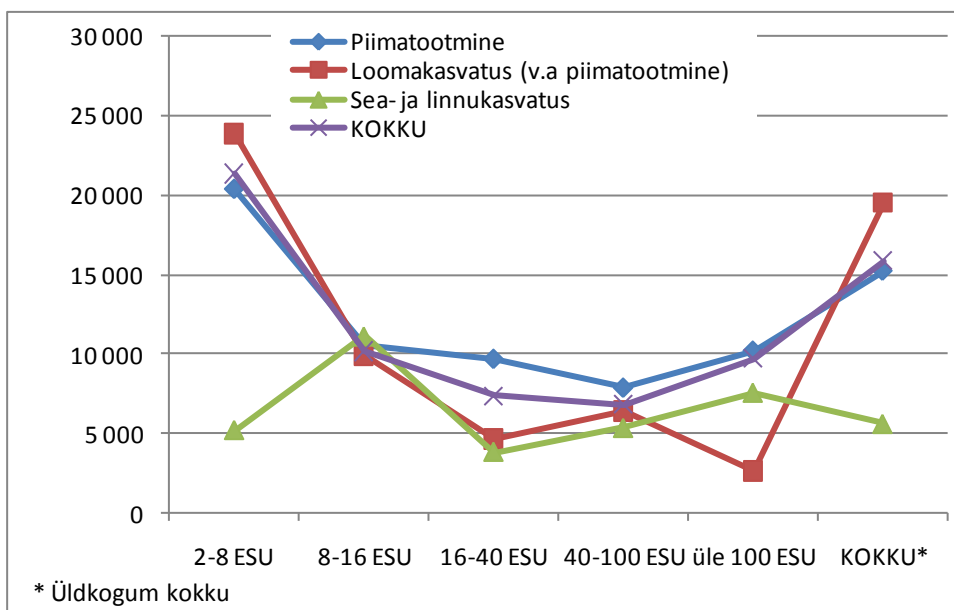
FADN andmetel on loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvate ettevõtjate BLV (samuti ka NLV) märksa suurem kui kõigi tootmistüüpide (k.a. taimakasvatus jt) keskmine näitaja. Seejuures on piimatootjate BLV kaks korda ning sea- ja linnukasvatajate BLV kuus korda suurem keskmisest.

Üldkogumi ettevõtjate BLV loomühiku kohta oli 2009. aastal 15 886 kr (s.o. 21,8% vähem kui 2008. aastal) (tabel 42). BLV loomühiku kohta on väiksem keskmise suurusega ettevõtjatel (16–100 ESU) (joonis 18). Väikeste ettevõtjate parem tulemus on põhjustatud asjaolust, et neil on vähe loomühikuid, samas kui BLV on kolmel standardkogutulu alusel väiksemal ettevõtjate grupil suhteliselt sarnane. NLV loomühiku kohta järgib sarnast jaotust.

Tabel 42. Loomakasvatuse ettevõtjate BLV ühe LÜ kohta 2008 ja 2009, kr ettevõtja

Tootmistüüp	periood / muutus '08-'09	Standardkogutulu suurusgrupp					
		2-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	ÜLDKOGUM KOKKU
Piimatootmine	2008	27 821	3 914	13 260	10 222	16 490	19 376
Loomakasvatus (v.a. piimatootmine)		21 506	39 166	6 747	9 159	8 701	23 012
Sea- ja linnukasvatus		10 949*	6 974*	-755*	9 980	5 769	6 812
KOKKU		22 024	29 891	9 473	9 888	14 930	20 304
Piimatootmine	2009	20 363	10 525	9 706	7 897	10 216	15 236
Loomakasvatus (v.a. piimatootmine)		23 882	9 920	4 671	6 403	2 627	19 526
Sea- ja linnukasvatus		5 217*	11 160*	3 835*	5 348	7 587	5 603
KOKKU		21 384	10 164	7 377	6 835	9 741	15 886
Piimatootmine	muutus	-26,8%	168,9%	-26,8%	-22,7%	-38,0%	-21,4%
Loomakasvatus (v.a. piimatootmine)		11,0%	-74,7%	-30,8%	-30,1%	-69,8%	-15,2%
Sea- ja linnukasvatus		-52,4%*	60,0%*	-607,9%*	-46,4%	31,5%	-17,8%
KOKKU		-2,9%	-66,0%	-22,1%	-30,9%	-34,8%	-21,8%

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

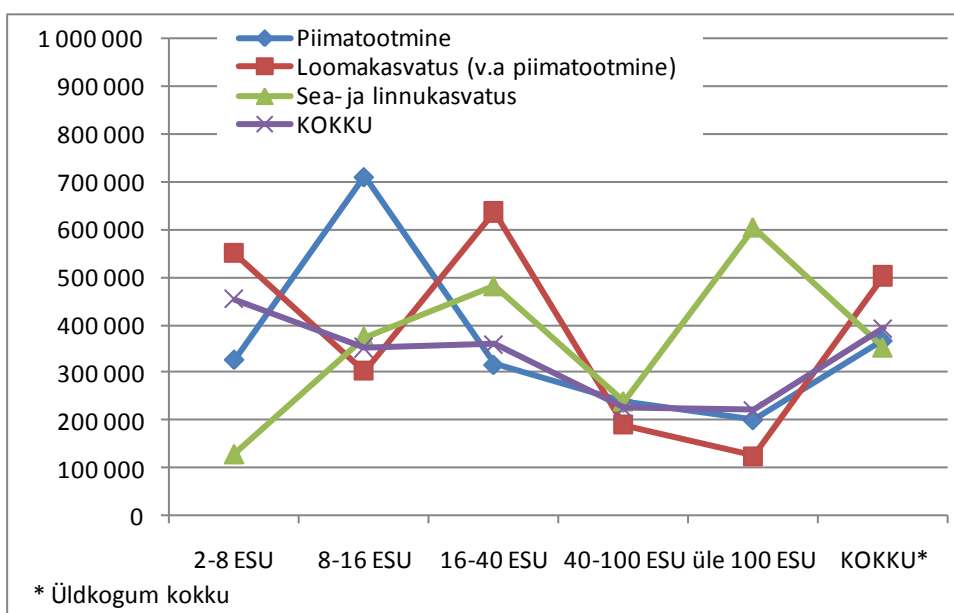
Joonis 18. Loomakasvatuse ettevõtjate 2009. aasta BLV loomühiku kohta, kr ettevõtja

Aastal 2009. oli üldkogumi ettevõtjatel BLV töötaja kohta 391 921 kr (tabel 43), olles sellega 16,6% väiksem kui 2008. aastal. Piimatootjate ning sea- ja linnukasvatavate näitaja on sarnane kõigi loomakasvatuse tootmistüüpide keskmise näitajaga. Loomakasvatavate (v.a piimatootmine) BLV töötaja kohta on aga 28% kõrgem keskmisest. See on seotud tegevusala väga väikese tööjõukasutusega. Standardkogutulu suurusgruppide lõikes analüüsides selgub, et ettevõtja majandusliku suuruse kasvades BLV töötaja kohta väheneb (joonis 19). See on seotud töötajate arvu märkimisväärse kasvuga ettevõtja majandusliku suuruse tõustes. Samad jaotused avalduvad ning samad järeldused saab teha ka NLV-d töötaja kohta analüüsides.

Tabel 43. Eesti loomakasvatuse ettevõtjate BLV töötaja kohta 2008 ja 2009, kr ettevõtja

Tootmistüüp	periood / muutus '08-'09	Standardkogutulu suurusgrupp					
		2-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	ÜLDKOGUM KOKKU
Piimatootmine	2008	418 364	247 051	404 440	286 870	303 036	367 900
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		422 587	1 023 486	785 154	232 448	353 826	545 979
Sea- ja linnukasvatus		218 731*	188 059*	-75 932*	359 402	368 076	260 746
KOKKU		407 701	882 718	420 726	284 342	306 119	469 795
Piimatootmine	2009	327 701	710 993	316 799	237 176	200 918	367 458
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		549 659	303 626	636 751	190 335	125 141	503 074
Sea- ja linnukasvatus		129 841*	374 981*	480 491*	239 984	603 129	352 448
KOKKU		453 925	352 725	358 503	225 610	220 291	391 921
Piimatootmine	muutus	-21,7%	187,8%	-21,7%	-17,3%	-33,7%	-0,1%
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		30,1%	-70,3%	-18,9%	-18,1%	-64,6%	-7,9%
Sea- ja linnukasvatus		-40,6%*	99,4%*	-732,8%*	-33,2%	63,9%	35,2%
KOKKU		11,3%	-60,0%	-14,8%	-20,7%	-28,0%	-16,6%

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Joonis 19. Loomakasvatuse ettevõtjate 2009. aasta BLV töötaja kohta, kr ettevõtja

Kokkuvõtteks saab BLV-d ja NLV-d analüüsid lugeda Eesti loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvaid ettevõtjaid võrdlemisi efektiivseteks ja piisavalt jätkusuutlikeks võrreldes sektori kõigi tootmistüüpide (k.a taimekasvatus jt) keskmiste näitajatega. Loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvad ettevõtjad majandavad intensiivsemalt ja toodavad rohkem lisandväärtust kui nt taimekasvatajad ja segatootjad. BLV ja NLV töötaja kohta ning loomühiku kohta on loomakasvatajatel küll väiksem kui taimekasvatajatel ja segatootjatel, kuid selle põhjuseks on asjaolu, et loomakasvatajatel on palju loomühikuid ning registreeritud tööjõudu, mitte et nad majandaksid ebaefektiivselt.

4.1.3. BRUTOINVESTEERINGUD

Brutoinvesteering näitab perioodi jooksul soetatud materiaalse ja immateriaalse põhivara väärtust soetusmaksumuses. Üldkogumi ettevõtjad tegid 2009. aastal brutoinvesteeringuid keskmiselt 455 993 kr väärtuses ettevõtja kohta. Brutoinvesteeringud vähenesid seejuures 28,7% võrreldes 2008. aastaga.

Tabel 44. Loomakasvatusettevõtjate brutoinvesteeringud 2008 ja 2009, kr ettevõtja

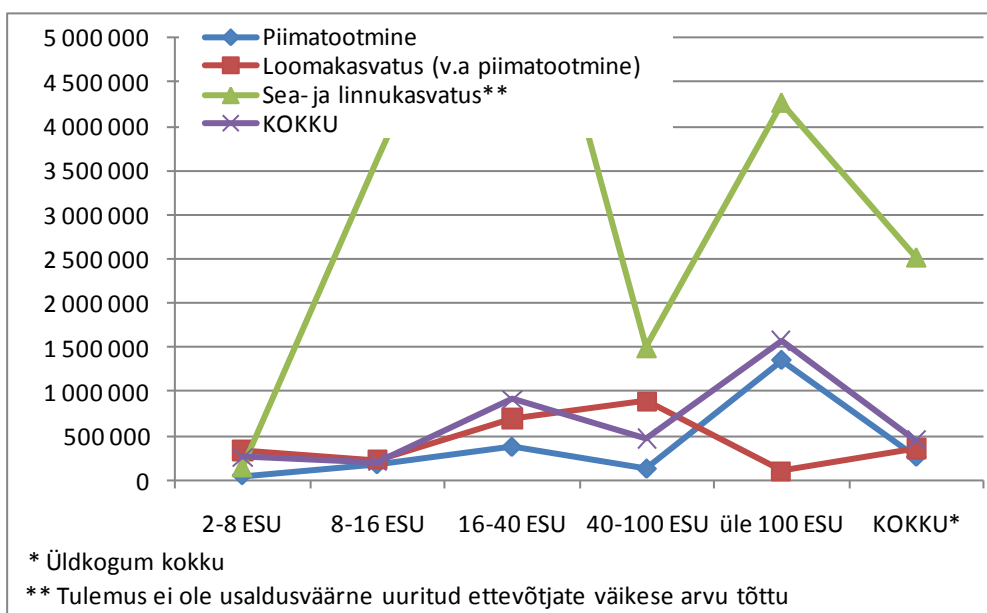
Tootmistüüp	periood / muutus '08-'09	Standardkogutulu suurusgrupp					ÜLDKOGUM KOKKU
		2-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	
Piimatootmine	2008	125 217	52 936	329 046	331 757	4 825 143	645 041
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		256 228	207 233	644 302	1 058 836	435 088	299 917
Sea- ja linnukasvatus		65 631*	0*	765 777*	795 090	5 582 285	2 463 899
KOKKU		214 348	168 164	432 831	560 029	4 855 437	639 559
Piimatootmine	2009	44 248	169 144	366 872	118 538	1 357 886	254 746
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		332 407	225 957	696 507	892 237	98 899	356 487
Sea- ja linnukasvatus		151 350*	0*	7055872*	1 495 941	4 267 217	2 520 160
KOKKU		255 657	206 411	910 206	466 728	1 575 002	455 993
Piimatootmine	muutus	-64,7%	219,5%	11,5%	-64,3%	-71,9%	-60,5%
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		29,7%	9,0%	8,1%	-15,7%	-77,3%	18,9%
Sea- ja linnukasvatus		130,6%*	-	821,4%*	88,1%	-23,6%	2,3%
KOKKU		19,3%	22,7%	110,3%	-16,7%	-67,6%	-28,7%

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Majanduslanguse ning toodangu hindade languse kontekstis vähendasid investeeringuid eelkõige piimatootjad. Kui 2008. aastal investeerisid piimatootjad sarnases mahu võrreldes kõigi loomakasvatuse tootmistüüpide keskmise näitajaga, siis 2009. aastal ulatusid piimatootjate investeeringud vaid 55,9%-ni tootmistüüpide keskmisest näitajast. Majanduslanguse perioodil vähendasid investeerimist suuremad ettevõtjad rohkem kui väiksemad. Jätkuvalt investeerivad kõige aktiivsemalt sea- ja linnukasvatajad.

Analüüsid tulemusi standardkogutulu suurusgruppide lõikes näeme, et suuremad ettevõtjad investeerivad rohkem mis on ka ootuspärane tulemus (joonis 20). Erandiks on vaid kõige

suuremad loomakasvatajad (v.a piimatootmine), kes olid 2009. aastal väga ettevaatlikud investeeringute tegemisel.

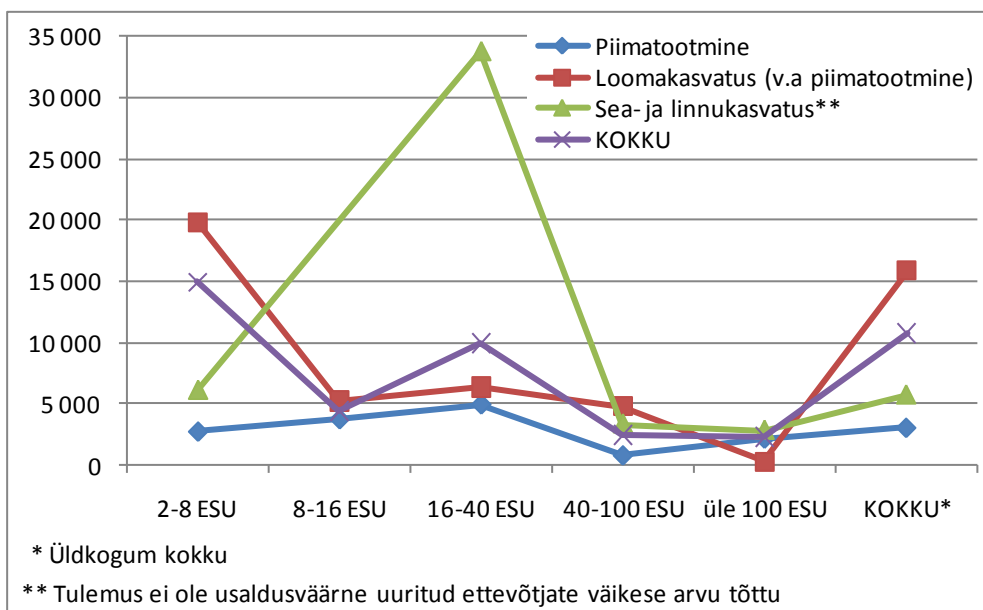
Joonis 20. Loomakasvatuse ettevõtjate 2009. aasta brutoinvesteeringud, kr ettevõtja

Kuna suurematel loomakasvatajatel on rohkem loomühikuid, siis ettevõtja majandusliku suuruse kasvades brutoinvesteeringud loomühiku kohta vähenevad (joonis 21). Kuni 40 ESU suuruste sea- ja linnukasvatavate tulemus on teistest erinev seetõttu, et üldkogumis on ainult 18 ettevõtjat (keskmiselt 6 ettevõtjat ESU suuruse rühma kohta) millega seoses ei saa analüüsi tulemuste põhjal ulatuslikke järeldusi teha (seejuures oli valimis üks linnukasvataja, kes tegi 2009. aastal väga suure investeeringu põhivarasse).

Tabel 45. Loomakasvatuse ettevõtjate brutoinvesteeringud LÜ kohta 2008 ja 2009, kr ettevõtja

Tootmistüüp	periood / muutus '08-'09	Standardkogutulu suurusgrupp					
		2-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	ÜLDKOGUM KOKKU
Piimatootmine	2008	9 273	1 401	5 300	2 734	9 256	6 951
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		16 875	5 297	6 514	6 232	1 259	13 792
Sea- ja linnukasvatus		3 879*	0*	5 394*	2 607	5 413	4 027
KOKKU		14 370	4 137	5 679	3 619	8 676	10 455
Piimatootmine	2009	2 750	3 756	4 959	820	2 186	3 057
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		19 859	5 239	6 387	4 764	260	15 891
Sea- ja linnukasvatus		6 081*	0*	33 786*	3 334	2 813	5 700
KOKKU		14 934	4 423	9 943	2 444	2 286	10 785
Piimatootmine	muutus	-70,3%	168,1%	-6,4%	-70,0%	-76,4%	-56,0%
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		17,7%	-1,1%	-1,9%	-23,6%	-79,4%	15,2%
Sea- ja linnukasvatus		56,8%*	-	526,3%*	27,9%	-48,0%	41,6%
KOKKU		3,9%	6,9%	75,1%	-32,5%	-73,7%	3,2%

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

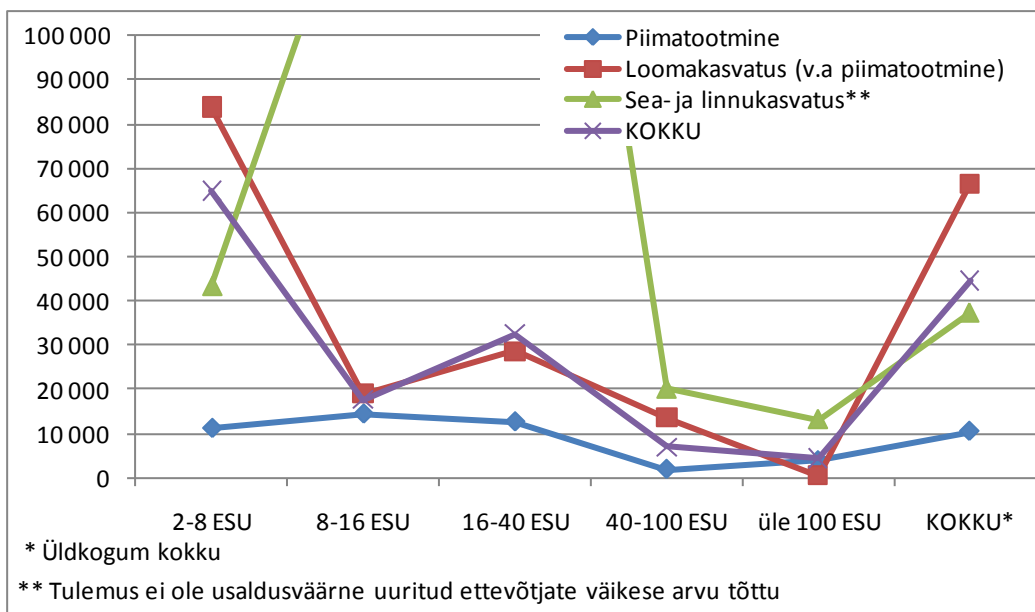
Joonis 21. Loomakasvatuseetevõtjate 2009. aasta brutoinvesteeringud LÜ kohta, kr ettevõtja

Eesti loomakasvatuseetevõtjate brutoinvesteeringud ühe ESU kohta olid 2009. aastal keskmiselt 44 566 kr. Brutoinvesteeringud ESU kohta järgivad sama trendi mis brutoinvesteeringud LÜ kohta – näitaja kahaneb ettevõtja majandusliku suuruse kasvades, sest majanduslik suurus suureneb kiiremini kui brutoinvesteeringute maht.

Tabel 46. Eesti loomakasvatuseetevõtjate brutoinvesteeringud ESU kohta 2008 ja 2009, kr ettevõtja

Tootmistüüp	periood / muutus '08-'09	Standardkogutulu suurusgrupp					
		2-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	ÜLDKOGUM KOKKU
Piimatootmine	2008	36 555	5 235	13 142	5 837	15 474	23 641
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		60 117	16 231	24 562	15 055	2 240	48 582
Sea- ja linnukasvatus		23 196*	0*	32 423*	13 173	21 299	19 208
KOKKU		53 845	14 008	17 165	9 261	15 805	36 752
Piimatootmine	2009	11 144	14 430	12 642	1 799	3 757	10 481
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		83 876	19 033	28 557	13 643	548	66 529
Sea- ja linnukasvatus		43 229*	0*	241 428*	20 029	13 158	37 231
KOKKU		64 971	17 624	32 556	6 985	4 407	44 566
Piimatootmine	muutus	-69,5%	175,7%	-3,8%	-69,2%	-75,7%	-55,7%
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		39,5%	17,3%	16,3%	-9,4%	-75,6%	36,9%
Sea- ja linnukasvatus		86,4%*	-	644,6%*	52,0%	-38,2%	93,8%
KOKKU		20,7%	25,8%	89,7%	-24,6%	-72,1%	21,3%

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Joonis 22. Loomakasvatustetevõtjate 2009. aasta brutoinvesteeringud ESU kohta, kr ettevõtja

Brutoinvesteeringute analüüsi tulemusi kokku võttes saame väita, et loomakasvatustetevõtjad investeerivad rahuldava aktiivsusega. Loomakasvatuse tootmistüüpide ettevõtjad investeerivad rohkem, kui kõigi tootmistüüpide (k.a taimekasvatus, segatootmine jt) keskmine vastav näitaja. Kõige aktiivsemad investeerijad on sea- ja linnukasvatavad. Brutoinvesteeringud LÜ ja ESU kohta vähenevad ettevõtja majandusliku suuruse kasvades, sest suurtel ettevõtjatel on märgatavalt rohkem loomühikuid ja ESU-sid.

4.1.4. VÕLAKORDAJA

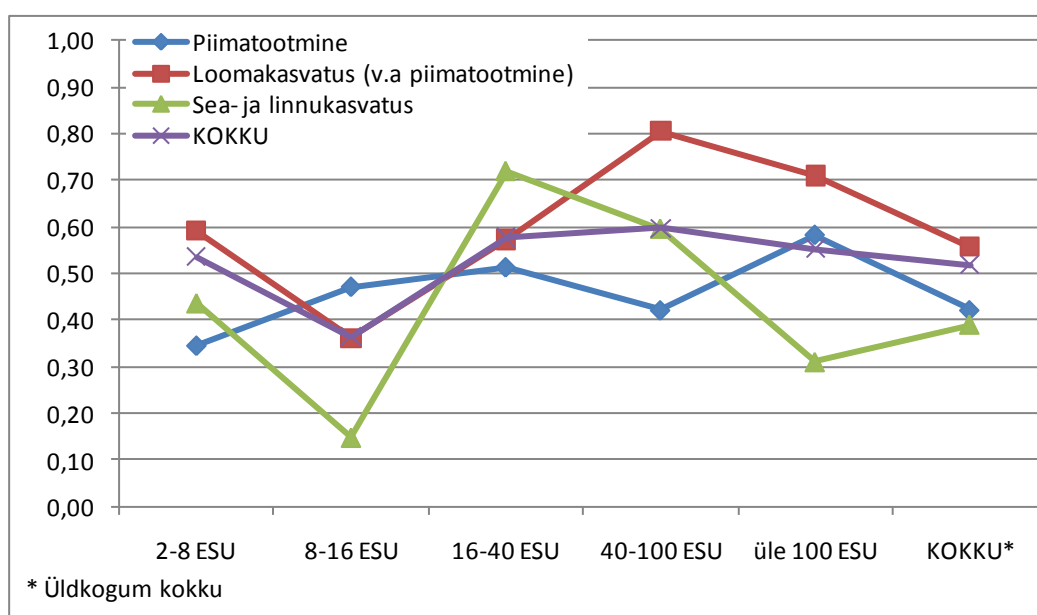
Võlakordaja näitab kohustuste (võõrkapitali) osatähtsust varade finantseerimisel. Võlakordaja rahuldavaks suuruseks loetakse kuni 0,7, millest suurema näitaja korral võib ettevõtjal tekkida raskuseid kohustuste täitmisega. Eesti loomakasvatustetevõtjate võlakordaja oli 2009. aastal 0,52, vähenedes seejuures 3,9% võrreldes 2008. aastaga (tabel 47). Majanduslanguse kontekstis võeti vähem uusi kohustusi, samas kui varem võetud kohustuste täitmine oli ettevõtjatele jõukohane. Võlakordaja on kõrgem suurtel ettevõtjatel (joonis 23).

Tabel 47. Loomakasvatuseettevõtjate võlakordaja 2008 ja 2009

Tootmistüüp	periood / muutus '08-'09	Standardkogutulu suurusgrupp					
		2-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	ÜLDKOGUM KOKKU
Piimatootmine	2008	0,42	0,46	0,55	0,45	0,56	0,47
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		0,61	0,37	0,61	0,79	0,68	0,58
Sea- ja linnukasvatus		0,59*	0,13*	0,60*	0,59	0,70	0,58
KOKKU		0,57	0,37	0,58	0,60	0,57	0,54
Piimatootmine	2009	0,35	0,47	0,51	0,42	0,58	0,42
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		0,59	0,36	0,57	0,81	0,71	0,56
Sea- ja linnukasvatus		0,44*	0,15*	0,72*	0,60	0,31	0,39
KOKKU		0,54	0,36	0,58	0,60	0,55	0,52
Piimatootmine	muutus	-18,5%	2,1%	-7,2%	-7,2%	4,0%	-9,6%
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		-3,6%	-2,9%	-6,9%	2,5%	3,8%	-3,6%
Sea- ja linnukasvatus		-25,8%*	13,2%*	19,8%*	1,0%	-55,9%	-32,7%
KOKKU		-5,5%	-2,4%	-0,4%	-1,1%	-3,1%	-3,9%

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Joonis 23. Loomakasvatuseettevõtjate 2009. aasta võlakordaja

FADN andmetel oli 2009. aastal loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvate ettevõtjate võlakordaja pisut kõrgem, kui kõikide tootmistüüpide (k.a taimekasvatus, segatootmine jt) vastav näitaja. See on põhjustatud asjaolus, et loomakasvatajad majandavad intensiivsemalt, kui taimekasvatajad ja segatootjad.

Kokkuvõttes saab väita, et Eesti loomakasvatuseettevõtjate võlakordaja on mõeldukal tasemel mis toetab hästi ettevõtjate efektiivset ja jätkusuutlikku majandamist.

4.1.5. MAKSEVÕIME NÄITAJA

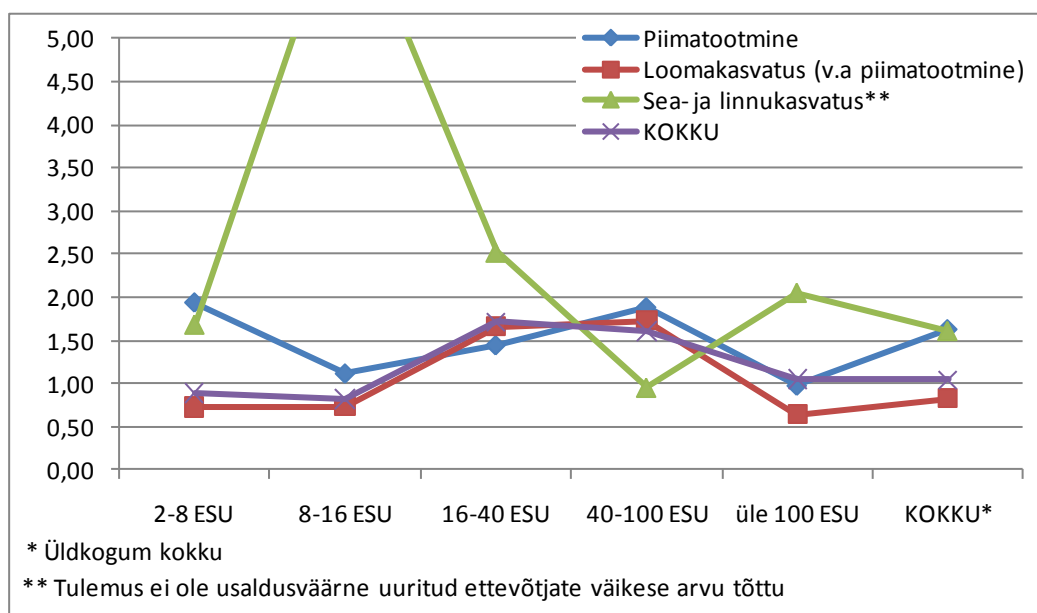
Enamlevinud maksevõime näitajaks on lühiajalise võlgnevuse kattekordaja (käibevara / lühiajalised kohustused). Põllumajanduses võib rahuldavaks näitajaks lugeda, kui lühiajalise võlgnevuse kattekordaja on vähemalt 1,0. Analüüsitud ettevõtjate maksevõime näitaja oli 2009. aastal 1,04, kusjuures näitaja langes 23,4% võrreldes 2008. aastaga (tabel 48).

Tabel 48. Loomakasvatuseetevõtjate maksevõime näitaja 2008 ja 2009

Tootmistüüp	periood / muutus '08-'09	Standardkogutulu suurusgrupp					ÜLDKOGUM KOKKU
		2-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	
Piimatootmine	2008	2,82	1,97	1,29	1,83	1,38	2,23
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		1,35	0,71	0,88	1,47	1,27	1,21
Sea- ja linnukasvatus		7,71*	7,68*	1,21*	1,23	2,11	3,16
KOKKU		1,53	0,83	1,12	1,59	1,44	1,36
Piimatootmine	2009	1,94	1,11	1,44	1,88	0,97	1,63
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		0,72	0,73	1,66	1,73	0,64	0,82
Sea- ja linnukasvatus		1,69*	6,78*	2,52*	0,95	2,06	1,61
KOKKU		0,89	0,82	1,71	1,60	1,05	1,04
Piimatootmine	muutus	-31,2%	-43,7%	11,7%	2,6%	-29,9%	-27,1%
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		-46,2%	2,5%	88,0%	17,1%	-49,5%	-31,9%
Sea- ja linnukasvatus		-78,1%*	-11,7%*	109,1%*	-23,0%	-2,4%	-49,1%
KOKKU		-42,2%	-1,4%	53,4%	1,1%	-27,0%	-23,4%

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Maksevõime näitaja on parem keskmise suurusega ettevõtjatel (16–40 ESU) (joonis 24).

Joonis 24. Loomakasvatuseetevõtjate 2009. aasta maksevõime näitaja

FADN andmetel oli 2009. aastal loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvate ettevõtjate lühiajalise võlgnevuse kattekordaja sarnane kõigi tootmistüüpide (k.a taimekasvatus, segatootmine jt) keskmisele vastavale näitajale.

Kokkuvõttes võib öelda, et Eesti loomakasvatajate maksevõime näitaja on rahuldav, kuid võiks olla oluliselt parem. Soovituslik maksevõimenäitaja on vahemikus 1,3–1,5. Ettevõtjatel tekib majanduslanguse perioodil sageli tasumist ootavaid arveid. Ettevõtjate jätkusuutlikku tegutsemise kindlustamiseks ei tohiks näitaja enam väheneda.

4.1.6. PÕHIVARA KÄIBEKORDAJA

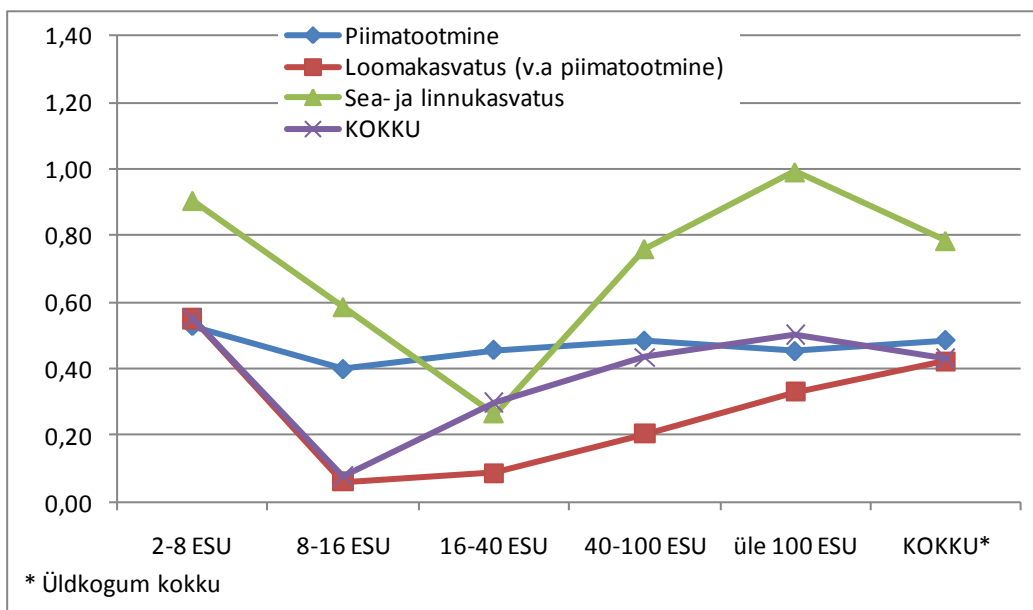
Põhivara käibekordaja näitab, kui efektiivselt kasutatakse põhivarasid müügitulu genereerimisel. Põhivara käibekordaja leidmiseks jagati müügitulu põhivara väärtusega vastava aasta lõpus. Eesti loomakasvatuse ettevõtjate põhivara käibekordaja 2009. aastal oli 0,43 (tabel 49). Müügitulu põhivara kohta kahanes 14,4% võrreldes 2008. aastaga. See on tingitud müügitulu 14%-lisest langusest olukorras, kui põhivara väärtus jäi peaaegu muutumatuks.

Tabel 49. Loomakasvatuse ettevõtjate põhivara käibekordaja 2008 ja 2009

Tootmistüüp	periood / muutus '08-'09	Standardkogutulu suurusgrupp					
		2-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	ÜLDKOGUM KOKKU
Piimatootmine	2008	0,51	0,74	0,67	0,60	0,59	0,58
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		0,64	0,07	0,14	0,27	0,26	0,49
Sea- ja linnukasvatus		2,06*	-	0,97*	0,98	0,97	1,16
KOKKU		0,61	0,09	0,45	0,55	0,62	0,50
Piimatootmine	2009	0,53	0,40	0,46	0,48	0,45	0,49
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		0,55	0,06	0,09	0,20	0,33	0,42
Sea- ja linnukasvatus		0,91*	-	0,26*	0,76	0,99	0,78
KOKKU		0,55	0,08	0,30	0,43	0,50	0,43
Piimatootmine	muutus	4,0%	-46,3%	-31,6%	-19,0%	-23,1%	-16,9%
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)		-13,5%	-18,1%	-36,9%	-24,1%	28,0%	-14,2%
Sea- ja linnukasvatus		-56,1%*	-	-72,8%*	-22,1%	2,4%	-32,6%
KOKKU		-9,8%	-15,1%	-33,8%	-20,6%	-18,6%	-14,4%

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Reeglina ettevõtte majandusliku suuruse kasvades suureneb ka põhivara käibekordaja (joonis 25). Erandiks on piimatootjad, kus põhivara käibekordaja on ühtlane kõigi standardkogutulu suurusgruppide lõikes.

Joonis 25. Loomakasvatustettevõtjate 2009. aasta põhivara käibekordaja

FADN andmetel oli 2009. aastal loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvate ettevõtjate põhivara käibekordaja sarnane kõigi tootmistüüpide (k.a taimekasvatus, segatootmine jt) keskmise näitajaga.

Põhivara käibekordaja analüüsi kokkuvõtteks tuleb tõdeda, et Eesti loomakasvatustettevõtjate näitaja ei ole väga kõrge. Muretsemiseks ei ole siiski põhjust, sest tegemist on sektori spetsiifikaga – põllumajandustoomine vajab toimimiseks suurel hulgal põhivara. **Samuti tuleb arvestada asjaolu, et analüüsiperioodil 2008–2009 olid põllumajandustettevõtjate müügitulud erakordselt madalad turuolukorra tõttu.** Olemasolevat olukorda, kus üks põhivara kroon toodab 0,43 krooni müügitulu võib lugeda põllumajandussektoris rahuldavaks, millega seoses saab Eesti loomakasvatustettevõtjate efektiivsuse ja jätkusuutlikkusega rahul olla.

4.2. EFEKTIIVSUSE JA JÄTKUSUUTLIKKUSE ANALÜÜS FADN ANDMETEL

Loomakasvatustettevõtjate efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse hindamiseks võrreldi Eesti loomakasvatustettevõtjate tegevusnäitajaid Eesti lähiriikide ja EL keskmiste vastavate näitajatega FADN andmetel. Analüüsitud näitajateks olid netolisandväärtus, arvestuslik müügitulu, brutoinvesteeringud ja põhivara käibekordaja. Kuna tegevusnäitajad on mõnikord aastate lõikes väga erinevad (selle põhjuseks võivad olla põllumajandustootmist mõjutavad ilmastikuolud, makromajanduse trendid ja ka statistiliste andmete kogumise meetodika), siis võeti analüüsi aluseks viie aasta (2004–2008) aritmeetiline keskmine tulemus. Analüüsi detailsemad tulemused on esitatud lisas 2, kus on toodud põllumajandustettevõtjate efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse näitajad tootmistüüpide ja standardkogutulu suurusgruppide lõikes.

4.2.1. NETOLISANDVÄÄRTUS

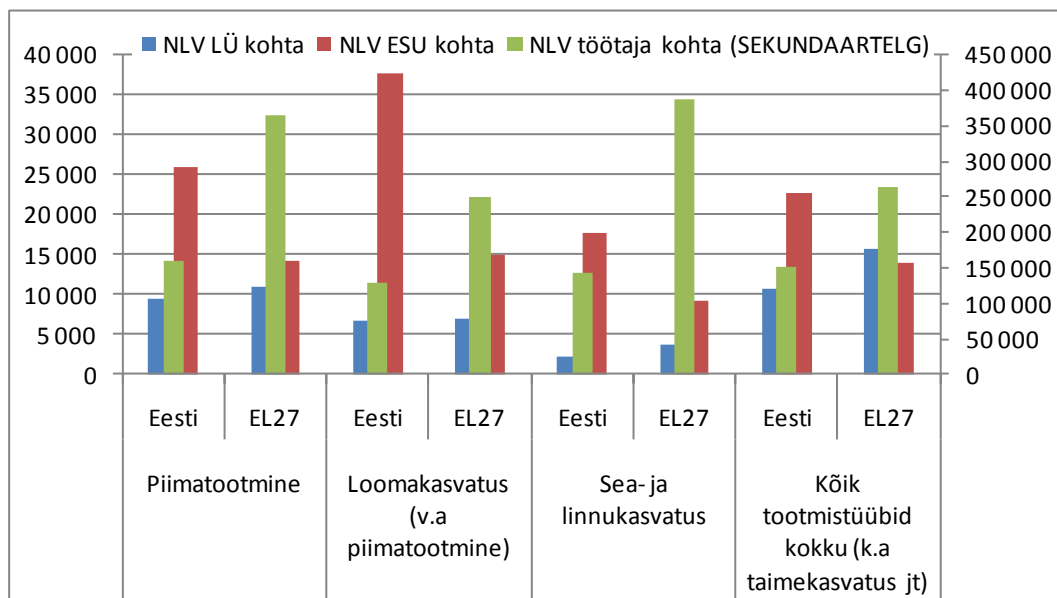
FADN andmetel oli Eesti põllumajandusettevõtjate perioodi 2004–2008 keskmine NLV 438 656 kr mis on sama suur, kui EL27 vastav näitaja (tabel 50). Loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvate ettevõtjate NLV Eestis on seejuures mõnevõrra suurem kui EL27 keskmine vastav näitaja. Erandiks on vaid tootmistüüp loomakasvatus (v.a piimatootmine), kus Eesti ettevõtjate NLV on 39% madalam EL27 vastavast näitajast.

Tabel 50. Loomakasvatuseettevõtjate 2004–2008 keskmine netolisandväärtus FADN andmetel

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmistüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	918 703	227 967	1 587 384*	438 656
Leedu	211 792	181 485	1 256 516	243 874
Läti	192 247	256 310	2 820 209	231 388
Soome	665 628	440 577	913 111	503 780
Rootsi	967 536	420 909	974 092	673 808
EU27	680 436	375 553	783 263	436 196

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad küll täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

Kuna NLV sõltub ettevõtja majanduslikust suurusest, siis on otstarbekas analüüsida NLV-d loomühiku, ESU ja töötaja kohta. Eesti loomakasvatuseettevõtjatel on NLV loomühiku kohta natuke väiksem kui EL27 vastav näitaja, NLV töötaja kohta on aga umbes poole väiksem EL27 tulemusest (joonis 26). Samas on Eesti loomakasvatuseettevõtjate NLV ESU kohta märksa suurem EL-i keskmisest vastavast näitajast

Joonis 26. Loomakasvatuseettevõtjate 2004–2008 keskmine NLV LÜ, ESU ja töötaja kohta FADN andmetel

Analüüsidest põllumajandusettevõtjate NLV-d standardkogutulu suurusgruppide lõikes näeme, et kõigis analüüsitud piirkondades ettevõtja majandusliku suuruse kasvades NLV suureneb (tabel 51). Eestis, Leedus ja Lätis on kõige suuremate ja kõige väiksemate ettevõtjate NLV erinevus märkimisväärselt suurem kui teistes vaatluse all olnud piirkondades.

Tabel 51. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine NLV standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
	kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Eesti	99 897	140 115	233 360	511 415	1 360 566	4 849 260	438 656
Leedu	90 947	154 613	312 754	659 514	1 509 093	4 741 959	243 874
Läti	73 361	128 446	217 654	436 115	1 081 268	5 419 385	231 388
Soome	-	-	73 827	375 731	860 316	1 733 559	503 780
Rootsi	-	-	108 813	318 652	838 595	2 790 555	673 808
EU27	56 184	124 318	205 840	400 422	858 776	2 808 424	436 196

NLV loomühiku kohta

Eesti põllumajandusettevõtjatel on NLV loomühiku kohta 32% madalam kui EL27 vastav näitaja (tabel 52). Vaadeldes eraldi loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvaid ettevõtjaid, siis saab rahul olla piimatootjate ning loomakasvatajate (v.a piimatootmine) tulemusega, kus NLV loomühiku kohta on EL keskmisega peaaegu samal tasemel (joonis 27). Eesti sea- ja linnukasvatajatel on NLV loomühiku kohta 42% madalam EL27 näitajast, sest Eesti sea- ja linnukasvatajad on suured ning neil on palju loomühikuid.

Tabel 52. Loomakasvatuse ettevõtjate 2004–2008 keskmine NLV loomühiku kohta FADN andmetel

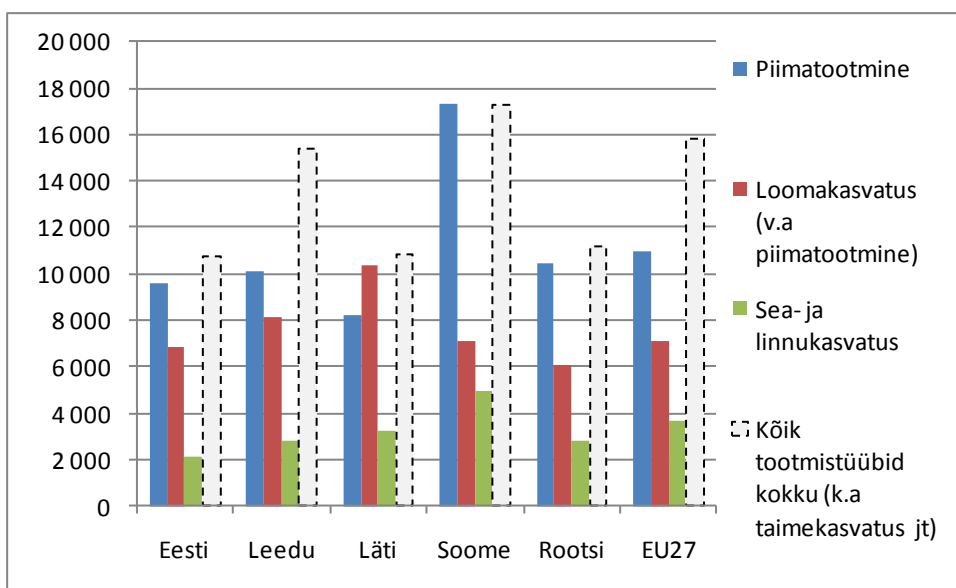
Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmistüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	9 566	6 826	2 108*	10 752
Leedu	10 131	8 103	2 847	15 354
Läti	8 187	10 390	3 252	10 826
Soome	17 321	7 115	4 946	17 272
Rootsi	10 456	6 044	2 830	11 180
EU27	10 984	7 060	3 657	15 813

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad küll täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

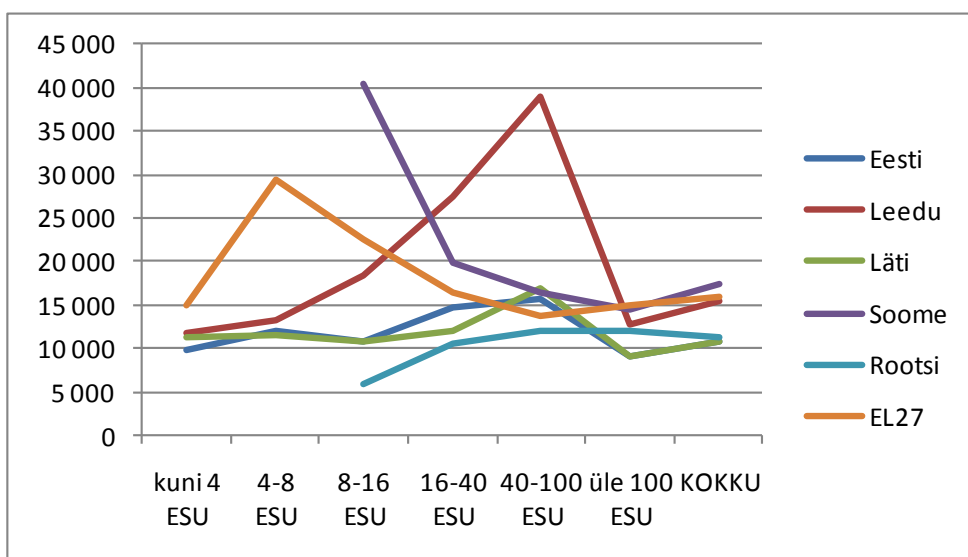
Analüüsidest põllumajandusettevõtjate NLV-d LÜ kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes näeme, et ühtset trendi ei kujune välja ei riikide ega ESU suurusgruppide lõikes (joonis 28). Tulemusi kommenteerides tuleb märkida, et enamuses eraldi vaatluse all olnud riikides NLV LÜ kohta ettevõtja majandusliku suuruse kasvades suureneb kuni kõige suuremate ettevõtjate grupini, kus NLV LÜ kohta taas väheneb (tabel 53). Samas Soome ja EL27 tulemused nimetatud trendi ei järgi.

Tabel 53. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine NLV LÜ kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						KOKKU
	kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	
Eesti	9 813	11 920	10 857	14 682	15 642	9 089	10 752
Leedu	11 816	13 169	18 480	27 481	39 028	12 680	15 354
Läti	11 376	11 378	10 794	11 966	16 931	9 062	10 826
Soome	-	-	40 332	19 943	16 461	14 509	17 272
Rootsi	-	-	5 943	10 560	12 093	11 953	11 180
EU27	15 006	29 433	22 444	16 385	13 774	14 868	15 813

Joonis 27. Loomakasvatusettevõtjate 2004–2008 keskmine NLV LÜ kohta FADN andmetel

Joonis 28. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine NLV LÜ kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

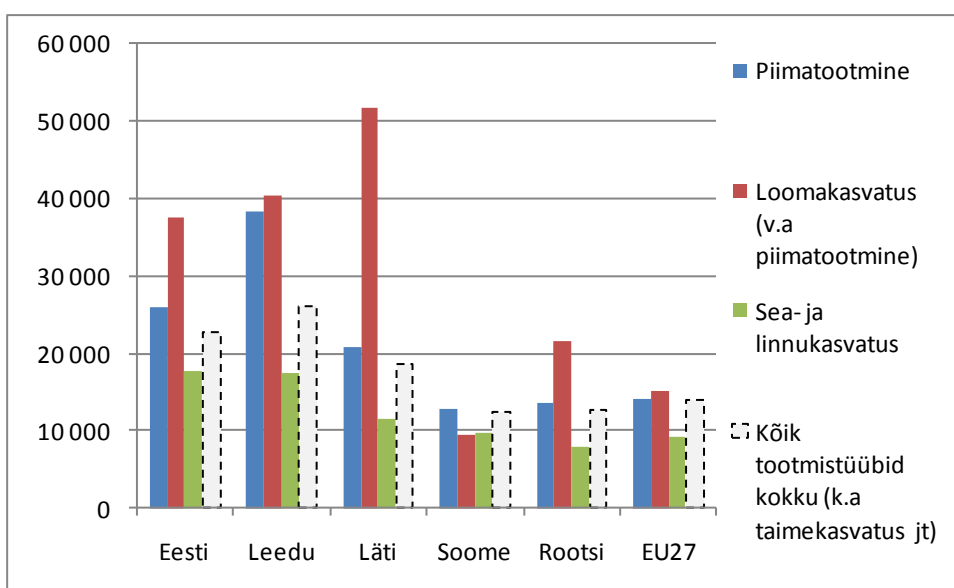
NLV ESU kohta

Eesti põllumajandusettevõtjatel, sh loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvatel ettevõtjatel, on NLV ESU kohta peaaegu poole suurem kui EL27 vastav näitaja (joonis 29). See tuleneb Eesti loomakasvatuseettevõtjate suhteliselt väikesest majanduslikust suurusest. Samal põhjusel on Eesti loomakasvatuseettevõtjatest NLV ESU kohta kõige suurem tootmistüübis loomakasvatus (v.a piimatootmine) – 37 539 kr ESU kohta (tabel 54).

Tabel 54. Loomakasvatuseettevõtjate 2004–2008 keskmine NLV ESU kohta FADN andmetel

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	25 870	37 539	17 579*	22 707
Leedu	38 222	40 404	17 476	26 146
Läti	20 758	51 719	11 464	18 725
Soome	12 708	9 411	9 619	12 511
Rootsi	13 607	21 600	7 807	12 667
EU27	14 087	15 000	9 139	13 844

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad küll täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

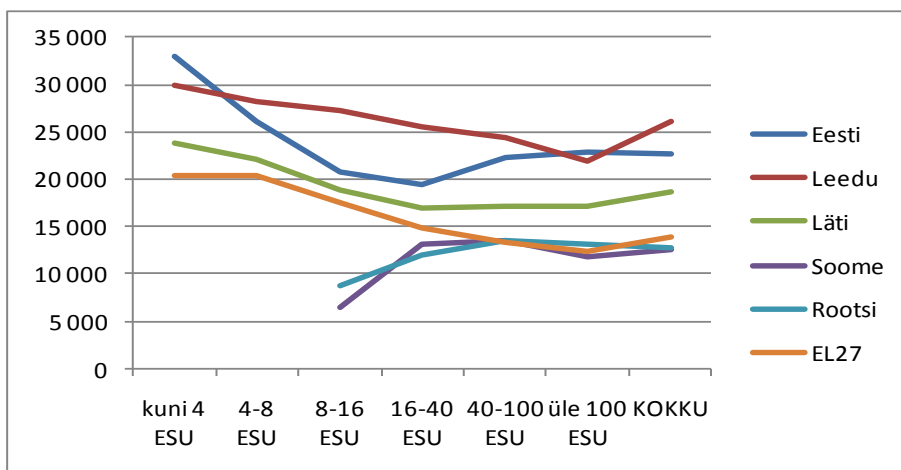
Joonis 29. Loomakasvatuseettevõtjate 2004–2008 keskmine NLV ESU kohta FADN andmetel

Analüüsidest põllumajandusettevõtjate NLV-d ESU kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes näeme, et EL nn vanades liikmesriikides ettevõtja majandusliku suuruse kasvades näitaja suureneb, samas kui EL uutes liikmeriikides on sama trend langev (joonis 30).

Tabel 55. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine NLV ESU kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
	kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Eesti	32 939	26 142	20 853	19 482	22 194	22 776	22 707
Leedu	29 915	28 112	27 193	25 524	24 330	21 942	26 146
Läti	23 762	22 002	18 809	16 998	17 109	17 104	18 725
Soome	-	-	6 391	13 146	13 602	11 719	12 511
Rootsi	-	-	8 801	11 989	13 458	13 098	12 667
EU27	20 390	20 314	17 477	14 908	13 284	12 292	13 844

Joonis 30. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine NLV ESU kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

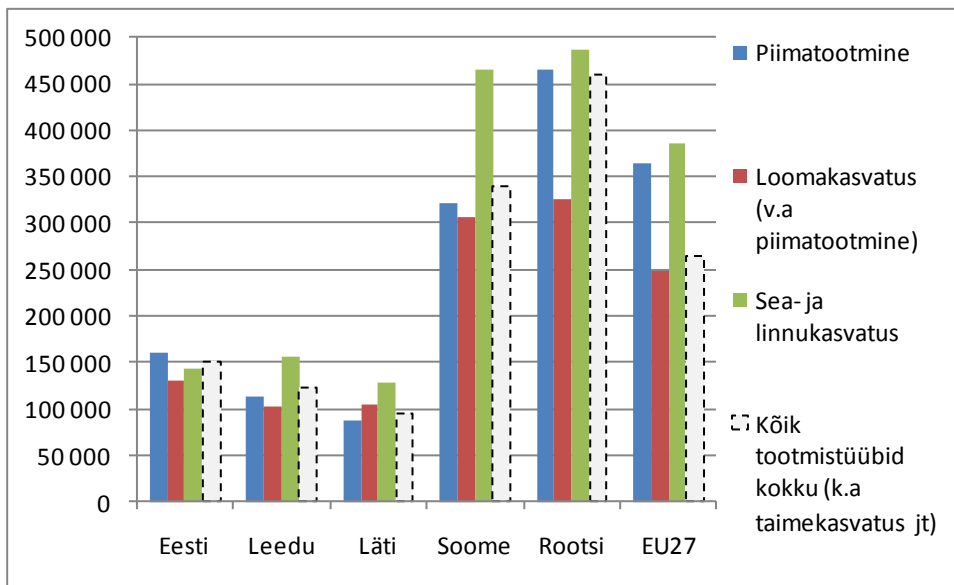
NLV töötaja kohta

FADN andmetel oli Eesti põllumajandusettevõtjatel perioodi 2004–2008 keskmine NLV töötaja kohta 150 702 kr, olles sellega 43% madalam EL27 vastavat näitajast (tabel 56). Eesti loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvate ettevõtjate tulemus on sarnane kogu sektori omaga. EL-is keskmiselt on aga loomakasvatajate NLV töötaja kohta märksa suurem kui kõigi tootmistüüpide (k.a taimekasvatus) vastav näitaja (joonis 31). Heade tulemustega paistavad silma Soome ja Rootsi, kus NLV töötaja kohta on märksa kõrgem EL-i keskmisest näitajast.

Tabel 56. Loomakasvatuse ettevõtjate 2004–2008 keskmine NLV töötaja kohta FADN andmetel

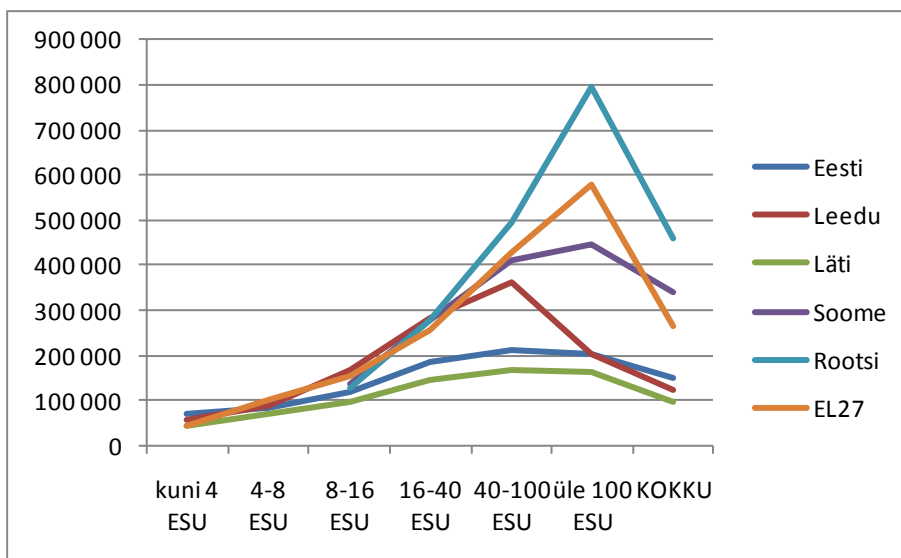
Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmistüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	160 504	130 063	142 494*	150 702
Leedu	112 539	102 731	156 283	121 907
Läti	88 144	105 576	129 074	95 223
Soome	320 838	305 535	466 060	340 144
Rootsi	465 697	325 943	485 862	459 071
EU27	364 742	248 590	386 443	264 487

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad küll täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

Joonis 31. Loomakasvatusettevõtjate 2004–2008 keskmine NLV töötaja kohta FADN andmetel

Analüüsides põllumajandusettevõtjate NLV-d töötaja kohta majandusliku suuruse gruppide lõikes näeme, et suurematel ettevõtjatel on NLV töötaja kohta märksa suurem (joonis 32). Üldisest trendist eristuvad Leedu (pisut vähem ka Eesti ja Läti) kõige suuremad (üle 100 ESU) põllumajandusettevõtjad sellega, et neil NLV töötaja kohta väheneb võrreldes eelmise majandusliku suuruse grupiga (40–100 ESU).

Joonis 32. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine NLV töötaja kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Tabel 57. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine NLV töötaja kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
	kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Eesti	68 192	85 305	119 846	185 359	213 332	204 425	150 702
Leedu	56 858	90 118	169 088	283 887	362 238	202 947	121 907
Läti	44 877	69 050	95 871	146 271	169 383	162 477	95 223
Soome	-	-	135 429	277 714	411 356	446 439	340 144
Rootsi	-	-	129 351	280 274	494 012	794 762	459 071
EU27	43 293	102 691	152 516	257 945	430 278	579 500	264 487

4.2.2. BRUTOINVESTEERINGUD

Eesti põllumajandusettevõtjad on viimastel aastatel investeerinud põhivarasse aktiivselt võrreldes EL keskmise vastava näitajaga. Samas EL-i nn vanades liikmesriikides (nt Soomes ja Rootsis) on ettevõtjate võimekus investeerida endiselt suurem kui Eestis.

Eesti põllumajandusettevõtjate brutoinvesteeringud ületavad EL-i keskmist 2,5 kordselt – väiksem on investeeringute maht tootmistüübis loomakasvatus (v.a piimatootmine), kõige suuremas mahus on investeerinud sea- ja linnukasvatavad (tabel 58).

Tabel 58. Loomakasvatuse ettevõtjate 2004–2008 keskmised brutoinvesteeringud FADN andmetel

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmistüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	617 847	189 582	1 150 180*	355 253
Leedu	133 337	155 230	1 162 918	166 730
Läti	140 663	189 039	4 442 270	210 228
Soome	620 375	614 871	828 437	447 164
Rootsi	826 901	452 941	777 398	548 523
EU27	337 951	143 714	278 822	140 675

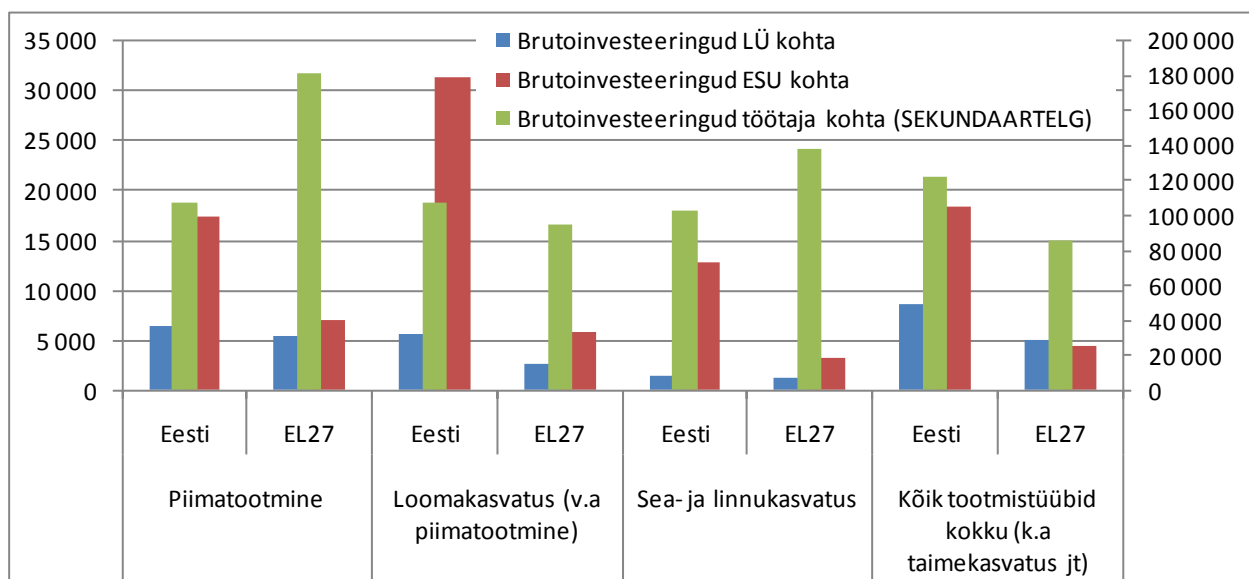
* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad küll täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

Vajalike investeeringute maht on otseselt seotud ettevõtja suurusega. Seoses sellega on otstarbekas analüüsida brutoinvesteeringuid loomühiku, ESU ja töötaja kohta (joonis 33).

Analüüsides põllumajandusettevõtjate brutoinvesteeringuid standardkogutulu suurusgruppide lõikes näeme, et kõigis analüüsitud piirkondades ettevõtja majandusliku suuruse kasvades brutoinvesteeringud suurenevad (tabel 59). Eestis, Leedus ja Lätis on kõige suuremate ja kõige väiksemate ettevõtjate brutoinvesteeringute erinevus märkimisväärselt suurem kui teistes vaatluse all olnud piirkondades.

Tabel 59. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmised brutoinvesteeringud standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
	kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Eesti	55 348	64 561	227 495	520 954	1 171 508	3 974 706	355 253
Leedu	57 536	105 721	223 227	446 078	1 176 803	3 176 382	166 730
Läti	45 369	80 007	193 746	407 941	1 119 420	6 175 078	210 228
Soome	-	-	152 047	245 292	769 600	1 713 415	447 164
Rootsi	-	-	170 614	280 134	665 240	2 038 351	548 523
EU27	7 445	15 819	46 470	112 127	310 097	1 082 469	140 675

Joonis 33. Loomakasvatuse ettevõtjate 2004–2008 keskmised brutoinvesteeringud LÜ, ESU ja töötaja kohta FADN andmetel

Brutoinvesteeringud loomühiku kohta

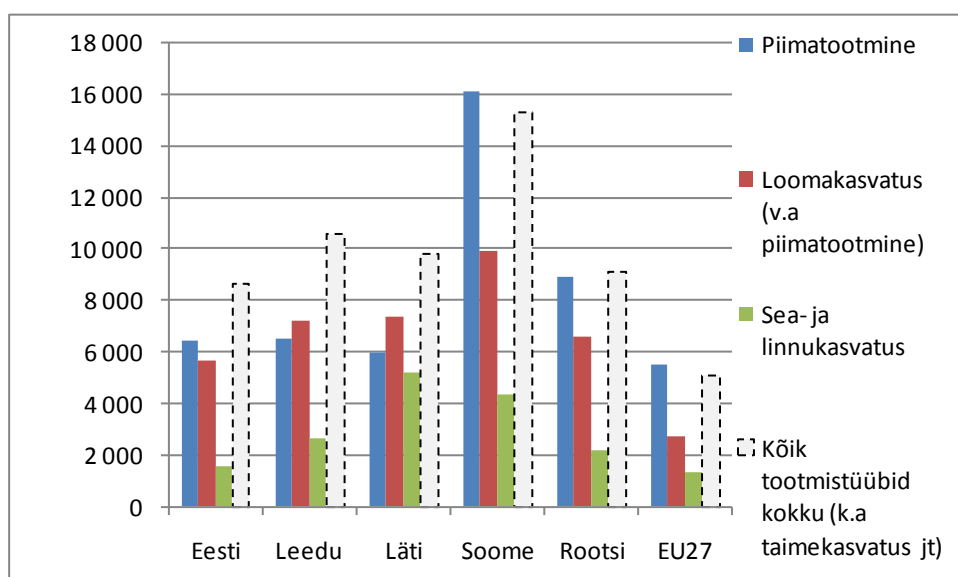
Eesti põllumajandusettevõtjate brutoinvesteeringud LÜ kohta on 70% suuremad kui EL-i keskmine vastav näitaja (tabel 60). Seejuures piimatootjate ning ja sea- ja linnukasvatavate tulemus ületab EL keskmist vastavalt 18% ja 16% võrra. Teistest tootmistüüpidest eristuvad loomakasvatavad (v.a piimatootmine), kelle brutoinvesteeringud LÜ kohta on 2,1 korda suuremad kui EL-i keskmine vastav näitaja (joonis 34). See on seotud asjaoluga, et Eesti loomakasvatatel (v.a piimatootmine) on väga vähe loomühikuid.

Nn vanades EL-i liikmesriikides investeeritakse jätkuvalt aktiivsemalt kui Eestis. Soomes on loomakasvatuse tootmistüüpides keskmiselt brutoinvesteeringud LÜ kohta 2,4 korda suuremad kui Eestis ning Rootsi näitaja ületab Eesti oma 25% võrra.

Tabel 60. Loomakasvatuseettevõtjate 2004–2008 keskmised brutoinvesteeringud LÜ kohta FADN andmetel

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	6 451	5 673	1 528*	8 672
Leedu	6 479	7 233	2 635	10 587
Läti	5 974	7 347	5 166	9 830
Soome	16 081	9 935	4 374	15 295
Rootsi	8 928	6 565	2 159	9 105
EU27	5 487	2 695	1 313	5 089

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad küll täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

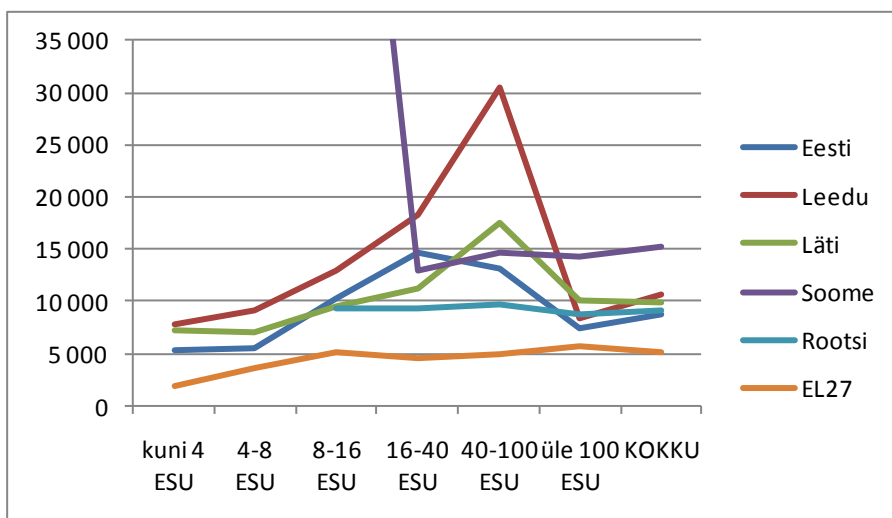

Joonis 34. Loomakasvatuseettevõtjate 2004–2008 keskmised brutoinvesteeringud LÜ kohta FADN andmetel

Analüüsides põllumajandusettevõtjate brutoinvesteeringuid LÜ kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes näeme, et majandusliku suuruse kasvades brutoinvesteeringud LÜ kohta enamasti suurenevad (joonis 35). Eestis, Leedus ja Lätis on kõige suuremate (üle 100 ESU) ettevõtjate näitaja madalam kui 40–100 ESU suuruste ettevõtjate tulemus (tabel 61).

Tabel 61. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmised brutoinvesteeringud LÜ kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						KOKKU
	kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	
Eesti	5 336	5 594	10 188	14 668	13 147	7 439	8 672
Leedu	7 740	9 134	12 883	18 336	30 532	8 424	10 587
Läti	7 265	7 045	9 587	11 157	17 543	10 149	9 830
Soome	-	-	85 009	13 012	14 654	14 333	15 295
Rootsi	-	-	9 317	9 355	9 617	8 683	9 105
EU27	1 979	3 606	5 098	4 563	4 957	5 715	5 089

Joonis 35. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmised brutoinvesteeringud LÜ kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Brutoinvesteeringud ESU kohta

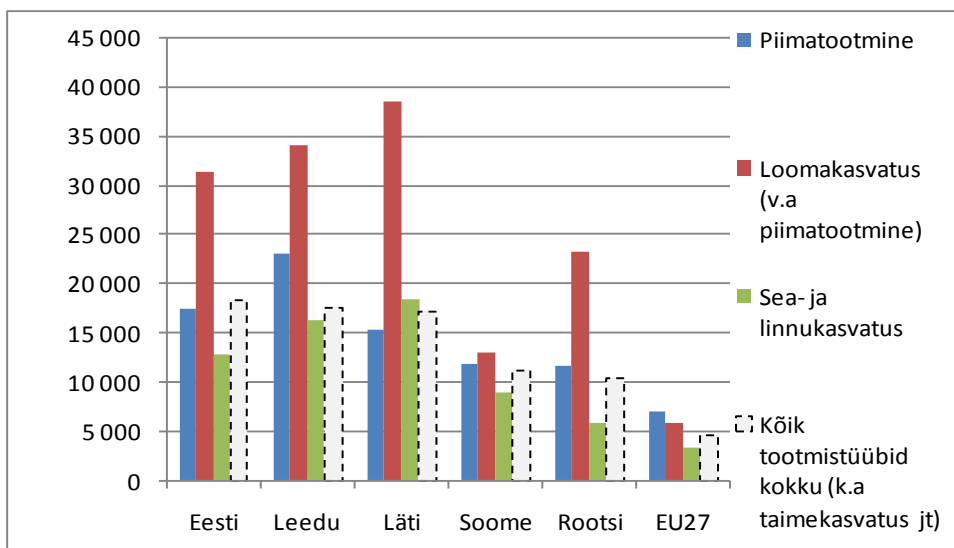
FADN andmetel olid Eesti põllumajandusettevõtjate brutoinvesteeringud ESU kohta keskmiselt 18 378 kr perioodil 2004–2008. a (tabel 62). Tulemus on eraldi vaatluse all olnud riikide seas kõige suurem, mis näitab, et Eesti ettevõtjad investeerivad küll rahuldava aktiivsusega, kuid nende tegevuse intensiivsus ning majanduslik suurus on väikesed.

EL-is keskmiselt (samuti Soomes ja Rootsis) on loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvate ettevõtjate brutoinvesteeringud ESU kohta pisut suuremad kui kõikide tootmistüüpide (k.a taimekasvatuse) vastav näitaja. Eestis vastupidi on loomakasvatavate brutoinvesteeringud ESU kohta pisut väiksemad sektori keskmisest (erandiks on vaid tootmistüüp loomakasvatus (v.a piimatootmine), kuid oma väga väikese osakaalu tõttu sektorist ei muuda nad koondtulemust).

Tabel 62. Loomakasvatuse ettevõtjate 2004–2008 keskmised brutoinvesteeringud ESU kohta FADN andmetel

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmistüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	17 343	31 314	12 737*	18 378
Leedu	23 107	34 116	16 174	17 560
Läti	15 224	38 511	18 340	17 048
Soome	11 820	13 019	8 902	11 096
Rootsi	11 623	23 144	5 895	10 355
EU27	7 049	5 756	3 282	4 472

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad küll täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

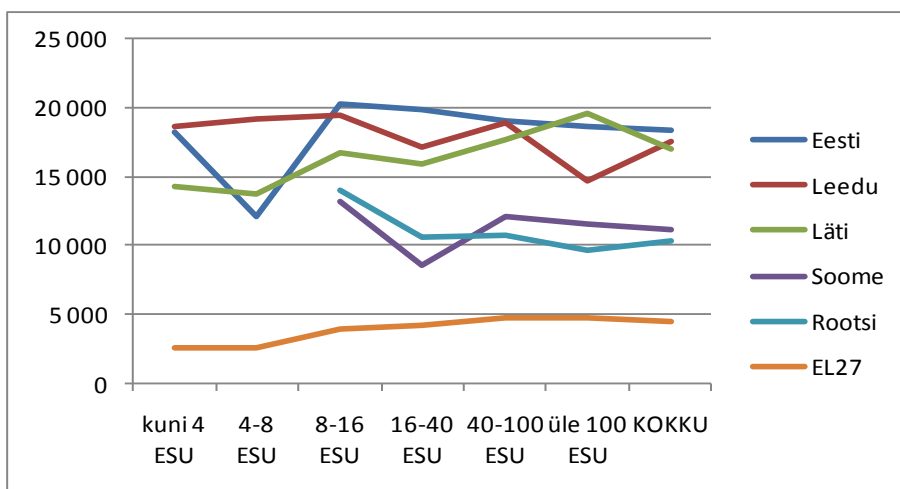

Joonis 36. Loomakasvatuseettevõtjate 2004–2008 keskmised brutoinvesteeringud ESU kohta FADN andmetel

Analüüsid pöllumajandusettevõtjate brutoinvesteeringuid ESU kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes näeme, et EL nn vanades liikmesriikides on näitaja mõnevõrra madalam võrreldes EL uute liikmeriikidega (tabel 63). Brutoinvesteeringud ESU kohta on ettevõtja majandusliku suuruse gruppide lõikes suhteliselt ühtlased (joonis 37).

Tabel 63. Pöllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmised brutoinvesteeringud ESU kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						KOKKU
	kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	
Eesti	18 277	12 043	20 237	19 885	19 085	18 660	18 378
Leedu	18 680	19 222	19 461	17 209	18 980	14 728	17 560
Läti	14 349	13 781	16 721	15 880	17 713	19 631	17 048
Soome	-	-	13 150	8 580	12 160	11 588	11 096
Rootsi	-	-	13 964	10 553	10 687	9 590	10 355
EU27	2 621	2 599	3 944	4 172	4 795	4 737	4 472

Joonis 37. Pöllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmised brutoinvesteeringud ESU kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Brutoinvesteeringud töötaja kohta

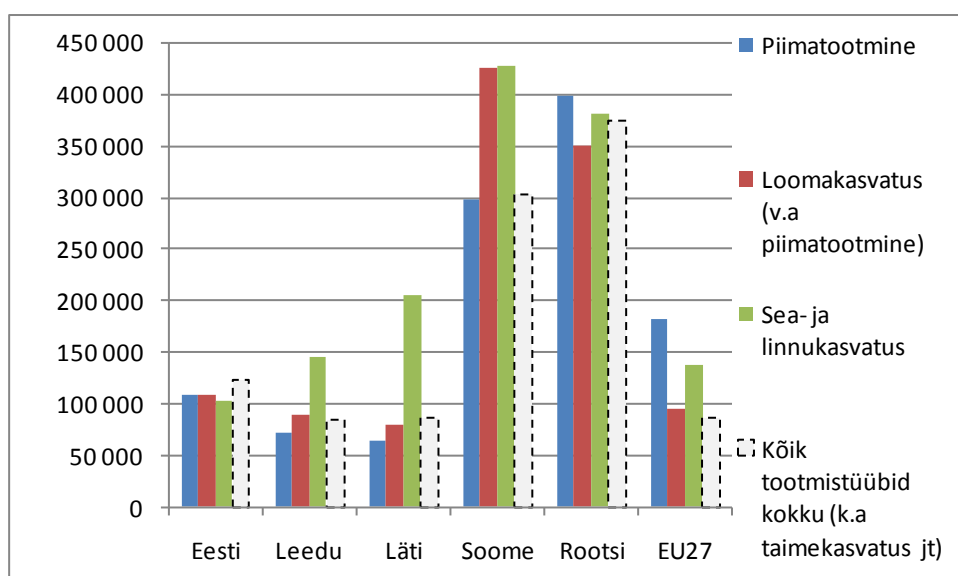
Eestis on põllumajandusettevõtjate brutoinvesteeringud töötaja kohta keskmiselt 122 187 kr (tabel 64). Näitaja ületab EL-i keskmist 43% võrra. Eestis on loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvate ettevõtjate registreeritud töötajate arv suhteliselt suurem võrreldes teiste tootmistüüpidega. Seetõttu on Eestis (erinevalt EL27 keskmisest) loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvate ettevõtjate brutoinvesteeringud töötaja kohta väiksemad kui kõigi tootmistüüpide (k.a taimekasvatus) näitaja kokku (joonis 38). EL-i nn vanades liikmesriikides (nt Soome ja Rootsi) on brutoinvesteeringud töötaja kohta 3–4 korda suuremad kui Eestis.

Eestis on loomakasvatuse tootmistüüpides brutoinvesteeringud töötaja kohta väiksemad kui EL-i keskmine vastav näitaja – Eesti piimatootjate tulemus moodustab 59% ning sea- ja linnukasvatavate tulemus 75% EL-i keskmisest vastavast näitajast. Erandiks on tootmistüüp loomakasvatus (v.a piimatootmine), kus Eesti tulemus ületab EL keskmist 13% võrra.

Tabel 64. Loomakasvatuseettevõtjate 2004–2008 keskmised brutoinvesteeringud töötaja kohta FADN andmetel

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmistüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	107 766	107 932	103 248*	122 187
Leedu	71 108	88 873	144 642	83 836
Läti	64 364	79 826	205 876	86 481
Soome	298 988	425 849	427 076	302 133
Rootsi	397 961	351 247	380 489	373 988
EU27	181 470	95 291	138 434	85 308

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad küll täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

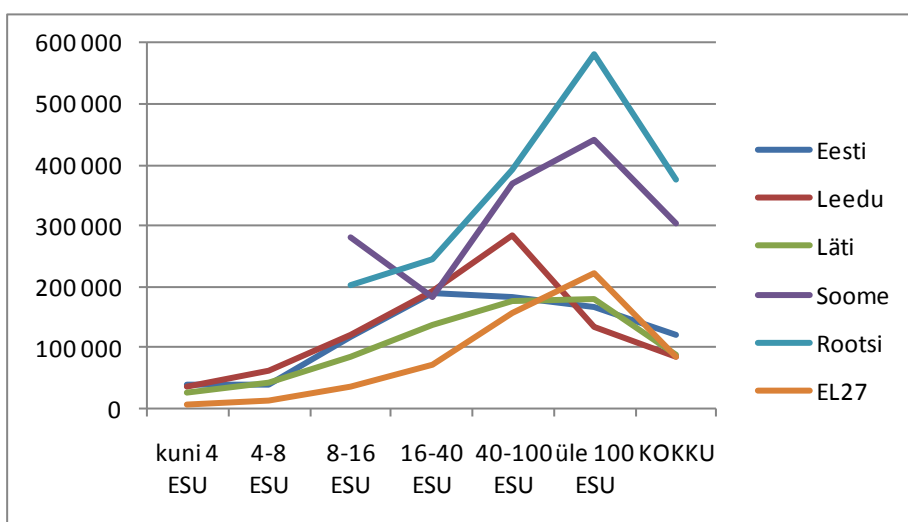
Joonis 38. Loomakasvatuseettevõtjate 2004–2008 keskmised brutoinvesteeringud töötaja kohta FADN andmetel

Analüüsides põllumajandusettevõtjate brutoinvesteeringuid töötaja kohta ettevõtja majandusliku suuruse gruppide lõikes näeme, et ettevõtja majandusliku suuruse kasvades brutoinvesteeringud töötaja kohta suurenevad (joonis 39). Üldisest trendist eristuvad Leedu ja Eesti kõige suuremad (üle 100 ESU) ettevõtjad sellega, et neil brutoinvesteeringud töötaja kohta vähenevad võrreldes eelmise majandusliku suuruse grupiga (40–100 ESU).

Tabel 65. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmised brutoinvesteeringud töötaja kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						KOKKU
	kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	
Eesti	37 594	39 843	116 783	188 617	182 195	165 996	122 187
Leedu	36 475	61 982	120 099	193 168	285 246	134 304	83 836
Läti	27 358	42 922	85 077	137 004	176 216	179 866	86 481
Soome	-	-	279 473	181 357	368 961	441 650	302 133
Rootsi	-	-	201 400	246 265	392 591	580 878	373 988
EU27	5 849	12 920	34 564	72 179	155 466	223 106	85 308

Joonis 39. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmised brutoinvesteeringud töötaja kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

4.2.3. ARVESTUSLIK MÜÜGITULU

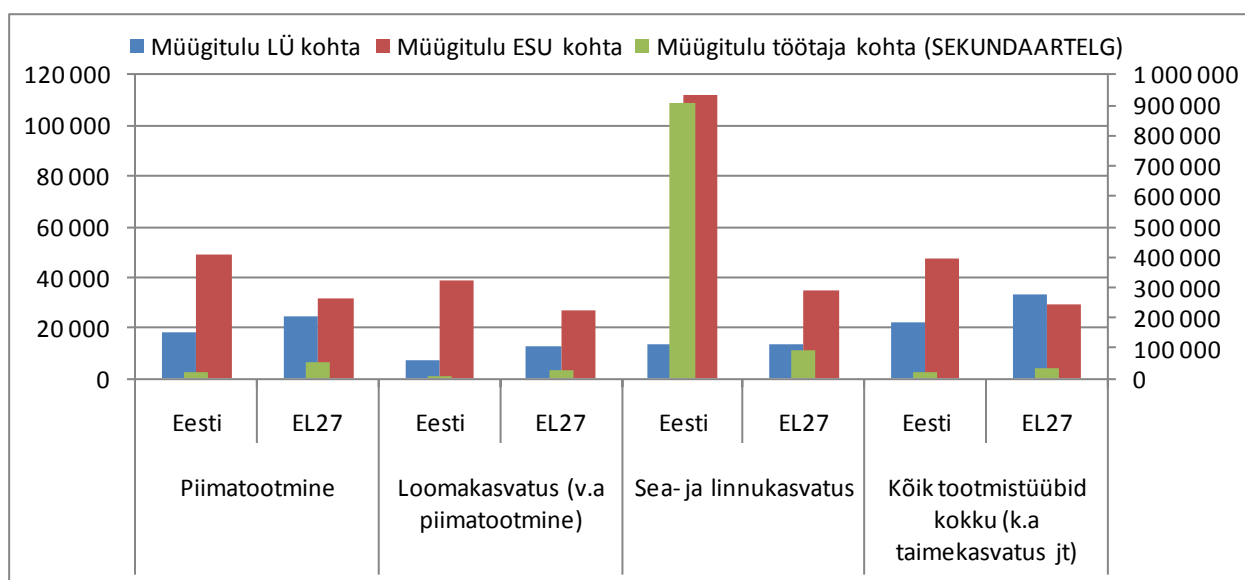
Kuna FADN andmebaas ettevõtjate müügitulu ei kajasta, siis käesoleva peatüki kontekstis arvestatakse müügituluna näitajat, kus kogutoodangust on lahutatud maha toodangu ettevõtte-sisene kasutamine (FADN andmebaasis näitajad kood SE131 – SE260 – SE265). Eesti põllu-majandusettevõtjate perioodi 2004–2008 keskmine arvestuslik müügitulu oli FADN andmetel 922 658 kr, mis on sama suur kui EL-i keskmine vastav näitaja (tabel 66). Suurem oli arvestuslik müügitulu EL-i nn vanades liikmesriikides (nt Soomes ja Rootsis). Kui vaadata eraldi looma-kasvatuse tootmistüüpe, siis Eesti piimatootjate müügitulu näitaja on umbes kaks korda suurem ning sea- ja linnukasvatavate müügitulu 11 korda suurem kui kõikide tootmistüüpide (k.a taime-kasvatus) vastav näitaja. Erandiks on vaid tootmistüüp loomakasvatus (v.a piimatootmine) kus müügitulu oli neli korda väiksem kõikide tootmistüüpide (k.a taimekasvatus) vastavast näitajast.

Tabel 66. Loomakasvatusettevõtjate 2004–2008 keskmine arvestuslik müügitulu FADN andmetel

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmistüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	1 744 477	237 449	10 122 663*	922 658
Leedu	277 543	198 164	4 649 794	377 146
Läti	302 411	235 412	13 323 074	467 502
Soome	1 338 592	673 492	3 454 603	1 070 281
Rootsi	2 692 777	891 891	4 998 910	1 960 873
EU27	1 511 402	662 518	2 948 808	913 286

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist 2006–2008 keskmisena. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad küll täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

Loomakasvatusettevõtjate efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse paremaks hindamiseks on järgnevates alalõikudes analüüsitud arvestuslikku müügitulu LÜ, ESU ja töötaja kohta.

Joonis 40. Loomakasvatusettevõtjate 2004–2008 keskmine arvestuslik müügitulu LÜ, ESU ja töötaja kohta FADN andmetel

Ettevõtja majandusliku suuruse kasvades müügitulu näitaja suureneb ühtlaselt kõikides eraldi vaatluse all olnud riikides (tabel 67).

Tabel 67. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine arvestuslik müügitulu standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						KOKKU
	kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	
Eesti	103 931	175 639	381 236	1 118 776	3 412 142	11 577 567	922 658
Leedu	109 933	196 474	424 718	968 215	2 494 512	10 424 635	377 146
Läti	78 562	171 277	383 476	832 803	2 347 362	15 582 778	467 502
Soome	-	-	236 705	693 295	1 705 173	4 631 988	1 070 281
Rootsi	-	-	508 067	1 009 343	2 347 165	7 630 837	1 960 873
EU27	107 561	197 178	344 235	755 890	1 853 828	6 553 438	913 286

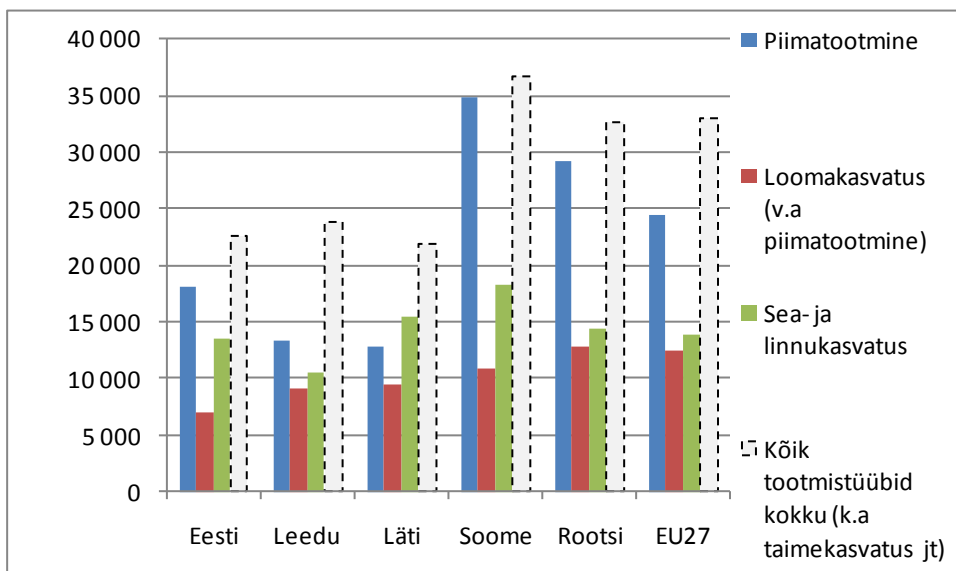
Arvestuslik müügitulu loomühiku kohta

FADN andmetel oli perioodil 2004–2008 Eesti põllumajandusettevõtjate arvestuslik müügitulu (kogutoodang miinus toodangu ettevõttesisena tarbimine) loomühiku kohta 22 580 kr (tabel 68). Loomakasvatuse tootmistüüpides on näitaja väiksem, sest loomühikuid on seal palju rohkem. Eesti loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvatel ettevõtjatel on arvestuslik müügitulu loomühiku kohta natuke väiksem kui EL-i keskmine vastav näitaja (joonis 41). Suhteliselt kõrge müügitulu loomühiku kohta on Soomes, kus piimatootjate ning loomakasvatajate (v.a piimatootmine) näitaja ületab EL-i keskmist vastavalt 1,4 ja 1,3 korda.

Tabel 68. Loomakasvatuseettevõtjate 2004–2008 keskmine arvestuslik müügitulu LÜ kohta FADN andmetel

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	18 177	6 990	13 445*	22 580
Leedu	13 308	9 068	10 536	23 742
Läti	12 877	9 445	15 487	21 872
Soome	34 792	10 878	18 234	36 615
Rootsi	29 285	12 795	14 453	32 696
EU27	24 389	12 472	13 862	33 065

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist 2006–2008 keskmisena. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad küll täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

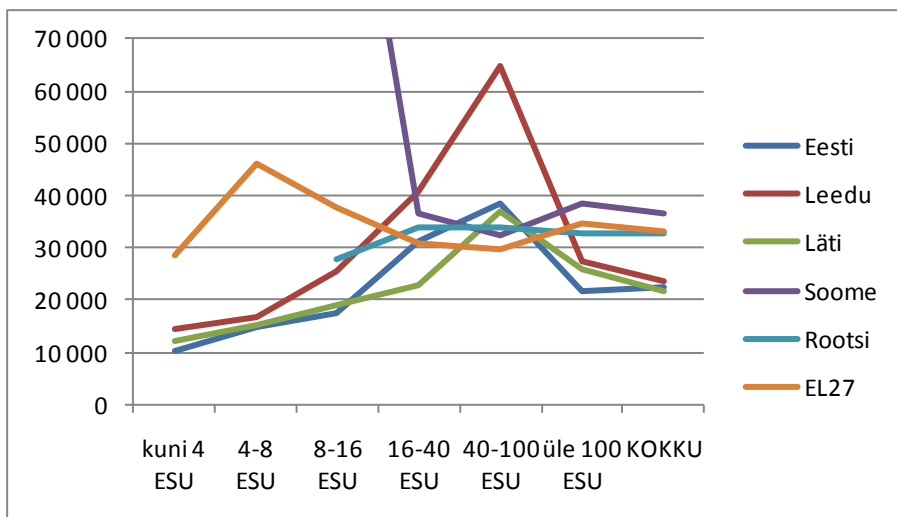

Joonis 41. Loomakasvatuseettevõtjate 2004–2008 keskmine arvestuslik müügitulu LÜ kohta FADN andmetel

Analüüsidest põllumajandusettevõtjate müügitulu näitajat LÜ kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes näeme analüüsitud riikide lõikes suhteliselt suuri erinevusi ning ühtset trendi välja ei kujune (joonis 42). Eestis, Leedus ja Lätis on arvestuslik müügitulu LÜ kohta suurem keskmise suurusega ettevõtjatel (tabel 69). EL-is keskmiselt ja Soomes müügitulu LÜ kohta ettevõtja majandusliku suuruse kasvades pigem väheneb (kui kuni 4 ESU suurused ettevõtjad välja arvata).

Tabel 69. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine arvestuslik müügitulu LÜ kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						KOKKU
	kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	
Eesti	10 294	14 955	17 508	31 368	38 547	21 687	22 580
Leedu	14 412	16 727	25 361	40 694	64 628	27 414	23 742
Läti	12 195	15 184	18 967	22 760	36 800	25 838	21 872
Soome	-	-	130 663	36 634	32 561	38 573	36 615
Rootsi	-	-	27 714	33 720	33 967	32 617	32 696
EU27	28 521	46 152	37 533	30 853	29 672	34 647	33 065

Joonis 42. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine arvestuslik müügitulu LÜ kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

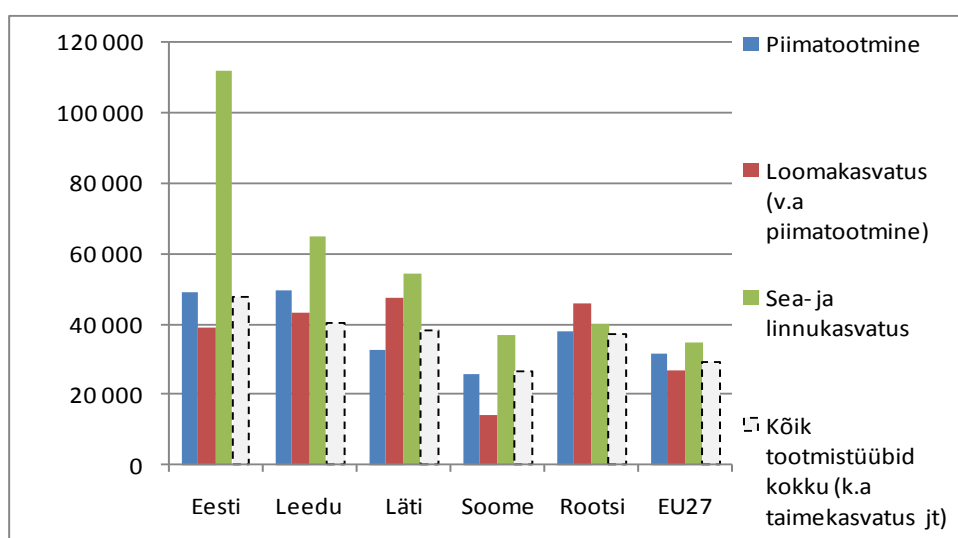
Arvestuslik müügitulu ESU kohta

Rahuldava müügitulu näitaja ning väikese majandusliku suuruse tõttu on Eesti loomakasvatusettevõtjate arvestuslik müügitulu ESU kohta suhteliselt kõrge võrreldes EL-i keskmise vastava näitajaga. Eesti piimatootjate ning loomakasvatajate (v.a piimatootmine) arvestuslik müügitulu ESU kohta on 1,5 korda kõrgem EL-i keskmisest, sea- ja linnukasvatajate tulemus ületab EL-i keskmist lausa kolm korda (tabel 70). Tulemust mõjutab rohkem ESU suurus kui müügitulu näitaja. Võib-olla viitab see vajadusele ESU arvutamise aluseks olevad koefitsiendid ümber vaadata.

Tabel 70. Loomakasvatuseettevõtjate 2004–2008 keskmine arvestuslik müügitulu ESU kohta FADN andmetel

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmistüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	48 858	38 709	112 100*	47 771
Leedu	49 581	43 413	64 670	40 394
Läti	32 699	47 340	54 265	37 948
Soome	25 562	14 302	36 626	26 574
Rootsi	38 128	45 828	39 757	36 884
EU27	31 294	26 562	34 641	29 003

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist 2006–2008 keskmisena. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad küll täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

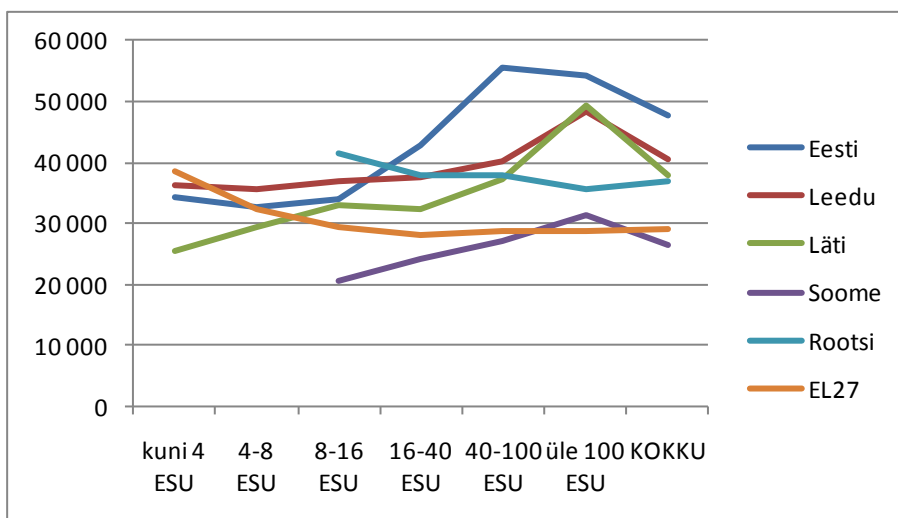

Joonis 43. Loomakasvatuseettevõtjate 2004–2008 keskmine arvestuslik müügitulu ESU kohta FADN andmetel

Analüüsides põllumajandusettevõtjate müügitulu ESU kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes näeme, et EL nn vanades liikmesriikides on näitaja mõnevõrra madalam võrreldes EL uute liikmeriikidega (tabel 71). Euroopa Liidus keskmiselt ning Rootsis ettevõtja majandusliku suuruse kasvades müügitulu ESU kohta pisut väheneb. Ülejäänud eraldi vaatluse all olnud riikides avaldub aga vastupidine trend – suurematel ettevõtjatel on müügitulu ESU kohta pisut kõrgem (joonis 44).

Tabel 71. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine müügitulu ESU kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						KOKKU
	kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	
Eesti	34 182	32 754	34 022	42 742	55 672	54 329	47 771
Leedu	36 109	35 723	36 963	37 507	40 241	48 291	40 394
Läti	25 439	29 351	33 106	32 431	37 154	49 441	37 948
Soome	-	-	20 489	24 254	26 952	31 237	26 574
Rootsi	-	-	41 563	37 995	37 769	35 718	36 884
EU27	38 585	32 260	29 227	28 134	28 670	28 680	29 003

Joonis 44. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine arvestuslik müügitulu ESU kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Arvestuslik müügitulu töötaja kohta

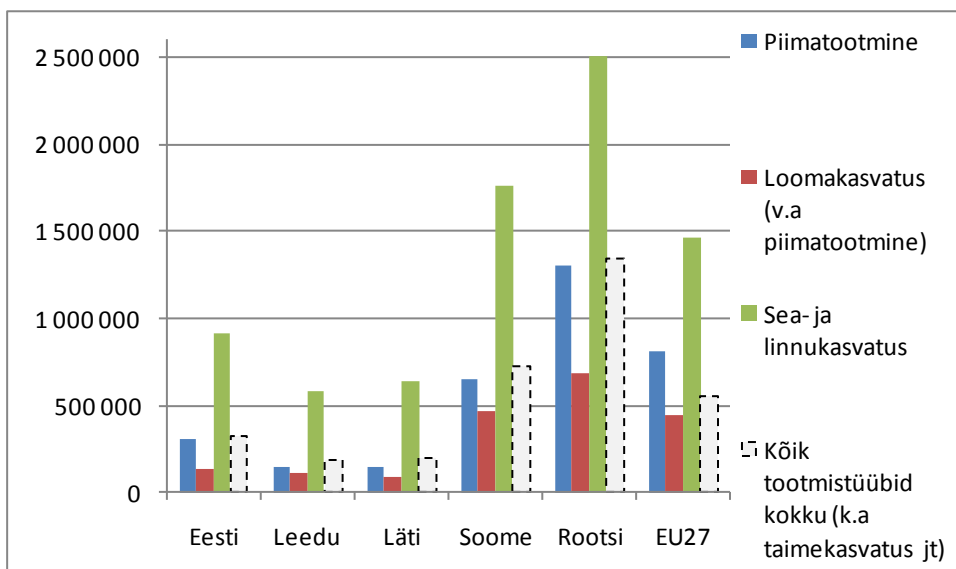
Eesti põllumajandusettevõtjate arvestuslik müügitulu töötaja kohta on 316 889 kr, olles sellega 43% madalam kui EL-i keskmine vastav näitaja (tabel 72). Piimatootjate ning loomakasvatavate (v.a piimatootmine) arvestuslik müügitulu töötaja kohta on Eestis 62–69% madalam EL-i keskmisest vastavast näitajast. See näitab, et Eestis töötab loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvates ettevõtetes suhteliselt rohkem registreeritud tööjõudu kui teistes tootmistüüpides.

EL-i nn vanades liikmesriikides (nt Soome ja Rootsi) on loomakasvatuse ettevõtjate arvestuslik müügitulu töötaja kohta keskmiselt 2,5–4,0 korda kõrgem kui Eesti vastav näitaja (joonis 45).

Tabel 72. Loomakasvatuse ettevõtjate 2004–2008 keskmine arvestuslik müügitulu töötaja kohta FADN andmetel

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	305 520	134 136	908 677*	316 889
Leedu	147 657	113 412	578 333	188 719
Läti	139 285	91 793	636 271	192 750
Soome	645 443	466 351	1 758 896	723 148
Rootsi	1 299 150	688 837	2 505 964	1 339 163
EU27	810 713	437 829	1 461 851	553 828

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist 2006–2008 keskmisena. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad küll täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

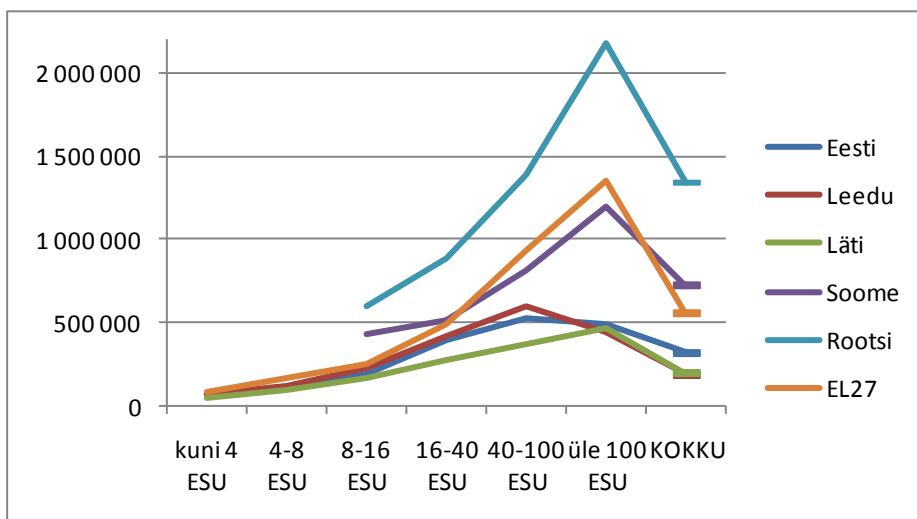

Joonis 45. Loomakasvatuseetevõtjate 2004–2008 keskmine arvestuslik müügitulu töötaja kohta FADN andmetel

Analüüsidest põllumajandusettevõtjate arvestuslikku müügitulu töötaja kohta ettevõtja majandusliku suuruse gruppide lõikes näeme, et ettevõtja majandusliku suuruse kasvades müügitulu töötaja kohta suureneb (joonis 46). Üldisest trendist eristuvad Leedu (natuke vähem ka Eesti) kõige suuremad (üle 100 ESU) ettevõtjad sellega, et neil müügitulu näitaja töötaja kohta väheneb võrreldes eelmise majandusliku suuruse grupiga (40–100 ESU) (tabel 73).

Tabel 73. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine arvestuslik müügitulu töötaja kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						KOKKU
	kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	
Eesti	70 646	106 979	195 892	397 191	527 490	487 161	316 889
Leedu	69 023	114 608	229 610	416 457	596 667	440 482	188 719
Läti	48 119	92 073	168 562	278 275	364 990	461 333	192 750
Soome	-	-	433 411	512 887	815 913	1 192 825	723 148
Rootsi	-	-	601 107	888 548	1 383 860	2 175 106	1 339 163
EU27	83 330	162 230	255 090	486 808	929 206	1 352 078	553 828

Joonis 46. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine arvestuslik müügitulu töötaja kohta standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Lisandväärtus ilma toetusteta

Loomakasvatuseettevõtjate efektiivsuse ja toetuste mõju hindamiseks arvutati lisandväärtus ilma toetusteta (FADN andmetel kogutoodang SE131 miinus vahetarbimine SE275). Tabelist 74 on näha, et Eesti põllumajandusettevõtjate lisandväärtus ilma toetusteta moodustab 43% EL-i keskmisest. Märkimisväärne on tootmistüübi loomakasvatus (v.a piimatootmine) tulemus Eestis ja Soomes, sest analüüsist selgub, et ilma toetuseid arvestamata ületavad nimetatud segmendis tootmiseks tehtud eri- ja üldkulud kogutoodangu väärtuse.

Tabel 74. Loomakasvatuseettevõtjate 2004–2008 keskmine lisandväärtus LÜ kohta FADN andmetel

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmistüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	6 034	-67	2 819*	7 147
Leedu	8 283	4 136	3 105	15 061
Läti	4 311	2 788	4 162	6 883
Soome	7 386	-5 259	3 285	-3 539
Rootsi	6 239	337	3 872	7 410
EU27	9 497	4 275	5 111	16 664

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist 2006–2008 keskmisena. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad küll täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

4.2.4. PÕHIVARA KÄIBEKORDAJA

Põhivara käibekordaja näitab, kui efektiivselt kasutatakse põhivarasid müügitulu genereerimisel. Põhivara käibekordaja leidmiseks jagati müügitulu näitaja (kogutoodang miinus toodangu ettevõttesisena kasutamine FADN andmetel) põhivara väärtusega vastava aasta lõpus. Eesti loomakasvatuseettevõtjate põhivara käibekordaja on 68% suurem kui EL-i keskmine vastav

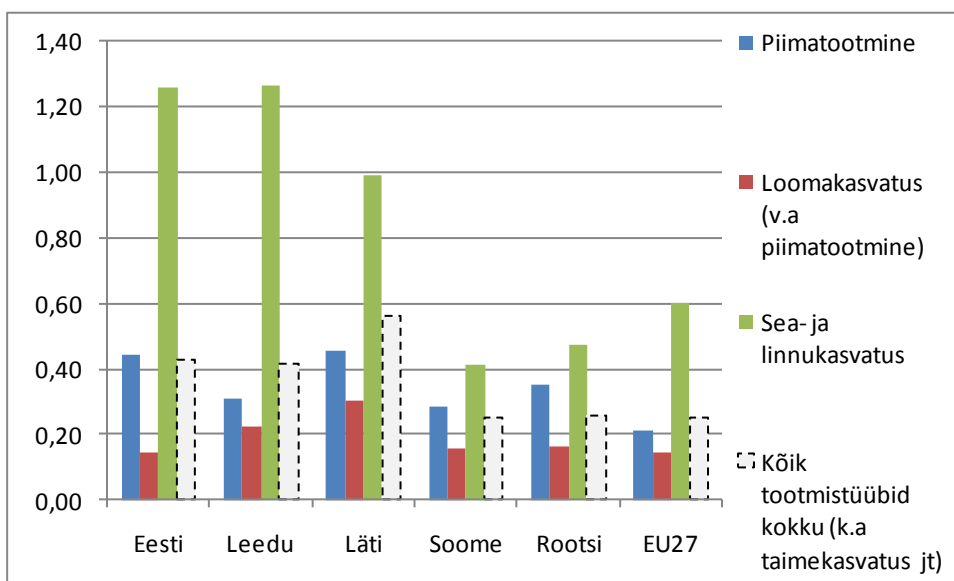

näitaja (joonis 47). Ühelt poolt näitab see seda, et vähese põhivaraga toodetakse suhteliselt palju müügitulu, mis võib osaliselt viidata heale efektiivsusele. Teisalt näitab tulemus Eesti põllumajandusettevõtjate põhivaraga tagasihoidlikku varustatust võrreldes EL-i nn vanade liikmesriikidega.

Tabel 75. Loomakasvatusettevõtjate 2004–2008 keskmine põhivara käibekordaja FADN andmetel

Riik	Piimatootmine	Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	Kõik tootmistüübid kokku (k.a taimekasvatus jt)
Eesti	0,44	0,14	1,26*	0,43
Leedu	0,31	0,22	1,26	0,41
Läti	0,46	0,30	0,99	0,56
Soome	0,28	0,15	0,41	0,25
Rootsi	0,35	0,16	0,47	0,26
EU27	0,21	0,14	0,60	0,25

* FADN Euroopa andmebaasis puudub näitaja sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi kohta. Seetõttu on võetud näitaja FADN Eesti andmebaasist 2006–2008 keskmisena. FADN Euroopa ja FADN Eesti näitajad küll täielikult ei ühti, kuid on piisavalt võrreldavad järelduste tegemiseks.

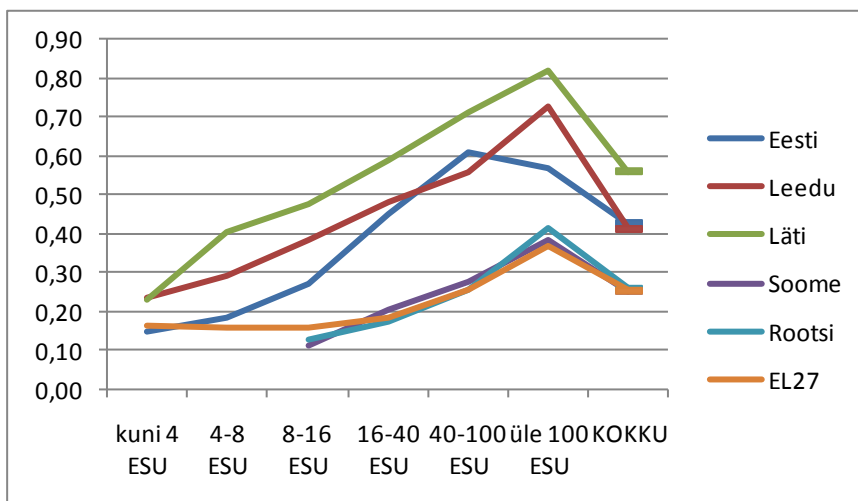

Joonis 47. Loomakasvatusettevõtjate 2004–2008 keskmine põhivara käibekordaja FADN andmetel

Analüüsides põllumajandusettevõtjate põhivara käibekordajat ettevõtja majandusliku suuruse gruppide lõikes näeme, et ettevõtja majandusliku suuruse kasvades põhivara käibekordaja suureneb (joonis 48). Üldisest trendist eristuvad Eesti ja Läti kõige suuremad (üle 100 ESU) ettevõtjad sellega, et neil põhivara käibekordaja väheneb võrreldes eelmise majandusliku suuruse grupiga (40–100 ESU) (tabel 76).

Tabel 76. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine põhivara käibekordaja standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
	kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Eesti	0,15	0,18	0,27	0,45	0,61	0,57	0,43
Leedu	0,24	0,29	0,38	0,48	0,56	0,72	0,41
Läti	0,23	0,40	0,48	0,59	0,71	0,82	0,56
Soome	-	-	0,11	0,21	0,28	0,38	0,25
Rootsi	-	-	0,13	0,17	0,25	0,42	0,26
EU27	0,16	0,16	0,16	0,18	0,26	0,37	0,25

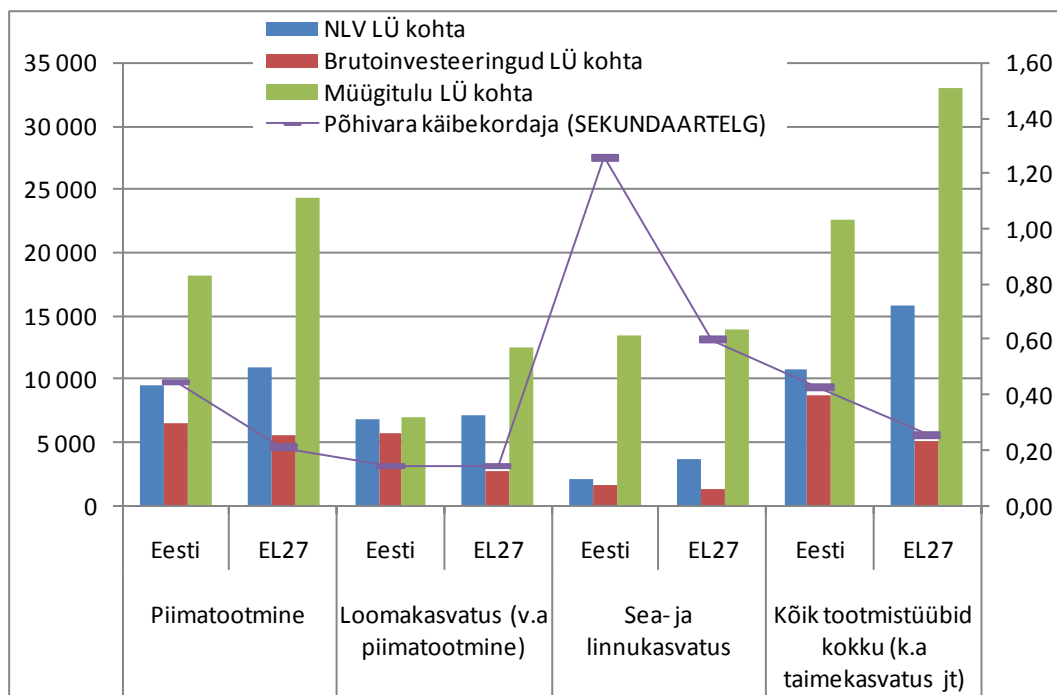

Joonis 48. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine põhivara käibekordaja standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel, kr ettevõtja

Kokkuvõttes saab FADN andmete analüüsi põhjal Eesti loomakasvatuse ettevõtjate efektiivsust ja jätkusuutlikkust lugeda rahuldavaks, kuid esineb ka tegureid, mida tuleks arendada. NLV ja müügitulu analüüs andsid ühesuguse tulemuse – näitajad LÜ kohta on natuke madalamad EL-i keskmisest ning näitajad töötaja kohta on palju madalamad EL-i keskmisest. See näitab, et lisandväärtuse ja müügitulu tootmise võime ning tööjõu kasutamise efektiivsus peaksid Eestis veel paranema. Seevastu NLV ja müügitulu ESU kohta on Eestis märkimisväärselt suurem kui EL-is keskmiselt. See viitab asjaolule, et Eesti ettevõtjate nõrgem efektiivsus on seotud väiksema majandusliku suurusega. Brutoinvesteeringute analüüs andis tulemuse, et Eestis investeeritakse aktiivsemalt kui EL-is keskmiselt, kuid vähem võrreldes EL-i nn vanade liikmesriikidega. See võib pikas perspektiivis suurendada veelgi lõhet edukate ja vähem edukate riikide vahel. Põhivara käibekordaja analüüs näitas, et Eestis toodetakse müügitulu ühe põhivara krooni kohta märksa rohkem kui EL-is keskmiselt. Selle põhjuseks on ühelt poolt rahuldav tulemus müügitulu osas, kuid teisalt mõjutab tulemust Eesti ettevõtjate vähene põhivaraga varustatust võrreldes EL-i nn vanade liikmesriikidega.

Analüüsides põllumajandusettevõtjate efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse näitajaid (NLV, brutoinvesteeringud, müügitulu ja põhivara käibekordaja) ettevõtjate majandusliku suuruse gruppide lõikes saame väita, et näitajad ESU kohta on üldiselt paremad väiksematel ettevõtjatel, samas kui näitajad ühe töötaja kohta on suurematel ettevõtjatel paremad. Analüüsides samasid

näitajad loomühiku kohta, siis märkimisväärsed trendi välja ei kujunenud. Kokkuvõttes ei saa ühest seost ettevõtja efektiivsuse ning majandusliku suuruse vahel leida. Mõned näitajad on paremad väiksematel ettevõtjatel, teised on paremad suurematel ettevõtjatel.

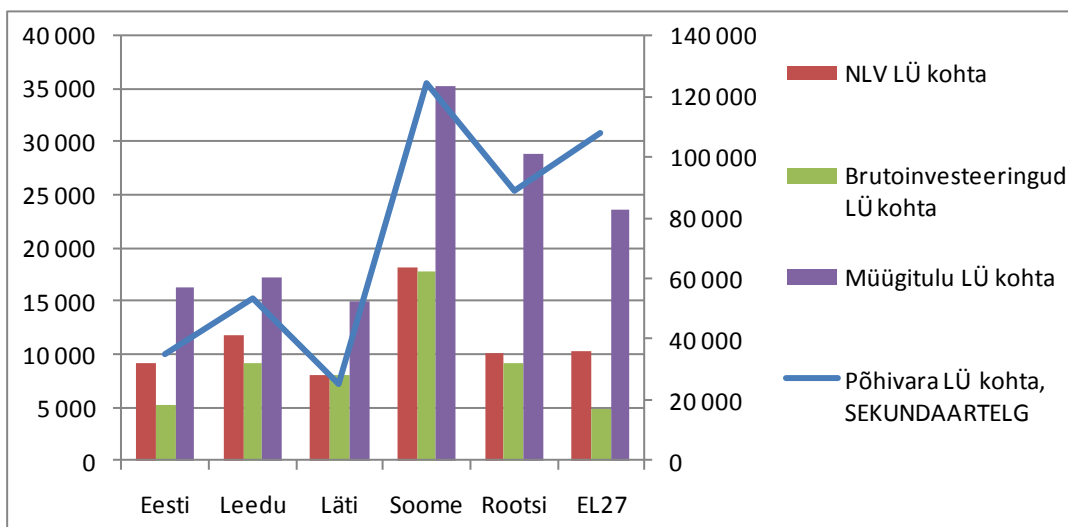
Joonis 49. Loomakasvatuse ettevõtjate 2004–2008 keskmine NLV, brutoinvesteeringud, arvestuslik müügitulu ja põhivara käibekordaja LÜ kohta FADN andmetel

4.2.5. 40–100 ESU SUURUSE PIIMATOOTJATE TULEMUSED

Vastavalt uuringu lähteülesandele vaadeldi eraldi piimatootjaid, kes omavad vähemalt 50 looma (40–100 ESU). Teiste loomakasvatuse tootmistüüpide andmed ei ole FADN-is vähese esindatuse tõttu käesolevas analüüsis kasutatavad. Loomakasvatuse ettevõtjate efektiivsust kõige paremini iseloomustavateks näitajateks valiti põhivara, NLV, brutoinvesteeringud ja arvestuslik müügitulu LÜ kohta (perioodi 2004–2008 keskmised näitajad). Nimetatud segmendi ettevõtjatel on Eestis põhivara keskmiselt 34 924 krooni LÜ kohta (joonis 50), mis moodustab vaid 32,4% EL27 vastavast näitajast (joonis 51). Eesti piimatootjate (40–100 ESU) NLV loomühiku kohta on 9 132 krooni mis on 10,5% väiksem EL27 keskmisest. Seevastu brutoinvesteeringuid LÜ kohta on analüüsitava segmendis Eestis tehtud 10,4% rohkem EL27 keskmisest (vastavalt 5 264 krooni ja 4 766 krooni ettevõtja kohta). Analüüsitud piimatootjate arvestuslik müügitulu LÜ kohta on keskmiselt 16 332 krooni olles seega 30% madalam EL27 näitajast.

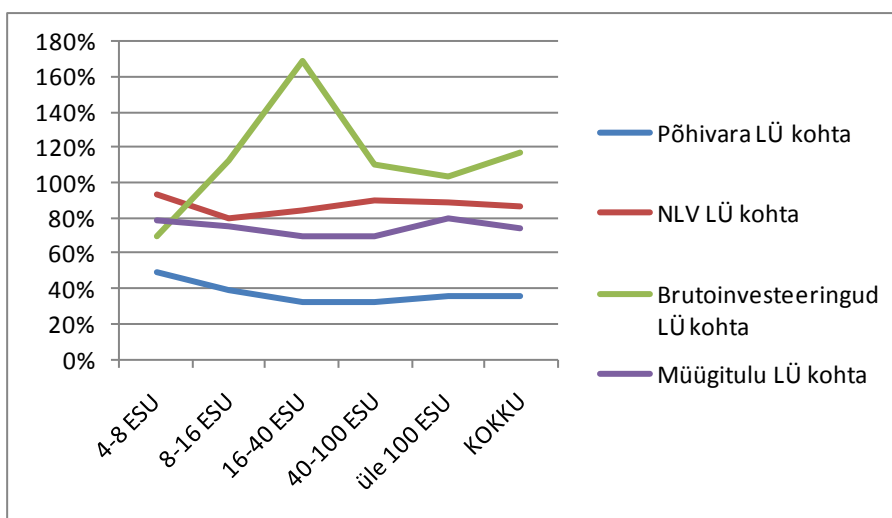
Kokkuvõttes kinnitab käesolev analüüs eelnevates peatükkides toodud tulemusi. Eesti 40–100 ESU suuruse piimatootjate NLV ja arvestuslik müügitulu LÜ kohta on natuke väiksem, ja põhivara LÜ kohta on palju väiksem, EL27 vastavast näitajast. Samas brutoinvesteeringuid LÜ

kohta on viimastel aastatel tehtud Eestis natuke rohkem võrreldes EL27 keskmisega, kuid Eesti mahajäämus EL-i nn vanade liikmesriikidega võrreldes on jätkuvalt suur.

Joonis 50. 40–100 ESU suuruste piimatootjate perioodi 2004–2008 keskmine põhivara ja efektiivsusnäitajad LÜ kohta FADN andmetel, kr ettevõtja

Jooniselt 51 näeme, et võrreldes Eesti tulemusi EL27 keskmisega, ei sõltu järeldused ettevõtja majanduslikust suurusest. Seetõttu võib analüüsi tulemusi üldistada kogu tootmistüübile.

Joonis 51. Eesti ja EL27 piimatootjate põhivara ja efektiivsusnäitajate võrdlus standardkogutulu suurusgruppide lõikes (Eesti näitaja osakaal EL27 keskmisest, %)

KOKKUVÕTE

Uuringu eesmärk oli analüüsida Eesti loomakasvatajate põhivaraga varustatust ning võrrelda tulemusi naaberriikide ja EL keskmiste vastavate näitajatega. Samuti oli uuringu eesmärgiks hinnata Eesti loomakasvatajate efektiivsust ja jätkusuutlikkust.

Üldkogum ja valim

Uuring viidi läbi põllumajandusloomade registri, põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri ning äriregistri 2009. aasta andmete alusel. Põllumajandusloomade registri andmetel oli seisuga 27.09.2010 Eestis 6957 loomaomanikku, kellest 5720 tootmistüüp on kas piimatootmine, loomakasvatus (v.a piimatootmine), lamba- ja kitsekasvatus, seakasvatus või linnukasvatus. Ülejäänud 1237 loomapidaja tootmistüübiks on taimekasvatus, aiandus või püsiluultuurid ning need jäeti analüüsist välja. Loomakasvatajatest (5720) 63,1% tegeleb piimatootmisega, 35,9% loomakasvatusega (v.a piimatootmine) või lamba ja kitsekasvatusega ning 1,0% sea- või linnukasvatusega.

Loomakasvatajatest 56,5% omavad standardkogutulu alla 2 ESU. Need isikud jäeti uuringust välja. Uuringusse kaasati 2486 loomaomanikku, kellel standardkogutulu oli vähemalt 2 ESU. Uuring viidi läbi äriregistrist saadud majandusaasta aruannete alusel, mida oli kokku 390. Põhivara analüüsist jäeti välja konsolideeritud majandusaasta aruande esitanud ettevõtjad ning ettevõtjad kes alustasid tegevust 2009. aastal või hiljem. Efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse analüüsist jäeti välja ettevõtjad kes kasutavad kasumiaruande skeemi nr kaks ja ettevõtjad kes alustasid tegevust 2008. aastal või hiljem. Lisaks jäeti analüüsist välja kolm väga suure müügituluga ettevõtjat, kes oleksid analüüsi tulemusi mõjutanud eksitavas suunas, sest nende põhitegevusala ei ole põllumajandussaaduste tootmine. Kokkuvõtteks jäi valimisse põhivara analüüsi puhul 332 ettevõtjat ning efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse analüüsi puhul 300 ettevõtjat. Vastavalt FADN metoodikale koondati üheks tootmistüübiks sea- ja linnukasvatus, samuti loomakasvatus (v.a piimatootmine) ning lamba- ja kitsekasvatus (ühine nimetus edaspidi: loomakasvatus (v.a piimatootmine)).

Põhivara uuringusse kaasatud loomakasvatajatest on piimatootmise tootmistüübiga ettevõtjaid 70,2%, loomakasvatajaid (v.a piimatootmine) 22,6% ning sea- ja linnukasvatajaid 7,2%. Valim iseloomustab hästi üldkogumi struktuuri tootmistüüpide lõikes. Kuna valimisse kaasati ainult äriühingud ning äriühingute keskmine majanduslik suurus on märksa suurem kui FIE-de vastav näitaja, siis valim ei iseloomusta piisava täpsusega üldkogumit standardkogutulu suurusgruppide lõikes. Üldkogumit iseloomustava koontulemuse saamiseks leiti põhinäitajate kohta lisaks valimi keskmisele väärtusele ka üldkogumi struktuuri alusel kaalutud keskmine väärtus.

Ehitiste ja masinate jääkväärtus

Uuringu esimeses osas analüüsiti valimisse kuulunud ettevõtjate põhivara majandusaasta aruannete alusel. Tulemused kanti üle üldkogumile kaalumise abil. Leiti keskmine ehitiste ja

masinate väärtus tootmistüüpide ning majandusliku suuruse gruppide lõikes. Samuti analüüsiti ettevõtja ehitiste ja masinate väärtust ühe loomühiku, ESU ja hektari kohta.

Eesti üle 2 ESU suurustel loomakasvatajatel oli 2009. aasta lõpu seisuga keskmiselt 2,21 mln kr väärtuses ehitisi ja masinaid. Seejuures on loomakasvatajatel (v.a piimatootmine) põhivara kolm korda vähem kui piimatootjatel ning 28 korda vähem kui sea- ja linnukasvatajatel. Kõigis tootmistüüpides eristuvad ettevõtjad, kelle majanduslik suurus on üle 16 ESU väiksemates selle poolest, et omavad märkimisväärselt kõrgemas väärtuses ehitisi ja masinaid. Võrreldes 2008. aastaga on valimisse kuulunud loomakasvatustevõtjate ehitiste ja masinate väärtus suurenenud 6,0% võrra. Kuigi on masinate väärtuses toimunud langus 3,8%, siis ehitiste väärtuses on tõus 13,9%.

Perioodil 2002–2008 on nii SA kui FADN andmetel Eesti põllumajandustevõtjate kasutuses oleva materiaalse põhivara väärtus kasvanud keskmiselt 12% võrra aastas. Sama näitaja kõigi EL27 riikide keskmisena on -3,6% ning EL15 puhul 4,2% aastas. EL27 näitaja vähenemine on seotud uute liikmeriikide lisandumisega, kes oma madalama põhivaraga varustatuse tõttu on keskmist näitajat allapoole toonud.

Kokkuvõttes saab väita, et Eesti põllumajandussektori materiaalse põhivaraga varustatus on küll liikmeriikidega võrdluses tagasihoidlik, kuid näitaja suureneb märkimisväärselt kiiremini võrreldes EL keskmisega. Eestis on suuri põllumajandustevõtjaid vähe, kuid nende ehitiste ja masinatega varustatus on hea. Ehitiste ja masinatega on kõige paremini varustatud Eesti sea- ja linnukasvatajad kelle näitaja ületab 8,6 korda loomakasvatajate keskmist. Samas loomakasvatajate (v.a piimatootmine) ehitiste ja masinatega varustatus on absoluutsummas kokku tagasihoidlik (kolm korda väiksem kõigi loomakasvatustevõtjate keskmisest näitajast). Põhivara väärtuse tulemused on otseselt seotud ettevõtjate keskmise majandusliku suurusega tootmistüüpide lõikes.

Ehitisi ja masinaid loomühiku kohta

Üldkogumi ettevõtjatel oli loomi kokku 201 345 loomühiku ulatuses, keskmiselt 81 loomühikut ettevõtja kohta. Tootmistüüpide lõikes erineb Eesti loomakasvatustevõtjate suurus oluliselt.

Võttes analüüsi aluseks loomühikud, müügitulu, toetusõigusliku maa suurus vms, igal juhul on loomakasvatajad (v.a piimatootmine) mitu korda väiksema keskmise näitajaga kui piimatootjad, kes omakorda on poole väiksemad kui sea- ja linnukasvatajad.

Eesti loomakasvatajatel on ehitisi ja masinaid keskmiselt 23 032 kr loomühiku kohta 2009. aasta lõpu seisuga. Kuna suurematel ettevõtjatel on ka rohkem loomühikuid, siis ettevõtjate standardkogutulu suurusgruppide lõikes märkimisväärselt trendi välja ei kujune.

Tootmistüüpide lõikes analüüsides selgus, et rohkem ehitisi ja masinaid loomühiku kohta on sea- ja linnukasvatajatel ning piimatootjatel (vastavalt 25 110 kr ja 23 157 kr LÜ kohta). See on mõistetav, sest tegemist on kapitalimahukate tootmissuundadega. Tootmistüübis loomakasvatus (v.a piimatootmine) on vastav näitaja mõnevõrra madalam – 19 521 kr loomühiku kohta, mis näitab, et loomakasvatajad (v.a piimatootmine) on põhivaraga halvemini varustatud.

Ehitisi ja masinaid ESU kohta

Üldkogumi ettevõtjate keskmine majanduslik suurus oli 39,8 ESU ettevõtja kohta 2009. aasta lõpu seisuga. Loomakasvatajate (v.a piimatootmine) keskmine majanduslik suurus on viis korda vähem kui piimatootjate ning 21 korda vähem kui sea- ja linnukasvatajate vastav näitaja.

Eesti loomakasvatuse ettevõtjatel on ehitisi ja masinaid keskmiselt 53 817 kr ühe ESU kohta. Kõige väiksema majandusliku suurusega ettevõtjatel on ehitisi ja masinaid ühe ESU kohta keskmisest rohkem. See on põhjendatud asjaoluga, et majandustegevuse normaalseks toimimiseks peab ettevõtjal olema teatud hulk põhivara. Mõned ettevõtjad on põhivara olemasolust hoolimata majandustegevuses väheaktiivsed (omavad vähe loomi ja kasutavad vähe maad) – sellised ettevõtjad kujundavadki grupi 2–8 ESU iseloomuliku tulemuse.

Tootmistüüpide lõikes analüüsides näeme, et kuna loomakasvatajatel (v.a piimatootmine) on ehitisi ja masinaid kolm korda vähem kui piimatootjatel ning 28 korda vähem kui sea- ja linnukasvatajatel, kuid samas on nende keskmine majanduslik suurus 5–21 korda vähem, siis arvutades põhivara ESU kohta, annavad loomakasvatajad (v.a piimatootmine) rahuldava tulemuse (73 660 kr ESU kohta). Sea- ja linnukasvatajate tulemus (108 785 kr ESU kohta) on teiste tootmistüüpidega võrreldes kõige suurem. See tuleneb sea- ja linnukasvatajate paremast põhivaraga varustatusest. Sea- ja linnukasvatajatel on ehitisi ja masinaid 8–28 korda rohkem võrreldes teiste tootmistüüpidega, samas kui nende majanduslik suurus on ainult 4–21 korda suurem.

Ehitisi ja masinaid hektari kohta

Üldkogumi ettevõtjate kasutuses oli 2009. aasta lõpu seisuga 354 472 ha toetusõiguslikku maad, keskmiselt 142,6 ha ettevõtja kohta. Ettevõtja majandusliku suuruse kasvades suureneb ühtlaselt ka keskmine toetusõigusliku maa suurus.

Analüüsides üldkogumi ettevõtjate kasutuses olevat maad tootmistüüpide lõikes näeme, et piimakarjakasvatajatel on keskmiselt 2,4 korda rohkem maad (keskmiselt 169,0 ha) kui loomakasvatajatel (v.a piimatootmine) ning sea- ja linnukasvatajatel (vastavalt 70,0 ha ja 122,6 ha). Tulemus on ootuspärane teades, et loomakasvatajate (v.a piimatootmine) keskmine majanduslik suurus on viis korda vähem kui piimatootjatel ning 21 korda vähem kui sea- ja linnukasvatajatel. Ka sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi tulemus on ootuspärane arvestades, et 42 üldkogumi ettevõtjast kasutas maad ainult 15 ettevõtjat (35,7% ettevõtjatest).

Üldkogumi ettevõtjatel oli 2009. aasta lõpu seisuga ehitisi ja masinaid keskmiselt 13 730 kr kasutuses oleva toetusõigusliku maa hektari kohta. Standardkogutulu suurusgruppide lõikes analüüsides märkimisväärset trendi välja ei kujune, sest nii ehitiste ja masinate jääkväärtus kui hektarite arv suurenevad standardkogutulu gruppide lõikes.

Tootmistüüpide lõikes analüüsides näeme, et piimatootjatel on põhivara ühe hektari kohta 1,4 korda rohkem kui loomakasvatajatel (v.a piimatootmine). Tulemus on ootuspärane, sest loomakasvatajad (v.a piimatootmine) on maaga paremini varustatud kui piimatootjad. Samas aga

nõuab piimatootmine suuremaid investeeringuid põhivarasse kui loomakasvatus (v.a piimatootmine).

Eesti loomakasvatajate põhivaraga varustatuse võrdlus teiste riikidega FADN andmetel

Uuringu kaasnevaks eesmärgiks oli võrrelda Eesti loomakasvatajate põhivaraga varustatust EL keskmiste ja mõnede Eesti naaberriikide vastavate näitajatega. Analüüs viidi läbi FADN andmetele tuginedes. Lisaks ehitistele ja masinatele analüüsiti seejuures ka maa ning põhikarjaga varustatust. Kuna näitajad olid mõnikord aastate lõikes väga erinevad, siis viidi analüüs läbi viie viimase aasta (2004–2008) keskmiste tulemuste alusel.

Analüüsi tulemusel saab öelda, et Eesti põllumajandusettevõtjatel oli perioodi 2004–2008 keskmisena põhivara 2,5 korda vähem kui EL15 riikidel ja 1,7 korda vähem kui EL27 riikidel. Samas põhivara juurdekasv Eestis oli palju kiirem kui EL-is keskmisena. Olemasolevate trendide alusel saab prognoosida, et aastal 2011 saavutavad Eesti ettevõtjad EL27 riikidega võrdse põhivaraga varustatuse FADN metoodika kohaselt. Samas EL15 arenenud riikide (sh Soome ja Rootsi) taset Eesti lähema kümne aasta jooksul ei saavuta. Kuna Eesti põllumajandusettevõtjate keskmine majanduslik suurus on 1,7 korda väiksem kui EL27 riikide vastav näitaja, siis analüüsides põhivara ESU kohta asetub Eesti EL27 keskmisele tasemele (põhivara 111 547 kr ESU kohta).

Analüüsides põllumajandusettevõtjate põhivaraga varustatust tootmistüüpide lõikes toome välja, et Eesti sea- ja linnukasvatajad on põhivaraga hästi varustatud ning piimatootjad on rahuldavalt varustatud võrreldes EL keskmiste näitajatega. Samal ajal Eesti loomakasvatajate (v.a piimatootmine) põhivaraga varustatus on tagasihoidlik, mistõttu tuleks planeerida meetmeid investeeringute soodustamiseks nimetatud tootmistüübis.

Analüüsitulemused ettevõtja standardkogutulu suurusgruppide lõikes näitavad, et võrreldes EL27 riikidega on Eestis keskmise suurusega (8–40 ESU) põllumajandusettevõtjad põhivaraga kõige halvemini varustatud. Kõige suuremad ettevõtjad Eestis on aga EL keskmisest paremini põhivaraga varustatud. Ka põhivara kasv on Eestis kiirem kõige väiksemate ja kõige suuremate ettevõtjate seas.

Põhivara analüüs põhivara liikide lõikes andis ülevaate, et Eesti loomakasvatusettevõtjatel on maa osakaal põhivarast üks väiksemaid EL-is, samas kui ehitiste ja masinate osakaal põhivarast on Eestis üks suuremaid EL riikide seas. See on põhjustatud asjaolust, et maa väärtus nn uutes EL liikmesriikides on äärmiselt madal võrreldes nn vanade liimesriikidega, samas aga uusehitised ning masinad maksavad ühtse turu tingimustes kõikides liikmesriikides ühe palju. Teise järeldusena selgus analüüsist, et Eestis on tootmistüübi loomakasvatus (v.a piimatootmine) ettevõtjad maaga väga hästi varustatud ning omavad seega suurt arengupotentsiaali. Kolmanda Eestile iseloomuliku tulemusena selgus, et Eestis (pisut vähem Lätis ja Leedus) puudub loomakasvatajate tugev keskmise suurusega loomakasvatajate tootmisgrupp.

Ehitiste ja masinatega varustatust analüüsidest saab Eesti tulemust lugeda heaks. FADN andmetel omavad Eesti loomakasvatuseettevõtjad ehitisi ja masinad sarnases väärtuses kui on EL keskmine näitaja. Seda tänu asjaolule, et perioodil 2004–2008 on Eesti ettevõtjate masinate ja seadmetega varustatus kasvanud kolm korda kiiremini kui EL keskmine vastav näitaja. Tootmistüüpide lõikes analüüsidest näeme, et Eestis on põhivaraga kõige paremini varustatus sea- ja linnukasvatavad (ületades EL keskmist tulemust kolmekordselt), hea tulemusega paistavad silma ka piimatootjad kellel on ehitisi ja masinaid u 40% rohkem kui EL keskmine vastav näitaja. Seevastu Eesti loomakasvatavad (v.a piimatootmine) on ehitiste ja masinatega väga tagasihoidlikult varustatud, omades neid poole vähem kui EL keskmine näitaja.

Põhikarjaga varustatuse analüüs andis sarnased tulemused võrreldes ehitiste ja masinate analüüsitulemustega. Eesti loomakasvatuseettevõtjad on põhikarjaga hästi varustatud – seda tänu sea- ja linnukasvatavate ning piimatootjate heale tulemusele. Loomakasvatavate (v.a piimatootmine) põhikarjaga varustatus jätab endiselt soovida.

Loomakasvatuseettevõtjate efektiivsus ja jätkusuutlikkus

Käesoleva uuringu kaasnevaks eesmärgiks oli hinnata Eesti loomakasvatuseettevõtjate efektiivsust ja jätkusuutlikkust. Efektiivsust ja jätkusuutlikkust hinnati: 1) valimisse kuulunud ettevõtjate majandusaasta aruannete alusel; 2) FADN andmete alusel. Esimesel juhul anti hinnang siseriiklikul tasandil – seejuures saab loomakasvatuseettevõtjate efektiivsuse ja jätkusuutlikkusega olla rahul. Teisel juhul (FADN andmete analüüsis) võrreldi Eesti ettevõtjate efektiivsust ja jätkusuutlikkust peegeldavaid majandusnäitajaid teiste riikide andmetega, ning sedapuhku tulemustega enam nii rahul olla ei saa.

Efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse analüüs majandusaasta aruannete alusel

Hinnangud anti efektiivsust ja jätkusuutlikkust peegeldavate majandusnäitajate alusel: müügitulu, bruto- ja netolisandväärtus, brutoinvesteeringud, võlakordaja, maksevõime näitaja ning põhivara käibekordaja.

Eesti loomakasvatuseettevõtjate müügitulu 2009. aastal oli keskmiselt 1,95 mln kr. Müügitulu analüüsi alusel saab Eesti loomakasvatavate efektiivsust ja jätkusuutlikkust lugeda heaks. Olukorras kus perioodil 2008–2009 müügitulu vähenes 13,9% on müügitulu loomühiku kohta vähenenud vaid 7,9% ning müügitulu töötaja kohta on kasvanud 1,6%, mis näitab, et loomakasvatavad on suutnud hästi reageerida majanduskriisile. Hea efektiivsusega tegutsevad sea- ja linnukasvatavad.

Aastal 2009 oli Eesti loomakasvatavate keskmine BLV 1,00 mln kr ja NLV 614 610 kr. Bruto- ja netolisandväärtust analüüsidest saab Eesti loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvaid ettevõtjaid lugeda suhteliselt efektiivseteks ja piisavalt jätkusuutlikeks võrreldes sektori kõigi tootmistüüpide (k.a taimekasvatus, segatootmine jt) keskmiste näitajatega. Loomakasvatuse tootmistüüpidesse kuuluvad ettevõtjad majandavad intensiivsemalt ja toodavad rohkem lisandväärtust kui nt taimekasvatavad ja segatootjad. BLV ja NLV töötaja kohta ning loomühiku

kohta on loomakasvatajatel küll väiksem kui taimekasvatajatel ja segatootjatel, kuid selle põhjuseks on asjaolu, et loomakasvatajatel on palju loomühikuid ning registreeritud tööjõudu, mitte et nad majandaksid ebaefektiivselt.

Eesti loomakasvatajate brutoinvesteeringud 2009. aastal olid keskmiselt 455 993 kr. Brutoinvesteeringute analüüsi tulemusi kokku võttes saame väita, et loomakasvatuse ettevõtjad investeerivad põhivarasse rahuldava aktiivsusega. Loomakasvatuse tootmistüüpide ettevõtjad investeerivad rohkem, kui kõigi tootmistüüpide (k.a taimekasvatus, segatootmine jt) keskmine vastav näitaja. Kõige aktiivsemad investeerijad on jätkuvalt sea- ja linnukasvatavad. Brutoinvesteeringud LÜ ja ESU kohta vähenevad ettevõtja majandusliku suuruse kasvades, sest suurematel ettevõtjatel on märgatavalt rohkem loomühikuid ja ESU-sid. Brutoinvesteeringute analüüsi tulemusel saab Eesti loomakasvatuse ettevõtjaid hinnata rahuldavalt efektiivseteks ja jätkusuutlikeks.

Aastal 2009 oli Eesti loomakasvatuse ettevõtjate võlakordaja 0,52. Võlakordaja suurus võiks olla kuni 0,7, millest suurema näitaja korral võib ettevõtjal tekkida raskuseid kohustuste täitmisega. Eesti loomakasvatuse ettevõtjate võlakordaja on mõõdukal tasemel, mis toetab hästi ettevõtjate efektiivset ja jätkusuutlikku majandamist.

Analüüsitud ettevõtjate maksevõime näitaja (lühiajalise võlgnevuse kattekordaja) oli 2009. aastal 1,04. Põllumajanduses võib rahuldavaks näitajaks lugeda kui maksevõime näitaja on vähemalt 1,00. Seega tulemus on rahuldav, kuid siiski ootaks maksevõime paranemist lähematel aastatel. Ettevõtjatel tekib just majanduslanguse perioodil sageli tasumist ootavaid arveid. Et kindlustada ettevõtjate jätkusuutlikku tegutsemist ei tohiks näitaja enam halveneda.

Põhivara käibekordaja analüüsitulemusi kokku võttes peab tõdema, et Eesti loomakasvatuse ettevõtjate näitaja ei ole väga kõrge. Muresemiseks ei ole siiski põhjust, sest tegemist on sektori spetsiifikaga – põllumajandustoomine vajab toimimiseks suurel hulgal põhivara. Olemasolevat olukorda, kus üks põhivara kroon toodab 0,43 krooni müügitulu võib lugeda põllumajandussektoris rahuldavaks, millega seoses saab Eesti loomakasvatuse ettevõtjate efektiivsust ja jätkusuutlikkust piisavaks hinnata.

Efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse analüüs FADN andmetel

Loomakasvatuse ettevõtjate efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse hindamiseks võrreldi Eesti loomakasvatuse ettevõtjate tegevusnäitajaid Eesti lähiriikide ja EL keskmiste vastavate näitajatega FADN andmetel. Analüüsitud näitajateks olid netolisandväärtus, arvestuslik müügitulu (kogutoodang miinus toodangu ettevõttesisene tarbimine), brutoinvesteeringud ja põhivara käibekordaja. Kuna tegevusnäitajad on mõnikord aastate lõikes väga erinevad, siis võeti analüüsi aluseks 5 aasta (2004–2008) aritmeetiline keskmine tulemus.

FADN andmete analüüsi põhjal saab Eesti loomakasvatuse ettevõtjate konkurentsivõimet ja jätkusuutlikkust lugeda rahuldavaks, kuid esineb ka tegureid, mida tuleks arendada. NLV ja müügitulu analüüs andsid ühesuguse tulemuse – näitajad LÜ kohta on natuke madalamad EL-i keskmisest ning näitajad töötaja kohta on palju madalamad EL-i keskmisest. See näitab, et

lisandväärtuse ja müügitulu tootmise võime ning tööjõu kasutamise efektiivsus peaksid Eestis veel paranema. Seevastu NLV ja müügitulu ESU kohta on Eestis märkimisväärselt suurem kui EL-is keskmiselt. See viitab asjaolule, et Eesti ettevõtjate nõrgem efektiivsus on seotud väiksema majandusliku suurusega. Suuremad ettevõtjad on Eestis konkurentsivõimelisemad. Brutoinvesteeringute analüüs andis tulemuse, et Eestis investeeritakse aktiivsemalt kui EL-is keskmiselt, kuid vähem võrreldes EL-i nn vanade liikmesriikidega. See võib pikas perspektiivis suurendada veelgi lõhet edukate ja vähem edukate riikide vahel. Põhivara käibekordaja analüüs näitas, et Eestis toodetakse müügitulu ühe põhivara krooni kohta märksa rohkem kui EL-is keskmiselt. Selle põhjuseks on ühelt poolt rahuldav tulemus müügitulu osas, kuid teisalt mõjutab tulemust ka Eesti ettevõtjate vähene põhivaraga varustatust võrreldes EL-i nn vanade liikmesriikidega.

Kokkuvõtteks on Eesti loomakasvatajate põhivaraga varustatus tagasihoidlik. Näitaja läheneb küll kiiresti EL27 tulemusele, kuid selle põhjuseks on pigem uute riikide lisandumine EL-i mitte aga Eesti suured edusammud rikkamate riikide suunas. Olukorda leevendab asjaolu, et põhivara juurdekasv Eestis on palju kiirem kui EL-is keskmiselt. Samuti on positiivne arvestada lisainformatsiooni, et Eesti kõige suurem mahajäämus on seotud maa madala turuväärtusega ja ehitiste ja masinatega varustatuse osas on olukord parem.

Tootmistüüpide lõikes analüüsides on põhivaraga hästi varustatud sea- ja linnukasvatajad. Kõige tagasihoidlikumalt on põhivaraga varustatud Eesti loomakasvatajad (v.a piimatootmine). Samas on tegemist hea arengupotentsiaali omava tootmistüübiga, sest loomakasvatajad (v.a piimatootmine) on maaga väga hästi varustatud. Soovitame rakendada meetmeid soodustamiseks investeeringuid nimetatud tootmistüübis.

Majandusliku suuruse gruppide lõikes analüüsimisel selgus, et Eestis puudub loomakasvatuse ettevõtjate tugev keskmise suurusega ettevõtjate grupp. Kõige suuremad ettevõtjad on seevastu põhivaraga väga hästi varustatud.

Eesti loomakasvatuse ettevõtjate efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse analüüsi tulemusi kokku võttes saab olukorda lugeda rahuldavaks. Efektiivsus ja jätkusuutlikkus müügitulu, bruto- ja netolisandväärtuse, brutoinvesteeringute, võlakordaja ning põhivara käibekordaja näitajate alusel on tagatud. Maksevõime näitaja on analüüsitud majandusnäitajatest ainuke, mida ei saa hinnata heaks, kuid tulemus on siiski rahuldav. Konkureerimaks EL-i nn vanade liikmesriikidega tuleb aga teha täiendavaid edusamme majandamise intensiivsuse ning efektiivsuse tõstmise suunas.

Lisa 1. Eesti loomakasvatajate põhivara näitajad

Tabel 1.1. Loomakasvatuseettevõtjate ehitiste ning masinate- ja seadmete jääkväärtus kokku seisuga 31.12.2009, kr ettevõtja

Standardkogutulu suurusgrupp	Tootmistüüp			KOKKU
	Piima-tootmine	Looma-kasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	
2-8 ESU	488 328	445 193	358 200*	447 667
8-16 ESU	179 662*	427 131	-	388 464
16-40 ESU	1 153 967	1 968 511	22 504 172*	1 863 728
40-100 ESU	2 010 413	4 259 724	6 820 923	3 082 522
üle 100 ESU	15 808 864	4 219 135*	39 749 305	17 701 124
ÜLDKOGUM KOKKU	2 230 788	674 369	18 927 080	2 208 360

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Tabel 1.2. Loomakasvatuseettevõtjate ehitiste jääkväärtus seisuga 31.12.2009, kr ettevõtja

Standardkogutulu suurusgrupp	Tootmistüüp			KOKKU
	Piima-tootmine	Looma-kasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	
2-8 ESU	210 919	167 194	78 710*	169 675
8-16 ESU	6 259*	206 659	-	175 346
16-40 ESU	428 416	1 375 523	15 832 205*	1 044 331
40-100 ESU	871 776	2 676 800	3 941 942	1 637 301
üle 100 ESU	9 414 725	2 081 005*	25 407 585	10 681 195
ÜLDKOGUM KOKKU	1 208 758	340 292	12 092 499	1 242 280

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Tabel 1.3. Loomakasvatuseettevõtjate masinate- ja seadmete jääkväärtus seisuga 31.12.2009, kr ettevõtja

Standardkogutulu suurusgrupp	Tootmistüüp			KOKKU
	Piima-tootmine	Looma-kasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	
2-8 ESU	277 408	278 000	279 491*	277 992
8-16 ESU	173 403*	220 473	-	213 118
16-40 ESU	725 550	592 988	6 671 967*	819 397
40-100 ESU	1 138 637	1 582 923	2 878 982	1 445 221
üle 100 ESU	6 394 138	2 138 130*	14 341 719	7 019 929
ÜLDKOGUM KOKKU	1 022 030	334 077	6 834 581	966 080

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Tabel 2.1. Loomakasvatusettevõtjate ehitiste ning masinate- ja seadmete jääkväärtus loomühiku kohta kokku seisuga 31.12.2009, kr ettevõtja

Standardkogutulu suurusgrupp	Tootmistüüp			KOKKU
	Piima- tootmine	Looma- kasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	
2-8 ESU	25 966	23 832	13 303*	23 031
8-16 ESU	9 111*	10 246	-	10 154
16-40 ESU	15 566	19 285	200 930*	22 442
40-100 ESU	13 315	23 217	15 722	16 048
üle 100 ESU	26 531	11 072*	24 143	26 008
ÜLDKOGUM KOKKU	23 157	19 521	25 110	23 032

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Tabel 2.2. Loomakasvatusettevõtjate ehitiste jääkväärtus loomühiku kohta seisuga 31.12.2009, kr ettevõtja

Standardkogutulu suurusgrupp	Tootmistüüp			KOKKU
	Piima- tootmine	Looma- kasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	
2-8 ESU	11 215	8 950	2 923*	8 729
8-16 ESU	317*	4 957	-	4 583
16-40 ESU	5 779	13 476	141 359*	12 575
40-100 ESU	5 774	14 590	9 086	8 524
üle 100 ESU	15 800	5 461*	15 432	15 694
ÜLDKOGUM KOKKU	12 547	9 850	16 043	12 956

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Tabel 2.3. Loomakasvatusettevõtjate masinate- ja seadmete jääkväärtus loomühiku kohta seisuga 31.12.2009, kr ettevõtja

Standardkogutulu suurusgrupp	Tootmistüüp			KOKKU
	Piima- tootmine	Looma- kasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	
2-8 ESU	14 751	14 882	10 380*	14 302
8-16 ESU	8 793*	5 289	-	5 571
16-40 ESU	9 787	5 809	59 571*	9 867
40-100 ESU	7 541	8 628	6 636	7 524
üle 100 ESU	10 731	5 611*	8 711	10 314
ÜLDKOGUM KOKKU	10 609	9 670	9 067	10 076

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Tabel 3.1. Loomakasvatusettevõtjate ehitiste ning masinate- ja seadmete jääkväärtus ESU kohta kokku seisuga 31.12.2009, kr ettevõtja

Standardkogutulu suurusgrupp	Tootmistüüp			KOKKU
	Piima- tootmine	Looma- kasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	
2-8 ESU	123 094	106 184	83 201*	107 884
8-16 ESU	16 648*	36 806	-	33 845
16-40 ESU	39 211	81 427	586 859*	66 301
40-100 ESU	29 838	66 880	94 985	45 940
üle 100 ESU	45 165	23 363*	101 732	50 235
ÜLDKOGUM KOKKU	45 381	73 660	108 785	53 817

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Tabel 3.2. Loomakasvatusettevõtjate ehitiste jääkväärtus ESU kohta seisuga 31.12.2009, kr ettevõtja

Standardkogutulu suurusgrupp	Tootmistüüp			KOKKU
	Piima- tootmine	Looma- kasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	
2-8 ESU	53 167	39 878	18 282*	40 890
8-16 ESU	580*	17 808	-	15 277
16-40 ESU	14 557	56 898	412 869*	37 152
40-100 ESU	12 938	42 027	54 893	24 401
üle 100 ESU	26 897	11 523*	65 027	30 313
ÜLDKOGUM KOKKU	24 590	37 169	69 503	30 274

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Tabel 3.3. Loomakasvatusettevõtjate masinate- ja seadmete jääkväärtus ESU kohta seisuga 31.12.2009, kr ettevõtja

Standardkogutulu suurusgrupp	Tootmistüüp			KOKKU
	Piima- tootmine	Looma- kasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	
2-8 ESU	69 927	66 306	64 919*	66 994
8-16 ESU	16 068*	18 998	-	18 568
16-40 ESU	24 654	24 529	173 990*	29 150
40-100 ESU	16 899	24 853	40 091	21 539
üle 100 ESU	18 268	11 839*	36 705	19 922
ÜLDKOGUM KOKKU	20 791	36 491	39 282	23 543

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Tabel 4.1. Loomakasvatusettevõtjate ehitiste ning masinate- ja seadmete jääkväärtus kasutuses oleva toetusõigusliku maa hektari kohta kokku seisuga 31.12.2009, kr ettevõtja

Standardkogutulu suurusgrupp	Tootmistüüp			KOKKU
	Piima-tootmine	Looma-kasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	
2-8 ESU	22 100	10 589	-	13 307
8-16 ESU	2 447*	5 164	-	4 780
16-40 ESU	7 042	9 586	-	10 823
40-100 ESU	7 638	7 583	-	10 368
üle 100 ESU	13 877	4 115*	150 912	16 592
ÜLDKOGUM KOKKU	12 100	8 565	177 532	13 730

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Tabel 4.2. Loomakasvatusettevõtjate ehitiste jääkväärtus kasutuses oleva toetusõigusliku maa hektari kohta seisuga 31.12.2009, kr ettevõtja

Standardkogutulu suurusgrupp	Tootmistüüp			KOKKU
	Piima-tootmine	Looma-kasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	
2-8 ESU	9 545	3 977	-	5 044
8-16 ESU	85*	2 498	-	2 158
16-40 ESU	2 615	6 698	-	6 064
40-100 ESU	3 312	4 765	-	5 507
üle 100 ESU	8 264	2 030*	96 462	10 012
ÜLDKOGUM KOKKU	6 556	4 322	113 425	7 724

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Tabel 4.3. Loomakasvatusettevõtjate masinate- ja seadmete jääkväärtus kasutuses oleva toetusõigusliku maa hektari kohta seisuga 31.12.2009, kr ettevõtja

Standardkogutulu suurusgrupp	Tootmistüüp			KOKKU
	Piima-tootmine	Looma-kasvatus (v.a piimatootmine)	Sea- ja linnukasvatus	
2-8 ESU	12 555	6 612	-	8 264
8-16 ESU	2 362*	2 665	-	2 623
16-40 ESU	4 428	2 888	-	4 758
40-100 ESU	4 326	2 818	-	4 861
üle 100 ESU	5 613	2 086*	54 450	6 580
ÜLDKOGUM KOKKU	5 543	4 243	64 107	6 007

* Seoses üldkogumi väiksusega on alagrupi tulemus leitud vähem kui 6 ettevõtja näitajate alusel.

Lisa 2. Põllumajandusettevõtjate efektiivsusnäitajad FADN andmetel

Tabel 2.1. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine NLV, kr ettevõtja

Tootmis- tüüp	Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
		kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Piima- tootmine	Eesti	-	119 991	271 750	672 125	1 234 446	6 007 289	918 703
	Leedu	104 469	200 693	487 667	1 028 420	1 866 326	-	211 792
	Läti	63 481	120 757	240 704	514 304	1 240 062	5 311 188	192 247
	Soome	-	-	-	406 921	842 238	1 420 373	665 628
	Rootsi	-	-	72 775	315 141	838 542	2 776 132	967 536
	EL27	61 372	102 717	215 616	432 259	863 589	2 439 518	680 436
Looma- kasvatus (v.a piima- tootmine)	Eesti	171 127	-	-	-	-	-	227 967
	Leedu	73 456	158 211	-	-	-	-	181 485
	Läti	-	286 380	-	-	-	-	256 310
	Soome	-	-	-	254 010	662 709	-	440 577
	Rootsi	-	-	206 554	594 349	1 460 521	-	420 909
	EL27	70 388	130 655	246 522	399 495	813 689	2 187 839	375 553
Sea- ja linnu- kasvatus	Eesti	-	-	-	-	-	-	-
	Leedu	-	-	-	-	-	-	1 256 516
	Läti	-	-	-	-	-	11 264 316	2 820 209
	Soome	-	-	-	-	728 737	1 475 068	913 111
	Rootsi	-	-	-	30 132	539 773	1 734 385	974 092
	EL27	87 336	170 097	166 649	312 594	752 561	2 538 073	783 263
Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taime- kasvatus)	Eesti	99 897	140 115	233 360	511 415	1 360 566	4 849 260	438 656
	Leedu	90 947	154 613	312 754	659 514	1 509 093	4 741 959	243 874
	Läti	73 361	128 446	217 654	436 115	1 081 268	5 419 385	231 388
	Soome	-	-	73 827	375 731	860 316	1 733 559	503 780
	Rootsi	-	-	108 813	318 652	838 595	2 790 555	673 808
	EL27	56 184	124 318	205 840	400 422	858 776	2 808 424	436 196

Tabel 2.2. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine NLV loomühiku kohta, kr ettevõtja

Tootmis- tüüp	Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
		kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Piima- tootmine	Eesti	-	8 317	8 898	9 464	9 132	10 486	9 566
	Leedu	8 965	9 895	11 099	10 857	11 773	-	10 131
	Läti	8 097	8 206	7 866	7 854	8 095	9 915	8 187
	Soome	-	-	-	18 520	18 158	13 733	17 321
	Rootsi	-	-	3 984	8 498	10 133	11 503	10 456
	EL27	8 931	8 895	11 147	11 299	10 208	11 754	10 984
Looma- kasvatus (v.a piima- tootmine)	Eesti	8 118	-	-	-	-	-	6 826
	Leedu	6 155	6 268	-	-	-	-	8 103
	Läti	-	10 694	-	-	-	-	10 390
	Soome	-	-	-	6 866	7 667	-	7 115
	Rootsi	-	-	4 835	6 260	8 208	-	6 044
	EL27	7 170	7 661	8 148	6 541	6 658	7 670	7 060
Sea- ja linnu- kasvatus	Eesti	-	-	-	-	-	-	-
	Leedu	-	-	-	-	-	-	2 847
	Läti	-	-	-	-	-	3 748	3 252
	Soome	-	-	-	-	4 941	5 593	4 946
	Rootsi	-	-	-	509	3 085	2 952	2 830
	EL27	4 970	6 258	4 551	4 036	3 756	3 493	3 657
Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taime- kasvatus)	Eesti	9 813	11 920	10 857	14 682	15 642	9 089	10 752
	Leedu	11 816	13 169	18 480	27 481	39 028	12 680	15 354
	Läti	11 376	11 378	10 794	11 966	16 931	9 062	10 826
	Soome	-	-	40 332	19 943	16 461	14 509	17 272
	Rootsi	-	-	5 943	10 560	12 093	11 953	11 180
	EL27	15 006	29 433	22 444	16 385	13 774	14 868	15 813

Tabel 2.3. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine NLV ESU kohta, kr ettevõtja

Tootmis- tüüp	Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
		kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Piima- tootmine	Eesti	-	22 157	24 351	26 604	20 451	26 034	25 870
	Leedu	33 122	37 438	42 674	41 682	35 481	-	38 222
	Läti	19 581	20 509	20 698	20 355	20 961	23 060	20 758
	Soome	-	-	-	13 182	13 300	10 497	12 708
	Rootsi	-	-	5 517	11 177	13 518	14 566	13 607
	EL27	22 743	17 216	17 912	15 224	13 196	13 911	14 087
Looma- kasvatus (v.a piima- tootmine)	Eesti	61 117	-	-	-	-	-	37 539
	Leedu	24 598	28 731	-	-	-	-	40 404
	Läti	-	48 505	-	-	-	-	51 719
	Soome	-	-	-	8 480	10 373	-	9 411
	Rootsi	-	-	17 772	22 918	24 177	-	21 600
	EL27	25 468	21 795	20 859	14 941	13 293	12 459	15 000
Sea- ja linnu- kasvatus	Eesti	-	-	-	-	-	-	-
	Leedu	-	-	-	-	-	-	17 476
	Läti	-	-	-	-	-	13 170	11 464
	Soome	-	-	-	-	10 483	9 044	9 619
	Rootsi	-	-	-	1 113	8 382	8 122	7 807
	EL27	29 013	28 931	14 098	11 416	11 121	8 130	9 139
Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taime- kasvatus)	Eesti	32 939	26 142	20 853	19 482	22 194	22 776	22 707
	Leedu	29 915	28 112	27 193	25 524	24 330	21 942	26 146
	Läti	23 762	22 002	18 809	16 998	17 109	17 104	18 725
	Soome	-	-	6 391	13 146	13 602	11 719	12 511
	Rootsi	-	-	8 801	11 989	13 458	13 098	12 667
	EL27	20 390	20 314	17 477	14 908	13 284	12 292	13 844

Tabel 2.4. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine NLV töötaja kohta, kr ettevõtja

Tootmis- tüüp	Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
		kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Piima- tootmine	Eesti	-	64 138	118 279	216 877	167 793	194 755	160 504
	Leedu	62 968	104 876	223 467	281 435	388 010	-	112 539
	Läti	40 695	69 463	114 500	163 384	158 674	142 478	88 144
	Soome	-	-	-	224 160	376 925	467 186	320 838
	Rootsi	-	-	60 840	221 385	433 795	715 560	465 697
	EL27	40 546	61 619	126 823	272 792	477 947	722 155	364 742
Looma- kasvatus (v.a piima- tootmine)	Eesti	118 838	-	-	-	-	-	130 063
	Leedu	46 829	85 831	-	-	-	-	102 731
	Läti	-	123 296	-	-	-	-	105 576
	Soome	-	-	-	206 272	393 378	-	305 535
	Rootsi	-	-	189 634	404 727	725 574	-	325 943
	EL27	51 999	105 659	176 319	275 144	433 730	649 108	248 590
Sea- ja linnu- kasvatus	Eesti	-	-	-	-	-	-	-
	Leedu	-	-	-	-	-	-	156 283
	Läti	-	-	-	-	-	142 563	129 074
	Soome	-	-	-	-	415 695	612 061	466 060
	Rootsi	-	-	-	29 209	386 938	589 120	485 862
	EL27	66 432	112 513	104 739	188 792	423 855	669 664	386 443
Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taime- kasvatus)	Eesti	68 192	85 305	119 846	185 359	213 332	204 425	150 702
	Leedu	56 858	90 118	169 088	283 887	362 238	202 947	121 907
	Läti	44 877	69 050	95 871	146 271	169 383	162 477	95 223
	Soome	-	-	135 429	277 714	411 356	446 439	340 144
	Rootsi	-	-	129 351	280 274	494 012	794 762	459 071
	EL27	43 293	102 691	152 516	257 945	430 278	579 500	264 487

Tabel 2.5. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmised brutoinvesteeringud, kr ettevõtja

Tootmis- tüüp	Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
		kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Piima- tootmine	Eesti	-	27 829	161 482	561 253	706 460	4 028 882	617 847
	Leedu	46 464	124 306	325 643	910 094	1 445 699	-	133 337
	Läti	9 710	69 878	206 194	515 931	1 236 911	4 331 174	140 663
	Soome	-	-	-	214 797	828 588	2 035 814	620 375
	Rootsi	-	-	46 104	155 192	754 898	2 447 247	826 901
	EL27	9 767	31 130	91 314	180 549	404 070	1 439 891	337 951
Looma- kasvatus (v.a piima- tootmine)	Eesti	184 927	-	-	-	-	-	189 582
	Leedu	78 259	179 028	-	-	-	-	155 230
	Läti	-	193 194	-	-	-	-	189 039
	Soome	-	-	-	299 786	880 056	-	614 871
	Rootsi	-	-	306 902	625 623	1 095 059	-	452 941
	EL27	13 287	14 432	126 957	154 379	334 903	827 245	143 714
Sea- ja linnu- kasvatus	Eesti	-	-	-	-	-	-	-
	Leedu	-	-	-	-	-	-	1 162 918
	Läti	-	-	-	-	-	14 855 894	4 442 270
	Soome	-	-	-	-	807 399	906 408	828 437
	Rootsi	-	-	-	61 573	512 664	1 278 621	777 398
	EL27	8 127	23 924	41 836	126 841	278 691	953 688	278 822
Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taime- kasvatus)	Eesti	55 348	64 561	227 495	520 954	1 171 508	3 974 706	355 253
	Leedu	57 536	105 721	223 227	446 078	1 176 803	3 176 382	166 730
	Läti	45 369	80 007	193 746	407 941	1 119 420	6 175 078	210 228
	Soome	-	-	152 047	245 292	769 600	1 713 415	447 164
	Rootsi	-	-	170 614	280 134	665 240	2 038 351	548 523
	EL27	7 445	15 819	46 470	112 127	310 097	1 082 469	140 675

Tabel 2.6. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmised brutoinvesteeringud LÜ kohta, kr ettevõtja

Tootmis- tüüp	Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
		kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Piima- tootmine	Eesti	-	1 909	5 306	7 958	5 264	7 129	6 451
	Leedu	4 218	6 316	7 795	9 828	9 120	-	6 479
	Läti	1 214	4 821	6 692	7 747	8 138	8 015	5 974
	Soome	-	-	-	9 777	17 813	19 763	16 081
	Rootsi	-	-	2 619	4 235	9 114	10 133	8 928
	EL27	1 334	2 731	4 728	4 716	4 766	6 923	5 487
Looma- kasvatus (v.a piima- tootmine)	Eesti	8 773	-	-	-	-	-	5 673
	Leedu	5 862	7 792	-	-	-	-	7 233
	Läti	-	6 618	-	-	-	-	7 347
	Soome	-	-	-	8 249	10 334	-	9 935
	Rootsi	-	-	7 179	6 900	6 157	-	6 565
	EL27	1 401	810	4 215	2 515	2 737	2 896	2 695
Sea- ja linnu- kasvatus	Eesti	-	-	-	-	-	-	-
	Leedu	-	-	-	-	-	-	2 635
	Läti	-	-	-	-	-	4 982	5 166
	Soome	-	-	-	-	5 192	3 437	4 374
	Rootsi	-	-	-	884	2 850	2 095	2 159
	EL27	496	898	1 166	1 642	1 384	1 295	1 313
Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taime- kasvatus)	Eesti	5 336	5 594	10 188	14 668	13 147	7 439	8 672
	Leedu	7 740	9 134	12 883	18 336	30 532	8 424	10 587
	Läti	7 265	7 045	9 587	11 157	17 543	10 149	9 830
	Soome	-	-	85 009	13 012	14 654	14 333	15 295
	Rootsi	-	-	9 317	9 355	9 617	8 683	9 105
	EL27	1 979	3 606	5 098	4 563	4 957	5 715	5 089

Tabel 2.7. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmised brutoinvesteeringud ESU kohta, kr ettevõtja

Tootmis- tüüp	Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
		kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Piima- tootmine	Eesti	-	5 177	14 477	21 888	11 751	17 466	17 343
	Leedu	14 496	23 125	28 519	37 029	27 485	-	23 107
	Läti	2 989	11 874	17 661	20 370	20 774	19 490	15 224
	Soome	-	-	-	6 971	13 079	15 121	11 820
	Rootsi	-	-	3 554	5 551	12 166	12 825	11 623
	EL27	3 019	5 210	7 590	6 357	6 165	8 207	7 049
Looma- kasvatus (v.a piima- tootmine)	Eesti	66 045	-	-	-	-	-	31 314
	Leedu	26 461	32 918	-	-	-	-	34 116
	Läti	-	32 898	-	-	-	-	38 511
	Soome	-	-	-	10 071	13 770	-	13 019
	Rootsi	-	-	26 315	24 393	18 118	-	23 144
	EL27	4 729	2 396	10 747	5 771	5 471	4 793	5 756
Sea- ja linnu- kasvatus	Eesti	-	-	-	-	-	-	-
	Leedu	-	-	-	-	-	-	16 174
	Läti	-	-	-	-	-	17 823	18 340
	Soome	-	-	-	-	11 511	5 557	8 902
	Rootsi	-	-	-	2 292	7 950	5 687	5 895
	EL27	2 543	4 088	3 531	4 630	4 119	3 016	3 282
Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taime- kasvatus)	Eesti	18 277	12 043	20 237	19 885	19 085	18 660	18 378
	Leedu	18 680	19 222	19 461	17 209	18 980	14 728	17 560
	Läti	14 349	13 781	16 721	15 880	17 713	19 631	17 048
	Soome	-	-	13 150	8 580	12 160	11 588	11 096
	Rootsi	-	-	13 964	10 553	10 687	9 590	10 355
	EL27	2 621	2 599	3 944	4 172	4 795	4 737	4 472

Tabel 2.8. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmised brutoinvesteeringud töötaja kohta, kr ettevõtja

Tootmis- tüüp	Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
		kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Piima- tootmine	Eesti	-	14 644	70 888	182 874	97 002	130 850	107 766
	Leedu	28 252	65 121	151 232	252 580	300 561	-	71 108
	Läti	5 643	40 388	97 905	161 347	160 102	113 863	64 364
	Soome	-	-	-	118 675	371 625	667 090	298 988
	Rootsi	-	-	38 166	108 672	390 546	629 823	397 961
	EL27	6 264	19 074	53 678	113 870	223 681	425 246	181 470
Looma- kasvatus (v.a piima- tootmine)	Eesti	128 422	-	-	-	-	-	107 932
	Leedu	48 706	100 035	-	-	-	-	88 873
	Läti	-	74 525	-	-	-	-	79 826
	Soome	-	-	-	248 026	520 504	-	425 849
	Rootsi	-	-	281 662	429 983	544 482	-	351 247
	EL27	10 225	11 704	91 679	106 374	178 523	245 517	95 291
Sea- ja linnu- kasvatus	Eesti	-	-	-	-	-	-	-
	Leedu	-	-	-	-	-	-	144 642
	Läti	-	-	-	-	-	180 093	205 876
	Soome	-	-	-	-	462 431	376 103	427 076
	Rootsi	-	-	-	64 280	366 262	424 814	380 489
	EL27	6 443	15 764	26 296	76 628	156 808	249 277	138 434
Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taime- kasvatus)	Eesti	37 594	39 843	116 783	188 617	182 195	165 996	122 187
	Leedu	36 475	61 982	120 099	193 168	285 246	134 304	83 836
	Läti	27 358	42 922	85 077	137 004	176 216	179 866	86 481
	Soome	-	-	279 473	181 357	368 961	441 650	302 133
	Rootsi	-	-	201 400	246 265	392 591	580 878	373 988
	EL27	5 849	12 920	34 564	72 179	155 466	223 106	85 308

Tabel 2.9. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine arvestuslik müügitulu, kr ettevõtja

Tootmis- tüüp	Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
		kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Piima- tootmine	Eesti	-	172 641	438 677	1 139 457	2 210 403	12 315 912	1 744 477
	Leedu	132 198	244 697	626 775	1 511 167	2 732 272	-	277 543
	Läti	66 232	162 947	382 240	913 558	2 257 707	10 006 889	302 411
	Soome	-	-	-	769 697	1 637 655	3 503 746	1 338 592
	Rootsi	-	-	419 304	937 685	2 383 494	7 441 260	2 692 777
	EL27	84 639	176 162	379 036	880 134	1 996 318	5 618 897	1 511 402
Looma- kasvatus (v.a piima- tootmine)	Eesti	140 272	-	-	-	-	-	237 449
	Leedu	103 325	194 049	-	-	-	-	198 164
	Läti	-	264 156	-	-	-	-	235 412
	Soome	-	-	-	427 772	945 862	-	673 492
	Rootsi	-	-	570 225	1 130 858	2 454 373	-	891 891
	EL27	94 981	190 522	359 947	698 408	1 555 360	4 403 348	662 518
Sea- ja linnu- kasvatus	Eesti	-	-	-	-	-	-	-
	Leedu	-	-	-	-	-	-	4 649 794
	Läti	-	-	-	-	-	47 252 351	13 323 074
	Soome	-	-	-	-	3 149 398	3 889 651	3 454 603
	Rootsi	-	-	-	1 250 639	2 860 302	8 276 817	4 998 910
	EL27	479 559	737 693	748 023	1 183 456	2 934 119	9 466 296	2 948 808
Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taime- kasvatus)	Eesti	103 931	175 639	381 236	1 118 776	3 412 142	11 577 567	922 658
	Leedu	109 933	196 474	424 718	968 215	2 494 512	10 424 635	377 146
	Läti	78 562	171 277	383 476	832 803	2 347 362	15 582 778	467 502
	Soome	-	-	236 705	693 295	1 705 173	4 631 988	1 070 281
	Rootsi	-	-	508 067	1 009 343	2 347 165	7 630 837	1 960 873
	EL27	107 561	197 178	344 235	755 890	1 853 828	6 553 438	913 286

Tabel 2.10. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine arvestuslik müügitulu LÜ kohta, kr ettevõtja

Tootmis- tüüp	Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
		kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Piima- tootmine	Eesti	-	11 964	14 639	16 098	16 332	21 458	18 177
	Leedu	11 525	12 223	14 354	16 044	17 236	-	13 308
	Läti	8 256	10 968	12 493	13 842	14 898	18 777	12 877
	Soome	-	-	-	34 979	35 253	33 695	34 792
	Rootsi	-	-	23 543	25 418	28 932	30 822	29 285
	EL27	12 259	15 245	19 575	22 998	23 591	27 058	24 389
Looma- kasvatus (v.a piima- tootmine)	Eesti	6 654	-	-	-	-	-	6 990
	Leedu	8 320	7 653	-	-	-	-	9 068
	Läti	-	9 515	-	-	-	-	9 445
	Soome	-	-	-	11 651	11 021	-	10 878
	Rootsi	-	-	13 026	12 256	13 807	-	12 795
	EL27	9 647	11 124	11 887	11 405	12 699	15 440	12 472
Sea- ja linnu- kasvatus	Eesti	-	-	-	-	-	-	-
	Leedu	-	-	-	-	-	-	10 536
	Läti	-	-	-	-	-	15 706	15 487
	Soome	-	-	-	-	20 515	14 748	18 234
	Rootsi	-	-	-	17 630	16 317	14 064	14 453
	EL27	26 756	27 099	20 308	15 314	14 569	12 867	13 862
Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taime- kasvatus)	Eesti	10 294	14 955	17 508	31 368	38 547	21 687	22 580
	Leedu	14 412	16 727	25 361	40 694	64 628	27 414	23 742
	Läti	12 195	15 184	18 967	22 760	36 800	25 838	21 872
	Soome	-	-	130 663	36 634	32 561	38 573	36 615
	Rootsi	-	-	27 714	33 720	33 967	32 617	32 696
	EL27	28 521	46 152	37 533	30 853	29 672	34 647	33 065

Tabel 2.11. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine arvestuslik müügitulu ESU kohta, kr ettevõtja

Tootmis- tüüp	Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
		kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Piima- tootmine	Eesti	-	31 943	39 296	44 852	36 596	53 273	48 858
	Leedu	42 013	45 606	54 785	61 287	51 944	-	49 581
	Läti	20 460	27 678	32 763	36 145	38 114	43 518	32 699
	Soome	-	-	-	24 947	25 857	25 820	25 562
	Rootsi	-	-	32 098	33 394	38 572	39 073	38 128
	EL27	31 146	29 498	31 488	30 991	30 500	32 047	31 294
Looma- kasvatus (v.a piima- tootmine)	Eesti	50 097	-	-	-	-	-	38 709
	Leedu	34 747	35 219	-	-	-	-	43 413
	Läti	-	44 880	-	-	-	-	47 340
	Soome	-	-	-	14 342	14 761	-	14 302
	Rootsi	-	-	49 328	43 944	40 625	-	45 828
	EL27	34 443	31 778	30 456	26 114	25 397	25 194	26 562
Sea- ja linnu- kasvatus	Eesti	-	-	-	-	-	-	-
	Leedu	-	-	-	-	-	-	64 670
	Läti	-	-	-	-	-	55 125	54 265
	Soome	-	-	-	-	44 968	23 848	36 626
	Rootsi	-	-	-	46 162	44 475	38 618	39 757
	EL27	158 267	125 448	63 339	43 212	43 337	29 940	34 641
Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taime- kasvatus)	Eesti	34 182	32 754	34 022	42 742	55 672	54 329	47 771
	Leedu	36 109	35 723	36 963	37 507	40 241	48 291	40 394
	Läti	25 439	29 351	33 106	32 431	37 154	49 441	37 948
	Soome	-	-	20 489	24 254	26 952	31 237	26 574
	Rootsi	-	-	41 563	37 995	37 769	35 718	36 884
	EL27	38 585	32 260	29 227	28 134	28 670	28 680	29 003

Tabel 2.12. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine arvestuslik müügitulu töötaja kohta, kr ettevõtja

Tootmis- tüüp	Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
		kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Piima- tootmine	Eesti	-	92 302	192 411	369 138	299 953	399 277	305 520
	Leedu	80 139	127 630	287 631	415 634	568 040	-	147 657
	Läti	42 514	93 608	182 764	288 881	293 942	271 106	139 285
	Soome	-	-	-	424 161	733 317	1 151 697	645 443
	Rootsi	-	-	341 475	656 127	1 234 844	1 918 258	1 299 150
	EL27	56 073	106 320	222 884	555 765	1 105 093	1 662 384	810 713
Looma- kasvatus (v.a piima- tootmine)	Eesti	97 411	-	-	-	-	-	134 136
	Leedu	65 333	105 128	-	-	-	-	113 412
	Läti	-	108 039	-	-	-	-	91 793
	Soome	-	-	-	348 851	560 361	-	466 351
	Rootsi	-	-	516 101	776 675	1 220 682	-	688 837
	EL27	69 644	153 517	257 257	481 105	829 207	1 305 615	437 829
Sea- ja linnu- kasvatus	Eesti	-	-	-	-	-	-	-
	Leedu	-	-	-	-	-	-	578 333
	Läti	-	-	-	-	-	604 982	636 271
	Soome	-	-	-	-	1 797 073	1 613 963	1 758 896
	Rootsi	-	-	-	1 318 137	2 041 821	2 838 105	2 505 964
	EL27	365 280	487 405	470 419	715 207	1 649 593	2 479 866	1 461 851
Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taime- kasvatus)	Eesti	70 646	106 979	195 892	397 191	527 490	487 161	316 889
	Leedu	69 023	114 608	229 610	416 457	596 667	440 482	188 719
	Läti	48 119	92 073	168 562	278 275	364 990	461 333	192 750
	Soome	-	-	433 411	512 887	815 913	1 192 825	723 148
	Rootsi	-	-	601 107	888 548	1 383 860	2 175 106	1 339 163
	EL27	83 330	162 230	255 090	486 808	929 206	1 352 078	553 828

Tabel 2.13. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine põhivara käibekordaja, kr ettevõtja

Tootmis- tüüp	Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
		kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Piima- tootmine	Eesti	-	0,27	0,35	0,40	0,47	0,49	0,44
	Leedu	0,25	0,31	0,35	0,33	0,32	-	0,31
	Läti	0,21	0,41	0,46	0,53	0,60	0,72	0,46
	Soome	-	-		0,31	0,28	0,26	0,28
	Rootsi	-	-	0,23	0,28	0,33	0,41	0,35
	EL27	0,19	0,16	0,18	0,18	0,22	0,22	0,21
Looma- kasvatus (v.a piima- tootmine)	Eesti	0,12	-	-	-	-	-	0,14
	Leedu	0,18	0,20	-	-	-	-	0,22
	Läti	-	0,32	-	-	-	-	0,30
	Soome	-	-		0,16	0,16	-	0,15
	Rootsi	-	-	0,14	0,17	0,24	-	0,16
	EL27	0,06	0,07	0,09	0,12	0,20	0,26	0,14
Sea- ja linnu- kasvatus	Eesti	-	-	-	-	-	-	-
	Leedu	-	-	-	-	-	-	1,26
	Läti	-	-	-	-	-	1,00	0,99
	Soome	-	-	-	-	0,43	0,34	0,41
	Rootsi	-	-	-	0,31	0,40	0,50	0,47
	EL27	0,70	0,78	0,61	0,45	0,54	0,63	0,60
Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taime- kasvatus)	Eesti	0,15	0,18	0,27	0,45	0,61	0,57	0,43
	Leedu	0,24	0,29	0,38	0,48	0,56	0,72	0,41
	Läti	0,23	0,40	0,48	0,59	0,71	0,82	0,56
	Soome	-	-	0,11	0,21	0,28	0,38	0,25
	Rootsi	-	-	0,13	0,17	0,25	0,42	0,26
	EL27	0,16	0,16	0,16	0,18	0,26	0,37	0,25

Lisa 3. Põllumajandusettevõtjate põhivara FADN andmetel

Tabel 3.1. Põllumajandusettevõtjate 2004–2008 a keskmine põhivara FADN andmetel, kr ettevõtja

Tootmis- tüüp	Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
		kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Piima- tootmine	Eesti	-	650 442	1 264 699	2 828 017	4 722 347	25 351 110	3 928 833
	Leedu	528 267	791 893	1 777 648	4 546 670	8 447 067	-	900 772
	Läti	313 445	397 718	838 595	1 722 941	3 763 039	13 918 171	661 964
	Soome	-	-	-	2 508 885	5 764 542	13 586 738	4 713 908
	Rootsi	-	-	1 843 667	3 357 782	7 315 959	18 197 791	7 650 211
	EL27	448 698	1 070 935	2 107 656	4 835 801	9 107 129	25 391 231	7 195 333
Looma- kasvatus (v.a piima- tootmine)	Eesti	1 196 073	-	-	-	-	-	1 660 257
	Leedu	563 241	959 027	-	-	-	-	889 693
	Läti	-	824 732	-	-	-	-	775 192
	Soome	-	-	-	2 752 084	6 033 401	-	4 367 016
	Rootsi	-	-	4 030 298	6 552 527	10 372 428	-	5 470 424
	EL27	1 572 001	2 546 271	4 124 898	5 675 307	7 783 742	16 764 525	4 669 039
Sea- ja linnu- kasvatus	Eesti	-	-	-	-	-	-	-
	Leedu	-	-	-	-	-	-	3 681 050
	Läti	-	-	-	-	-	47 410 351	13 487 954
	Soome	-	-	-	-	7 306 064	11 586 073	8 351 827
	Rootsi	-	-	-	3 996 730	7 138 849	16 445 547	10 616 356
	EL27	684 964	945 834	1 218 163	2 608 482	5 471 262	14 962 058	4 920 280
Kõik tootmis- tüübid kokku (k.a taime- kasvatus)	Eesti	709 711	963 809	1 399 845	2 492 500	5 621 169	20 384 422	2 166 240
	Leedu	467 774	676 071	1 103 539	2 009 743	4 466 297	14 379 823	912 651
	Läti	343 077	424 617	807 233	1 416 987	3 308 896	18 974 169	836 076
	Soome	-	-	2 082 250	3 368 544	6 142 602	12 047 663	4 274 952
	Rootsi	-	-	4 021 452	5 772 973	9 205 286	18 303 020	7 547 056
	EL27	652 757	1 246 183	2 193 944	4 139 602	7 249 445	17 697 766	3 597 313

Tabel 3.2. Põllumajandusettevõtjate arv 2008, tootmistüüpide ja standardkogutulu suurusgruppide lõikes FADN andmetel

Tootmistüüp	Riik	Standardkogutulu suurusgrupp					
		kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU
Piimatootmine	Eesti	140	430	270	220	100	140
	Leedu	4 820	2 270	1 130	440	70	10
	Läti	4 040	2 250	1 220	610	200	50
	Soome	-	-	370	5 580	5 380	790
	Rootsi	-	-	290	1 810	3 190	1 160
	EL27	21 170	26 900	43 330	67 280	75 930	36 380
Loomakasvatus (v.a piimatootmine)	Eesti	500	200	230	-	-	-
	Leedu	2 630	1 000	330	100	10	-
	Läti	790	260	90	40	0	-
	Soome	-	-	220	1 430	1 110	180
	Rootsi	-	-	2 070	1 200	250	30
	EL27	41 740	52 060	60 110	95 050	44 170	10 080
Sea- ja linnukasvatus	Eesti				20	20	20
	Leedu	110	20	30	-	20	30
	Läti	30	30	30	10	10	40
	Soome	-	-	-	230	420	320
	Rootsi	-	-	10	100	160	220
	EL27	11 220	13 370	14 100	17 470	12 410	12 530

Lisa 4. Põllumajandusettevõtjate põhivara ja efektiivsusnäitajad tootmistüüpide kaupa FADN andmetel

Tabel 4.1. Piimatootjate 2004–2008 a keskmine põhivara ja efektiivsusnäitajad LÜ kohta FADN andmetel, kr ettevõtja

Tootmis- tüüp	Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
		kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Põhivara LÜ kohta	Eesti	-	45 787	42 011	40 250	34 924	44 310	41 007
	Leedu	48 121	40 140	40 749	48 687	53 287	-	43 331
	Läti	40 961	27 220	27 895	26 477	25 314	26 129	28 579
	Soome	-	-	-	114 075	124 042	130 692	122 413
	Rootsi	-	-	104 531	91 241	88 735	75 352	83 417
	EL27	63 601	93 446	109 105	126 405	107 678	122 420	115 231
NLV LÜ kohta	Eesti	-	8 317	8 898	9 464	9 132	10 486	9 566
	Leedu	8 965	9 895	11 099	10 857	11 773	-	10 131
	Läti	8 097	8 206	7 866	7 854	8 095	9 915	8 187
	Soome	-	-	-	18 520	18 158	13 733	17 321
	Rootsi	-	-	3 984	8 498	10 133	11 503	10 456
	EL27	8 931	8 895	11 147	11 299	10 208	11 754	10 984
Bruto- investeering LÜ kohta	Eesti	-	1 909	5 306	7 958	5 264	7 129	6 451
	Leedu	4 218	6 316	7 795	9 828	9 120	-	6 479
	Läti	1 214	4 821	6 692	7 747	8 138	8 015	5 974
	Soome	-	-	-	9 777	17 813	19 763	16 081
	Rootsi	-	-	2 619	4 235	9 114	10 133	8 928
	EL27	1 334	2 731	4 728	4 716	4 766	6 923	5 487
Arvestuslik müügitulu LÜ kohta	Eesti	-	11 964	14 639	16 098	16 332	21 458	18 177
	Leedu	11 525	12 223	14 354	16 044	17 236	-	13 308
	Läti	8 256	10 968	12 493	13 842	14 898	18 777	12 877
	Soome	-	-	-	34 979	35 253	33 695	34 792
	Rootsi	-	-	23 543	25 418	28 932	30 822	29 285
	EL27	12 259	15 245	19 575	22 998	23 591	27 058	24 389
Põhivara käibekordaja	Eesti	-	0,27	0,35	0,40	0,47	0,49	0,44
	Leedu	0,25	0,31	0,35	0,33	0,32	-	0,31
	Läti	0,21	0,41	0,46	0,53	0,60	0,72	0,46
	Soome	-	-	-	0,31	0,28	0,26	0,28
	Rootsi	-	-	0,23	0,28	0,33	0,41	0,35
	EL27	0,19	0,16	0,18	0,18	0,22	0,22	0,21

Tabel 4.2. Loomakasvatuse (v.a piimatootmine) tootmistüübi ettevõtjate 2004–2008 a keskmine põhivara ja efektiivsusnäitajad LÜ kohta FADN andmetel, kr ettevõtja

Tootmis- tüüp	Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
		kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Põhivara LÜ kohta	Eesti	56 740	-	-	-	-	-	49 003
	Leedu	45 228	37 819	-	-	-	-	41 127
	Läti	-	28 854	-	-	-	-	31 121
	Soome	-	-	-	75 405	70 299	-	70 620
	Rootsi	-	-	92 125	73 905	58 592	-	78 539
	EL27	160 559	148 327	136 038	92 576	63 634	58 810	88 009
NLV LÜ kohta	Eesti	8 118	-	-	-	-	-	6 826
	Leedu	6 155	6 268	-	-	-	-	8 103
	Läti	-	10 694	-	-	-	-	10 390
	Soome	-	-	-	6 866	7 667	-	7 115
	Rootsi	-	-	4 835	6 260	8 208	-	6 044
	EL27	7 170	7 661	8 148	6 541	6 658	7 670	7 060
Bruto- investeering LÜ kohta	Eesti	8 773	-	-	-	-	-	5 673
	Leedu	5 862	7 792	-	-	-	-	7 233
	Läti	-	6 618	-	-	-	-	7 347
	Soome	-	-	-	8 249	10 334	-	9 935
	Rootsi	-	-	7 179	6 900	6 157	-	6 565
	EL27	1 401	810	4 215	2 515	2 737	2 896	2 695
Arvestuslik müügitulu LÜ kohta	Eesti	6 654	-	-	-	-	-	6 990
	Leedu	8 320	7 653	-	-	-	-	9 068
	Läti	-	9 515	-	-	-	-	9 445
	Soome	-	-	-	11 651	11 021	-	10 878
	Rootsi	-	-	13 026	12 256	13 807	-	12 795
	EL27	9 647	11 124	11 887	11 405	12 699	15 440	12 472
Põhivara käibekordaja	Eesti	0,12	-	-	-	-	-	0,14
	Leedu	0,18	0,20	-	-	-	-	0,22
	Läti	-	0,32	-	-	-	-	0,30
	Soome	-	-	-	0,16	0,16	-	0,15
	Rootsi	-	-	0,14	0,17	0,24	-	0,16
	EL27	0,06	0,07	0,09	0,12	0,20	0,26	0,14

Tabel 4.3. Sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi ettevõtjate 2004–2008 a keskmine põhivara ja efektiivsusnäitajad LÜ kohta FADN andmetel, kr ettevõtja

Tootmis- tüüp	Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
		kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Põhivara LÜ kohta	Eesti	-	-	-	-	-	-	-
	Leedu	-	-	-	-	-	-	8 341
	Läti	-	-	-	-	-	15 779	15 612
	Soome	-	-	-	-	47 883	43 930	44 498
	Rootsi	-	-	-	56 137	41 432	28 509	31 297
	EL27	41 672	34 727	33 287	33 781	27 172	20 334	23 141
NLV LÜ kohta	Eesti	-	-	-	-	-	-	-
	Leedu	-	-	-	-	-	-	2 847
	Läti	-	-	-	-	-	3 748	3 252
	Soome	-	-	-	-	4 941	5 593	4 946
	Rootsi	-	-	-	509	3 085	2 952	2 830
	EL27	4 970	6 258	4 551	4 036	3 756	3 493	3 657
Bruto- investeering LÜ kohta	Eesti	-	-	-	-	-	-	-
	Leedu	-	-	-	-	-	-	2 635
	Läti	-	-	-	-	-	4 982	5 166
	Soome	-	-	-	-	5 192	3 437	4 374
	Rootsi	-	-	-	884	2 850	2 095	2 159
	EL27	496	898	1 166	1 642	1 384	1 295	1 313
Arvestuslik müügitulu LÜ kohta	Eesti	-	-	-	-	-	-	-
	Leedu	-	-	-	-	-	-	10 536
	Läti	-	-	-	-	-	15 706	15 487
	Soome	-	-	-	-	20 515	14 748	18 234
	Rootsi	-	-	-	17 630	16 317	14 064	14 453
	EL27	26 756	27 099	20 308	15 314	14 569	12 867	13 862
Põhivara käibekordaja	Eesti	-	-	-	-	-	-	-
	Leedu	-	-	-	-	-	-	1,26
	Läti	-	-	-	-	-	1,00	0,99
	Soome	-	-	-	-	0,43	0,34	0,41
	Rootsi	-	-	-	0,31	0,40	0,50	0,47
	EL27	0,70	0,78	0,61	0,45	0,54	0,63	0,60

Tabel 4.4. Kõigi tootmistüüpide ettevõtjate 2004–2008 a keskmine põhivara ja efektiivsusnäitajad LÜ kohta FADN andmetel, kr ettevõtja

Tootmis- tüüp	Riik	Standardkogutulu suurusgrupp						
		kuni 4 ESU	4-8 ESU	8-16 ESU	16-40 ESU	40-100 ESU	üle 100 ESU	KOKKU
Põhivara LÜ kohta	Eesti	68 754	83 899	64 213	72 400	64 941	38 355	53 160
	Leedu	61 985	57 930	64 898	83 095	114 515	38 994	57 721
	Läti	53 281	37 689	40 058	38 972	51 770	31 618	39 126
	Soome	-	-	1 166 176	178 211	117 349	100 423	146 323
	Rootsi	-	-	219 291	193 476	133 303	78 073	125 984
	EL27	173 383	294 080	239 516	169 156	116 223	93 739	130 147
NLV LÜ kohta	Eesti	9 813	11 920	10 857	14 682	15 642	9 089	10 752
	Leedu	11 816	13 169	18 480	27 481	39 028	12 680	15 354
	Läti	11 376	11 378	10 794	11 966	16 931	9 062	10 826
	Soome	-	-	40 332	19 943	16 461	14 509	17 272
	Rootsi	-	-	5 943	10 560	12 093	11 953	11 180
	EL27	15 006	29 433	22 444	16 385	13 774	14 868	15 813
Bruto- investeering LÜ kohta	Eesti	5 336	5 594	10 188	14 668	13 147	7 439	8 672
	Leedu	7 740	9 134	12 883	18 336	30 532	8 424	10 587
	Läti	7 265	7 045	9 587	11 157	17 543	10 149	9 830
	Soome	-	-	85 009	13 012	14 654	14 333	15 295
	Rootsi	-	-	9 317	9 355	9 617	8 683	9 105
	EL27	1 979	3 606	5 098	4 563	4 957	5 715	5 089
Arvestuslik müügitulu LÜ kohta	Eesti	10 294	14 955	17 508	31 368	38 547	21 687	22 580
	Leedu	14 412	16 727	25 361	40 694	64 628	27 414	23 742
	Läti	12 195	15 184	18 967	22 760	36 800	25 838	21 872
	Soome	-	-	130 663	36 634	32 561	38 573	36 615
	Rootsi	-	-	27 714	33 720	33 967	32 617	32 696
	EL27	28 521	46 152	37 533	30 853	29 672	34 647	33 065
Põhivara käibekordaja	Eesti	0,15	0,18	0,27	0,45	0,61	0,57	0,43
	Leedu	0,24	0,29	0,38	0,48	0,56	0,72	0,41
	Läti	0,23	0,40	0,48	0,59	0,71	0,82	0,56
	Soome	-	-	0,11	0,21	0,28	0,38	0,25
	Rootsi	-	-	0,13	0,17	0,25	0,42	0,26
	EL27	0,16	0,16	0,16	0,18	0,26	0,37	0,25